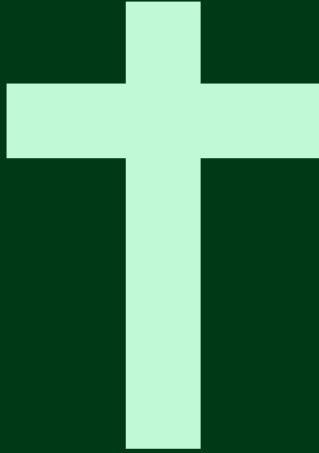

GALA Σευει

Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea

GALA S_ΕV_Εİ

Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea

Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la Guinée Toma

copyright © 2013 Pioneer Bible Translators

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf

Contents

Κεεwotiiti	1
----------------------	---

Keelaiti Kεεwotiiti **ΣΕΥΕΙ ΙΩΖΕΙΖΟΥΕ ΜΑ WOO ΜΟΥΝΓΙΤΙ**

Keelaiti kεεwotiiti ma zεvei γα é ga Woo niine vαgvi zavasiéi ma lodai. Nu gila kpegi γα é σευε felegvi niiti keai, daaseigi γα ga Luke, é gveni ga dōgōtōlvi ta Pōle zιeηdōgvi. Tosu wola γα ná-seveiti ba Minazege niine zu, mazōlō toga é Egilisii lōzei velei zεveai.

Siε mōinmōin su, σευεi nii gveni lolisu ga «Zenvu Nadegai gεεwotiiti,» tōzei ná zeizu mōinve puulōlugō (50) ma, é da bōe é vile Zenvu Nadegai va. Luke gεai ma ná-Woo niine vαgvi zεvezu, é belani nō naama vaiti ba, niiti Yesu ti gveni eteai zu. Kele é lōzei niina Yesu le zιegi ma geeǵōlgi zu, Yesu gεvelei maavaliboge ná-kaladopoiti saama: Nu la mō kaa ga kpusei ma gαazuǵezegiti. Uele gana Egilisii ná-yeegεǵalai lōzeizu la ga keelaiti kεεwotiiti ma zεvei: Yesu γα ná-kaladopoiti saama ga ná-Zenvui maavele, nii é zεbei veezu ná-kaladopoiti zea. Fai niiti ti zεveai keelaiti kεεwoti zεvei zu, ta pelei laalaosu Egilisii ná-botii luǵō feai zea ga é ke yeegεǵalai pe su, nii é ga: Yesu ná-Woo niine vαgvi laazeeli vai nuβusei pe ma, eyesu zou bela ga.

Zenvu Nadegai ma minazefegi wo fai keelaiti be

¹ Teyofile: Nā-seve mōungi zu, gē naati pe sugulani, niiti Yesu ti gveni, ta kalagi niiti, é gveni ti wosu, mōunpa, ² eyesu naama voloi zeeli, yeei é leeni la geeǵōlgi zu, kpegai ma ga deveiti fe keelaiti zea ga Zenvu Nadegai maavele, niiti é yiimazegeni ga tiye. ³ Ná-kpōlvi vōluma, naati nō γα é bōgō leeni ga tiye poo mōinmōin su ga toga vulua. Folo vōunaanigō (40) laawu, é gveni gfulazu kelema ti ve, é da bōe ti vō, é vile GALA ná-masadai va.

⁴ Yeeta, ti gεai ma daamii wosu vōōma, é niima levei woni ga tiye, é gε ti ma: «À mina maagōoza Zeeluzalēme va, kele à Kεε ná-minazefegi maabōun, nii kulaai dà, gē bo wo ma. ⁵ Mazōlō Zan bātizei woni ga ziei, kele wōun, su la mō gōoza, wa bātize ga Zenvu Nadegai.»

Yesu le velei geeǵōlgi zu

⁶ Teigiti ti gαaleeni ba, ti gaazagani, ti gε ma: «Māligii, naama zιegi zu γα é Izelaye masadai zeizu la volu baa?» ⁷ E ti woǵaaivoteni, é gε ti ma: «Wo bēde la ba ga wo siegiti ta yeegεǵalaiti kwεε, niiti Kεε ti leveai ba, tō bōgōi ná-zobogi zu. ⁸ Kele siegi zu Zenvu Nadegai yeizu la wo ma, wa zεbei zōlō, wo gε ga ná-zeeleiti Zeeluzalēme taazuve, Zudee yooi zu ná pe, Samali yooi zu balaa, eyesu zou bela ga.»

⁹ Yesu begai ma ga naama bōēiti bo, ti gαazuyeni ba, é le geeǵōlgi zu vele, naa vōluma tonābiingi dōǵuni ti va. ¹⁰ Tei ti-gαazuve gveni nō geezuve, siegi zu Yesu gveni liizu la, zunu felegō gfulani kelema ti ve, ti maagiliai ga sege gōlegiti, ¹¹ ti gε keelaiti ma: «Galilee nuiti, lee vaa zu wo losu, wo da wele geezuve? Yesu nii buzegeai wo zaama, é le geeǵōlgi zu, toga va vōlu mōnō, eǵεvelei wo kaai la, é da le geeǵōlgi zu.»

¹² Ti gαleni ma Zeeluzalēme, ti zεge Wolive gizei ma, nii é Zeeluzalēme gōba, ti yōǵōzu gōozai ga kilo gila. ¹³ Siegi zu ti gαleni la ma taazuve, ti leeni geezu velei wu, ve ti bēna zei ná. Teiti ti gveni ná ti laaseigiti kaa: Piyele, Zan, Zake, Andelee, Filipe, Tomase, Baatelemi, Matiyo, Alefee ná-doun zunui Zake, Simon nii é gveni ga Zou Maalobo Nui ta, naa veε Zake ná-doun zunui

Zude va. ¹⁴ Ti pe ti bena gaaale ba, ti boni gi gila ma, ti gaaaba GALA falii ma, naa vee anzanui tanigaa va, ta Yesu dee Maali, ta degeiti.

Zudase maavalibogi faizie vai

¹⁵ Naama voloiti su, Piyele wuzegeni keegjeloun ungila puufelegoiti (120) saama, e ge ti ma: ¹⁶ «Keeleaiti, keni GALA sevei zu wooi a la vile su, nii Zenvu Nadegai boni e gula Davide la, e boni ma yeelugo, e vile Zudase va, nii e loni Yesu zo nuiti tugoo. ¹⁷ E geni ga ade ta, e nono zoloo ada-woti gilagi nii zu.» ¹⁸ (Kpegai ma ga zou gila geya ga telebotala walii, nii ti feai zea, e looni dogi ma, kogi vali su, koozu zoolaiti pe ti vaza. ¹⁹ Zeeluzalame nuiti pe ti faa gwene su, naa ga e kea ti naama yooi laasei peai ga Akeledama, ti-laawooi zu nii poluve ga «Nama ba yooi»). ²⁰ «Tama, seveve GALA sevei ma wuye zeei zu ga:

«Seizuve naka ye,

e vala nubuseiti ma na!»

Naa volu seveai nono ga:

«Tagili ge zeipotogi zu!»

²¹ Keni mu, nu gila ge vee ade va, zoiti saama, niiti ti gea ade va, naama ziegi pe su ade geni loozu la, ade da gula ada Maligii Yesu, ²² e zo Zan na-batizei wo siegi ma, e zeeli tee voloi ma geegolagi zu, naama nui ge ga zeelei ta, e vile buzege vai va, e gula saai ya.»

²³ Ti nu felego leni: Zozefe nii daa geni ga Balasabase, daasei kili ge geni ba ga Zusetuse, ta Matiyase. ²⁴ Naa volumna, ti GALA falini gani, ti ge ma: «Maligii, dei e nui pe ziimave gwee, nu felegoi niiti saama, naa le ga giye, nii e yiimazegesai la, ²⁵ nii a ke e Zudase losuve zege, keela wotii nii zu, ve Zudase na jakai yegai, e li ga liizu vele.» ²⁶ Ti kpakutoomai geeni, kpakui looni Matiyase ma, e vee niina keela puugo maazu gilagi (11) zoiti ba.

2

Zenvu Nadegai vaa vai

¹ Pantekote voloi zeelii ma, ti pe ti gaaalea geni de ba ada gila. ² Gaamago, zongoo wolai zegeni geezuve, ege fiile wola, e pelei wu na pe daave, ve ti geni zeini na. ³ Negiti, ti fulaa ga abu zogi, ti fulani ti ve kelema, ti gaaawe ma, ti zeiti gilagilagiti unma. ⁴ Naati pe ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti toozei ga ti da boe zii woo gilagiti su, egevelei Zenvu Nadegai geni feezu la ti ya ga ti bo.

⁵ Naama ziegiti su, Zuihui tanigaa ti geni nii wosu Zeeluzalame, ti geni ga GALA gaazuluaba nuiti ti zegeai eteai zu na pe. ⁶ Naama wooi ziaai ma, ti ma vebe wolai vaani, ti wola laavooni, toozei ti pe ge geni ti woomenisu ti dogoo wootti su. ⁷ Ti laavooni, ti da ge ma: «Nui niiti ti boezu gani, kebe ti pe ta ga Galilee nu, kele? ⁸ E leve gale mu, ade pe ade ti woomenisu ade dogoo wootti su? ⁹ Adei de ga, Paate nuiti, ta Mede, Elame, Meezopotami, Zudee, Kapadose, Poon, Azi govii, ¹⁰ Filizi, Panfili, Ezipete, naa vee Silene lugi zu va Lihi yooi zu, ta zoiti ti zegeai Wolome, ¹¹ Kelete ta Aalafi: Zuifuiti be-o baa weeinti be-o, niiti ti vilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma. Ade pe, ada ti woomenisu ade dogoo wootti su, ti da GALA na-keewoti wolaiti bo.» ¹² Ti pe ti laavooni, tanigaa ti ge unga wuulee, ti da ge dogoo ma: «Niima vai voluve ga ga lee?» ¹³ Tagiligaa ti geni geezu ma: «Doo neengi ga e ti zogai!»

Piyele GALA daawooi wo fai Pantekote voloi

14 Piyεle wuzegeni é lo, keela puugɔ maazu gɔlagi (11) zɔiti saama, é woogfulani, é gε ma: «À woilo ma-o! Zudee nuiti ta wɔigi wo jii wosu Zeeluzalame, wo niima vaiti gaagɔ, niiti ti gεezu. 15 Dɔ lei é va gε niima nuiti ba, egεvelei wo gɔsiεzu la, folo liegi kpaazuve nɔ gɔ de ade su. 16 Kele nii GALA goo wo nui Zowele boni, naa gɔ é gεezu gani. E gɛni ma:

17 «GALA ge gε ma: Folo gaaɓelagiti su,
nà nà-Zenvui yeizu nuɓusei pε ma.

Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta GALA gooit bo,
wa-wuzegε niinegiti ta kulakεlemaiti ka,
wa-gεwola vɔlɔiti ta segiti bo.

18 Ungo, naama voloiti su, nà nà-Zenvui yei nà-botigε zunuiti ta nà-botigε anzanuiti ma,
ti da GALA gooi wo.

19 Nà maabele vaiti ke geeɔɔlɔgi zu, ta poogiti zooi ma,
ɲamai ta abui gɔ gε ná, naa vεε abu luului ma lonabiingi va.

20 Foloji gɔ vote ga kpidi,
alugi ɓɔi egε ɲamai,
aisa Gɔɔgɔ GALAGI ná-foloji va zeeli,
folo wolai, nii maayikiai.

21 Naazu zɔi nɔpe a woogula Maliɣii ma, GALA ka kizo.»

22 A woilo niima woointi ma, wai wo ga Izelayele nuiti, wa ɓɔɣɔi wo kwεeni ga GALA ge yeezeini Yesu Nazalεte nui wu wo gaaazu, mazɔlɔɔ GALA ge gɛni laavɔɔ vaiti, maabele vaiti ta laavɔɔ vooigiti kεezu ga tɔun maavele wo zaama. 23 Zunui naa gɔwεeni wo ma, é zoloo GALA ná-devei ta ná-seikpasui ma, nii é kεeni ma yeelugɔ kaite, wo paave siegi ta wo zεga la tɔ kologolo nuiti zea, ti kpadɔ saa wului ma. 24 GALA ge buzegεve volu, é kula saai ma zoolεiti su, mazɔlɔɔ naa la gɛni zoolooga ga saai va make ba ná-zobogi wu. 25 Davide niima wooi woni, é vile Yesu va, é gε ma:

«Gàazu logε Gɔɔgɔ GALAGI va yeenɔpe, mazɔlɔɔ toɣa kɔbave,
nii a ke gε mina jii kpi eyesu pε.

26 Naa gɔ é ba, zii gaaɓa, gɔoiti daavege ga koozunεei,
kpùsei ɓɔɣɔi gɔ loogɔsu, makegai kitogi zu.

27 Mazɔlɔɔ é la gɛleɓa bà, gε va ye gɔvεalaazu,
è la vaa bu nèi gε ga da-wotii gε nui, gε ga woogεgɔla nu, gε va luula kabayegei zu.

28 E zenvu velei lea ga ze,
da nɔun daave ga koozunεei è gεε vai zu kɔba.»

29 Kεelointi, zobogi veeve bè ga gε wo ma: Ade-mεmεwola Davide zaave, maagulu, ná-kabai ɓalaa ka ade zaama zaagaza. 30 Kele é gɛni ga GALA goo wo nui, ta é gɛni kwεeni ga GALA ge minazegeni bε, é gona ga mavofodai ta gɔ zeí ná-masa kpɔkpɔgi gɔ. 31 Kilista wuzegε vai, é gɔla saai ya, naa gɔ Davide kaani ma yeelugɔ, naama wooi gɔ é boni ga: «GALA ge la gɛleɓa bà, gε va ye gɔvεalaazu, é la vaa bu, kpùsei va luula kabayegei zu.»

32 GALA ge Yesu nii wuzegεve, é kula saai ya, gi pε gá ga naama zeeleiti.

33 Buzegεve, é zeí GALA zeezazuve, é Zenvu Nadagai zɔlɔɔ kεεgε ya, nii ma minazegεgi woni, naa gɔ é feai, egεvelei wo menisu da, ta wo kaazu la.

34 Mazɔlɔɔ Davide la leeni geeɔɔlɔgi zu, kele tɔ ɓɔɣɔi bogε ga:

«Maliɣii GALA ge gɛni Maliɣii ma: Zei zεezazuve,

35 eyesu gε è zili nuiti ke ga da-gɔɔloma anii.»

³⁶ Izelayele veleyegei pe maaneve ti kwee, ti la da, ga Yesu nii wo kpadoni saa wului ma, naa ga GALA ge keai ga Maligii ta Kilista.»

Kidaaleve nu mɔungiti

³⁷ Ti naama woiti menigai ma, é ti yiizoni ga gola, ti geni Piyele ta keelai zoiti ma: «Gi-gelointi, gá ke gale mu?» ³⁸ Piyele ti woogavoteni, é ge ti ma: «À wo zie velei maavalibo, wo gilagilagi pe ge batize Yesu Kilista laaseigi zu, nii a ke wo zuvaaye ga wa-gotoiti, wa Zenvu Nadagai zoloo ga faane. ³⁹ Mazoloo minazefegi ga ga wono, wa wo-lointi, ta naati toni niiti ti maagoozaai, naati pe de-Maligii da-GALAGI vaazu ti lolisu.» ⁴⁰ Piyele geni zeele wooi wosu ti ma wooi tagiligaa zu, é da ti inodo, é da ge ti ma: «À bogbo gula tukpoi laawu, nii é vaazu zeelizu yamani joi nii zu nubuseiti ma.»

⁴¹ Zoiti ti yeezeini gooi wu, naati ti batizeni, naama voloi nu waasavago (3 000) gefgala ga é veeni kidaaleve nuiti ba. ⁴² Ti geni woilosu yeenope kalagi ma, nii keelaiti ti geni feezu, ti ge kpofaamai zu, ti da daamii wo, ta ti da GALA falii wo voooma. ⁴³ Dualuagi geni ese pe su, mazoloo GALA ge geni maabele vaiti ta laavoo voogiti keezu ga gola ga keelaiti maavele. ⁴⁴ Kidaaleve nuiti pe ti gilini va, ti-goligiti ti ge su gila kpe. ⁴⁵ Ti geni tayooiti ta ti-goligiti padizu, ti va ga ma walii, ti gaagwe ese ba, é zoloo ma nu bedema vai ma. ⁴⁶ Ti pe ti geni gaaleezu ba folo-o-folo GALA sei velei wu, ti geni bului galegalezu ta-veleiti bu, ti daamii wo koozuneei zu, ta zii vagolai zu. ⁴⁷ Ti geni GALA maamusezu, naa voluma ta-vai geni nubusei pe ziilaazu. Folo-o-folo Maligii geni ta bosu kidaaleve nuiti ma bogi va ga niiti é geni ti gizosu.

3

Mefele nui fedefai

¹ Yeeta, Piyele ta Zan ti geni leezu GALA sei velei wu, GALA falii ma ziegi zu kpoke volo lelei zavasei ma. ² E zolooni no ga ti vaai ga mefele nui ta, nii é zoloni ga mefelegi. Folo gilagila ti geni vaazu la, ti da GALA sei velei ma velevave naa laaseigi ga: «Pelela Vagoi,» nii a ke é da faabogbo maavali naama nuiti ma, ti leezu GALA sei velei wu. ³ E Piyele ta Zan gaaai ma, ti da le ná, é faabogbo maavalini ti ma. ⁴ Piyele ta Zan ti gaazuloni ba, Piyele ge ma: «Wele lee gi va!» ⁵ E gaazuloni ti va, é da gisie ga naati ta ani veezu zea. ⁶ Kele Piyele geni ma: «Wali la zèa, ba zanu, kele nii é zèa, nà naa veezu é ya, naa ga é ga: Nazalate nui Yesu Kilista laaseigi zu, wuzegé, è zie!» ⁷ E soni zeezai va, é buzegé. Gaamago no, kogiti ta tee fainti ti zuloni kpe, ⁸ é vili kpulu, é wuzegé, é da zie. E vileni ti volu, ti le GALA sei velei wu, é da zie, é da vili, ta é da GALA maamuse. ⁹ Bebei pe ge kaani, é da zie, é da GALA maamuse. ¹⁰ Nubuseiti ti geni gweesu gaazu ba, ga to ga é geni zeizu GALA sei velei laave naa laaseigi ga: «Pelela Vagoi,» é da falii wo. Fai nii é gefeni zunui naa ve, é geni ga laavoo va, ta kulafilibai nuiti be.

Kpœi Piyele sufulani GALA sei velei wu

¹¹ To bogbo mu ge la mo geni zegezu Piyele ta Zan volu. Bebei bizeni, ti va, ti gaale ba ti ma seizei bosuve, ná laa ga «Salomon ná-seizei bo kotai.» ¹² Piyele miná gaaai ma, é geni nubuseiti ma: «Izelayele nuiti, lee vaa zu niima vai wo laavoozu? Lee vaa zu wo gaazulosu gi va, ege gá ga gá

zunui nii wuzegfe, e da zie, ga ga-zebeti baa gi gili velei GALA ba? ¹³ Ade-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakobe ta-GALAGI ga e lebiyai veeni nabotigfe nui Yesu ve. Pilate gfeni pa ga e pile, keke woun, wo dooni yeelozu, wo gfe ba. ¹⁴ Woun, wo gfeni Telebo Nui va, nii nadegai, wo gfe ti yeebe nu va nui va wo ve. ¹⁵ Zoi e zenvui unda, wo naa vaani, keke GALA ge buzegeni, e kula saai ya, ga ga naama zeeleiti. ¹⁶ Tei goun, gi gidaaeveai Yesu ma, naa ga e kea, daaseigi naa na-zebeti zobogi vea la zunui nii ya, nii wo kaazu, ta wo kwee. Kidaalevei Yesu ma, naa ga e zunui nii gfedega kpezekele, egevelei wo pe wo kaazu la.

¹⁷ Naa pe poluma, keelointi, faagwetalai ga wo naa geai la, wa wafundiiti. ¹⁸ Keke kaite, GALA ge boni e gula GALA goo wo nui pe da ma yee lugfo, ga na-nui nii e ga Kilista naa ga bolu, naa ga e daazeelai gani. ¹⁹ A wo zie velei maavalibo mu, wo lati volu GALA ma, nii a ke wafotoiti bale tete. ²⁰ Naazu doogfo yeedefalaiti ta va, ti zefge Maligii vo be, naa voluma e naa leve wo ma, nii e deveni ma yeelugfo wo ve, nii e ga Yesu Kilista. ²¹ Naa laa yagfozu, toga de yesu geefolagi zu, eyesu eteai pe ge gfe ga ma niine, egevelei GALA ge boni la kaite wabwob, e gula GALA goo wo nu nadegaiti da.

²² Toozei Moize gfeni ma: <Maligii, wa-GALAGI ga GALA goo wo nui ta wuzegezu wo ve ga nun kevele, wogeeleaiti saama. A woilo goo ma fai pe su! ²³ Keke ni nui ta a gfele, ga e mina woilo GALA goo wo nui naa woo ma, naama nui gula na-nubuseiti saama ga saai.> ²⁴ GALA goo wo nui niiti kpein ti boei, e toozei Samiyele ma, e zeeli naati pe ma, ti vaai toun poluma, ti pe ti niima voloiti ma va woni. ²⁵ Wa ga, wo ga GALA goo wo nui ta-voganii zefge nui, wo gfe ga minazefegi ma gulanumai zoloo nui, nii GALA ge keeni ade-memewolani be, siegi zu e gfeni la Abalaame ma: <Peleyegeiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zoloo e-mavofodai maavele ma.> ²⁶ Wa ga mounpa GALA ge na-botigfe nui wuzegeai ma, e tevegai wo ma, nii a ke e tuya loo wo ve, ga e wo gilagilagi pe sege na-telebotala velei ma.»

4

Piyele ta Zan ti lo fai tukpogaaleve nu wolaiti kakalave

¹ Siegi zu Piyele ta Zan ti gfeni de boezu la nubuseiti pa, zalaqa gula nui ti vaani, ta GALA sei velei maabege fundigii, naa ve Saduseyinti ba. ² Ti wola yigaawanaa gfeni de, toozei ti naati kaani, ti da nubuseiti kala ga tei Yesu wuzegeai, e gula saai ya, goveiti balaa ta wuzege, ti gula saai ya. ³ Ti yeeveeni ti ma, ti ti oili kaso ga eyesu poluma zobui, toozei kpokoi gfeni de niina. ⁴ Anee naa ve, nu moimoin ge gidaaevei naati saama, niiti ti woiloni ti-wooi ma, kidaaleve nui liego a laazeeli nu waadoolugfo (5 000) zu.

⁵ Poluma zobui, tafundiiti, ta totugfoti, ta to kalamointi, ti gaaleeni ba Zeeluzalame. ⁶ Zalaqa gula fundigi wolai Ane bogfo gfeni ti zaama, ta Kayife, ta Zan, ta Alegezandele, naa ve zalaqa gula fundigi wolai napeleyegei wu nui pe ba. ⁷ Ti vaani ga Piyele ta Zan, ti naati to gakala, ti ti gaazaqa, ti gfe ti ma: «Be na-zebe ba be laasei ka wo niima vai geai la?» ⁸ Naazu tei Piyele laaveni ga Zenvu Nadegai, e gfeni ti ma: «A woilo nii ma, woi wo ga nubuseiti tafundiiti, ta totugfoti. ⁹ Tei wo gi gaazaqasu za faa vagoi ma, nii keai seebe nu gila be, wo gfe gi dee, velei baloai la, ¹⁰ wo pe a kwee, Izelayele nui pe ti kwee balaa, ga Nazalate nui Yesu Kilista, nii

wo kpadani saa wului ma, GALA ge buzege, é kula saai ya, naama vele ga zunui nii gɛdegai da, é loni wo fakala. ¹¹ Tɔ ga é ga:

«Kɔtui nii pele lo nuiti wo gɛɛai ba,
tama tɔ ga keai ga kɔtu ɔiingi.»

¹² Yesu gila nɔ ga kizogi ga zoo zɔɔsu saɔui zu, mazɔɔ GALA ge la nu gili nɔpe daasei feeni eteai zu nuiti saama, nii da zoo gɛzosu ga tɔun maavele.»

¹³ Ti laavɔni gola siegi zu ti Piyele ta Zan gaani la, ti da ɔɔe ga ladalai, mazɔɔ ti gɛni kweeni balaa ga naati ta ga kalatala nuiti. Ti kweeni ga naati ta ga Yesu zieɔɔɔ ɔɔɔmaiti. ¹⁴ Kele tei ti gɛni zunui gɛdegai gaazuloni ti gɔba, ti la gɛni zooni ti va faa nɔpe bo ga googaavote. ¹⁵ Ti gɛni ti ma naazu, ti gɔla tukpɔgaaleve velei wu, ti tɔzei ga ti da ɔɔɔ gaazaɔa kɔɔgi zu, ¹⁶ ti da gɛ ma: «Leeni ga ada ke ga zunui niiti? Tɔzei Zeeluzaleme nuiti pe ti kweeni ga ti laavɔ vaa wolai nii gɔla ve kelema, nii ade la zooga ade va maagaali. ¹⁷ Kele keni ade pele leve tuɔɔ ga su mina ɔaɔɔ nɔbuseiti saama, ade tɔ sei ti ma, ade ti maalua ga ti mina mɔ ɔɔe daaseigi naa zu nu nɔpe gaazu.»

¹⁸ Ti naati tolini volu, ti tɔgi ze ti ma, ti gɛ ma: «Yesu pe wo mina mɔ ɔɔe, ɔa wo va kala bo, Yesu laaseigi zu.» ¹⁹ Kele Piyele ta Zan ti gɛni ti ma: «Begele ga soloogai GALA gaazu, gi golo wo ve, ɔa gi golo GALA be? Wa ɔɔɔɔ à naama lukpɔgaalevena! ²⁰ Kele gɔun, gi la zooga gi va laagɔlu naa ma, nii gi kaai ta gi menigai.» ²¹ Ti naati maaluanii volu, ti be ti va. Ti la gɛni naati nimiza vele nɔpe kaani, mazɔɔ nɔbuseiti pe ti gɛni GALA debizu, tɔzei laavɔ vai naa va, nii é gɛeni. ²² Mazɔɔ zunui nii é gɛdeni ga laavɔ ɔoogi, ɔɔɔ konagi a la leve puunaanigɔ (40) va.

Kidaaleve nuiti ta-GALA fali

²³ Ti ti vilegai ma, Piyele ta Zan ti liini ti-wɔɔlaiti pɔ be, ti naama vaiti pe sugɔla ti ma, niiti zalaɔa gɔla gundigɛti ta totuɔɔti ti boni ti ma. ²⁴ Siegi zu ti naama vaiti menini da, ti pe ti zolooni faa gila ma, ti woogɔla GALA ma, ti gɛ ma: «Maligii, da ga é geeɔɔlogi ta zoi betea, naa ve kpoloɔɔi va, ta ti zu aniiti pe, ²⁵ da nɔ ga é niima wool ɔuuni ga da-Yenvu Nadegai maavele, da-wotigɛ nui gi-memewola Davide laave, é gɛ ma:

«Leeni vaa zu zii giligiti ti gɛeni unga wuulee?

Leeni vaa zu ziiti pe ti kisie jakaiti boni?

²⁶ Zou masagiti ti kɔɔi beteni,
kundigɛti ti yaavai bete Maligii laalɔɔma,
ta ná-zunui nii é gɔɔ nadegai ziaai ma.»

²⁷ Gaamazu, Elode ta Pɔnse Pilate, naa ve Izelayele nɔbuseiti ta zii giligiti ba, ti pe ti gaaleeni ba taai nii zu, da-wotigɛ nu nadegai Yesu laalɔɔma, nii é gɔɔ nadegai ziaai ma, ²⁸ ti naama vai laazeelive nɔ, nii é deveni ma yeelugɔ, da-zobogi ta è-yiimai zu. ²⁹ Niima ziegi zu, Maligii, woilo ta-maalua ɔɔɔiti ma, ti bosu, va bu gɛi gi ga da-wotigɛ nuiti gi è-laawooi laazeeli ga ladalai. ³⁰ Da-zobogi gɔla kelema, naa ga a ke kedegi da wo, laavɔ ɔoogiti ta maabele vaiti ti da gɛ da-wotigɛ nu nadegai Yesu laaseigi zu.»

³¹ Ti begai ma ga GALA fali, ve ti gɛni ná gaalebai zu, miná balini, ti pe ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti tɔzei ga GALA daawooi laazeelia ga ladalai.

Kidaaleve nuiti ta-gilibai

³² Zɔiti kpein ti gɛni ga kidaaleve nuiti, ti gilinii ɔɔɔ va gɛ gila ta zenvu gila su. Nu nɔpe ge la gɛni zeagɔli segezu ga tɔ gila nɔnɔ, kele ti pe ti ɔni

ti-gɔligiti ma. ³³ Keelaiti ti ɣeni zeele wooi wosu ga zεbe wolai ga Maliɣii Yesu wuzεgeve, ε ɣula saai ya. GALA nά-zaalai ɣeni botii ɣeezu ti pe ba ga zεbe wolai. ³⁴ Ti zaama, nu nɔpe ge la ɣeni balani ani nɔpe ma, tɔzei zɔiti kpein zootti ba peleiti ti ɣeni ti ya, ti ɣeni pɔdizu, ti va ga ma zɔngɔi, ³⁵ ti fe keelaiti zea, ti gaagwe ese pe ba, eɣevelei ma nu maavai la. ³⁶ Leevi mavofodai ta ɣeni nά, daaseigi ga Zozefe, ε ɣeni ga Sipele nu. Keelaiti ti daasei peeni ga Balanabase, (nii poluve ga «nu iɣɔdɔɔ nui»). ³⁷ Zootti ta ɣeni zea, ε pɔdini, ε va ga ma zɔngɔi, ε fe keelaiti zea.

5

Ananiase ta Saffla ta-vai

¹ Kele zunui ta ɣeni nά, daaseigi ga Ananiase, anzai laa ga Saffla, ti ti-gɔligi ta vɔdini. ² Naa voluma, ta anzai ti zolooni ma ga ti ma zɔngɔi ɣilazuve make ya, ε va ga mɔtai, ε fe keelaiti zea. ³ Kele Piyεle ɣeni ma: «Ananiase, lee vaa zu Setana ε-yiimave laavegai? E zou zɔngɔi ɣilazuve make, ε zeei wo Zenvu Nadegai ma. ⁴ E va ɣe ε zootti vɔdi, da lei dɔnɔ va ɣea de? Pɔdia voluma balaa, ma zɔngɔi la ɣea ε yeema baa? E levege gale mu, ε nii ɣεgala vai βete yiimave? Nuiti tei ε va zeei wo ti ma, GALA ka ε zeei wogai ma.» ⁵ Ananiase naama bɔeiti menigai ma, ε looni, ε za. Zootti kpein ti naama wooi menini, ti pe ti luani. ⁶ Zunu loungoiti ti wuzεɣeni, ti maavelevele, ti lii la, ti maagfulu.

⁷ Lele savago ɣεgala levegai ma, anzai vaani, kele ε la ɣeni kweeni, nii keai. ⁸ Piyεle gaazaɣani, ε ɣe ma: «Gaamai wo mά, anɣe nei nuuma walii lieɣi ɣa, wo zootti vɔdiai la?» E naa woogaaɔoteni, ε ɣe ma: «Ungo, naa ɣa pɔdiai la.» ⁹ Piyεle ɣeni ma naazu: «Lee vaa zu wo zoloogai ma, ga wo Maliɣii nά-Zenvui zuɣɔɣɔ? Wele, zootti ti liai ti ε-zinigi maagfulu, ta pelelave, ta liizu ga de da balaa.» ¹⁰ Gaamanɔ, ε looni Piyεle ɣɔɣɔwu, ε za. Zunu loungoiti ti leeni, ti ka ga ε zaa, ti liini la, ti maagfulu sinigi ɣɔbave. ¹¹ Naama vai dualuagi lɔni Egilisii pe su, ta zootti ti naama wooi menini.

Laavɔɔ vai niiti keelaiti ti ɣeni keezu

¹² Keelaiti ti ɣeni laavɔɔ vooɣiti ta maabele vai ma mainmain keezu nuβuseiti saama. Kidaavele nuiti pe ti βena ɣaale ba GALA sei velei ma zeizei bosuve, ve nά laa ga «Salɔmɔn nά-seizei bo kotai.» ¹³ Nu ɣili nɔpe ge la ɣeni veezu ti va, kele ta-vai wola neeni nuβusei ve. ¹⁴ Ti maa ɣeni liizu ga mɔinda ga kidaavele nu niineiti, zinaa veε anzaa va, niiti ti ɣeni ɔɣɔ veezu Maliɣii ya. ¹⁵ Nuiti ti ɣeni liizu vɔlo ga seeβε nuiti koi yɔɣɔzu veleiti su, ti da ti la beteiti ta daama ani goiti ma, naa ɣa a ke Piyεle a ɣena levega, ma niinigi veε balaa tanigaa ma. ¹⁶ Nuβuse mɔinmɔin ge ɣeni zεgezu balaa Zeeluzalame ɣoba laa goiti su, ti da va ga seeβε nuiti, ta niiti kɔzɔba yenvuiti ti ɣeni ti zu, tama ti pe ti ɣeni valozu.

Keelaiti so fai volu, ta ti unmɔɔ fai

¹⁷ Naazu, zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai wuzεɣeni ga tolo vooɔamai, ta koba nuiti pe, niiti ti ga Saduseyeinti ta-βɔgi. ¹⁸ Ti keelaiti soni, ti naati pili kaso ziɣi golai zu. ¹⁹ Kele kpidii, Maliɣii nά-geezuɣeelai gila ge vaani, ε kaso ziɣi ma bogiti daalao, ε ti ɣula, ε ɣe ti ma: ²⁰ «À li, wo lo GALA sei velei wu, wo zenvu niinei ma bɔei pe daazeeli nuβusei ma.» ²¹ Keelaiti ti ɣoloni naama wooi ve, sobuzobui nɔ ɣeni de, ti li GALA sei velei wu, ti tɔzei ga kalagi woga.

Zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai ta ba nui ti vaani, ti tukpɔḡaaleve nu wolaiti gaale ba ta Izelayele ḡewolaiti. Ti devei veeni ga ti keelaiti kula kasoi ḡa, ti va ga tiye. ²² Kele salaḡusuiti ti liini kaso zigḡi zu, ti la ti ḡaani. Ti ḡaleni ma, ti va, ti voluvaawo kundigḡiiti ma, ²³ ti ḡe ma: «Gi kaso zigḡi ḡaave piligai su kpe, kaso vele make nui ti loni ti-losuve ti pelelaḡeti, kele siegi zu gi peleiti daalaogai da, gi la nu nɔpe kaani bu.» ²⁴ Siegi zu GALA sei vele maabe ḡundiḡi ta zalaḡa ḡula ḡundiḡiiti ti naa menini da, ti ḡidaavilini ga keelaiti ta-vai, ti da baḡḡo ḡaazaḡa ga velei fai nii ḡaa vaazu belazu la. ²⁵ Nui ta vaani, e ḡe ti ma: «À woilo de! Zunui niiti wo ti vilini kasoi ḡa, tiya ḡanu, ti loni GALA sei velei wu, ti da nuḡuseiti kala.»

²⁶ GALA sei vele maabe ḡundiḡi ta polu nui ti liini naazu, ti va volu ga keelaiti, kele ti la ḡeni keeni ga maaba vaa, tɔzei ti ḡeni luazu ga nuḡusei mina ye ti zɔɔzu ga kotuiti, ti va za. ²⁷ Ti vaai ma ga tiye, ti naati toni tukpɔḡaaleve nu wolaiti kakala. Zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai ti ḡaazaḡani, ²⁸ e ḡe ti ma: «Gi tɔ toge wo ma kpaan ga wo mina mɔ kala bo zunui tɔna daaseigi zu, kele wele, wo Zeeluzalame laavega kpekpe ga kalagi wo bosu. Wa pɔ ga wo zunui naa ma ḡamai la gi unma mu ba?» ²⁹ Kele Piyele ta keelai zɔiti ti goḡaavoteni, ti ḡe ma: «Keeni nu ḡolo GALA be, e leve nui ti ba. ³⁰ Ade-memewolani ta-GALAGI ḡa e Yesu wuzegai, e kula saai ya, nii wo kpadoni saa wulu ma, wo paa. ³¹ Tɔ ma ka GALA ge buzegai, e sei yeezave, e ke ga Totuḡi ta Kizo Nui, nii a ke Izelayele nui ti ti zie velei maavalibo, ta-ḡotoiti suvaaye. ³² Gá ga naama vaiti ma zeeleiti, naa ve Zeenvu Nadegai balaa ba, nii GALA ge feai naati zea, niiti ti ḡolozu be.»

³³ Naama woiti meni fai wanani ti ma ga gola, ti ḡeni ga ti keelaiti pa. ³⁴ Kele Falizien gila ge buzegeni kundigḡiiti saama, daaseigi ḡeni ga Gamaliyele, e ḡeni pɔ ga tɔ kalamain, nii nuḡuseiti ti ḡeni wola unfesu ma, e devei veeni ga ti keelaiti kula de eteave. ³⁵ Naa voluma, e ḡeni ti ma: «Izelayele nui, a dama ga naama vai, nii wo ḡeezu wo ke ga zunui niiti. ³⁶ Su la de ḡoozani, Tudase wuzegeni, e da baḡḡo ḡe ga nu biin, nu unnaanigɔ (400) ḡeḡala vileni polu. Kele ti paani, naa voluma zɔiti kpein ti vileni polu, naati ti vazani, gila kpalaa ge la yeni ná. ³⁷ Tɔun poluma, Galilee nui Zudase wuzegeni daasei seve ziegi zu, e nu moinmoin mɛenni, ti vile polu. Kele tɔ balaa, ti paani, polu nui ti pe ti vaza. ³⁸ Nii niina ge bosu wo ma, naa ḡa ga, a mina yeevili niima nui ta-vai zu, a ti ye ná, ti li. Ni nuḡuseiti ka ti niima vaa zeikpasui, ba ma ḡeeWotiiti keezu, su ḡa ḡologolo. ³⁹ Kele ni GALA ka e keezu, wo la zooga wo va ti ḡologolo. A dama, wo mina va kɔi ḡɔzu GALA daalḡoma.»

Kundigḡiiti ti vaani gooi wu. ⁴⁰ Ti keelaiti tolini volu, ti naati doḡa ga kpakɔi, ti tɔ sei ti ma kpaan ga ti mina mɔ ba Yesu laaseigi zu, naa voluma ti ŋeni ti va, ti li. ⁴¹ Naati ti zegeni tukpɔḡaaleve nu wolaiti kakala ga koozunɛi, soloo fai zu ti ma ga ti neḡfulasui zɔba Yesu laaseigi ma vaa zu. ⁴² Tama folo-o-folo GALA sei vele wu ta koizuve ti, ti la ḡeni bɔɔzu ga kalagi woga, ta Woo Niine Uagɔi laazeelii ga Yesu ḡa e ga Kilista.

6

Zeelobai wo fai ga totuḡo nu lofela

¹ Naama ziegi zu, tei kaladopoiti ti ḡeni moinzu gola, ti zaama Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, naati ti ḡeni unsuyelii losu ga Ebulu nui, mazɔba folo ḡilagila konḡi ḡaagwe ziegi zu, ti la ḡeni ta-voanzaiti daazɔbosu ga

pagɔ. ² Keela puugɔ maazu felegɔiti (12) ti kaladopoiti pe gaaleeni ba, ti ge ti ma: «É la zolooni ga gi GALA daawooi laazeeli vai ye ná, gɔnɔ gaagwɛɛ vai zu. ³ Naa ga é ba, kɛleaiti, à yeelo nu lofela va wo zaama, niiti lagɔ vago ti va, ti laavegai ga Zenvu Nadegai ta gɔmalai, gi naama wotii ve ti ya. ⁴ Goun, gá gaaɓaazu GALA falii ta GALA daawooi ma wotii ma.» ⁵ Naama wooi laani bebei yii ga pagɔ. Ti yeeloni Etiyeni va, zunui nii daaveni ga kidaalevei ta Zenvu Nadegai, naa volumna Filipe ta Pɔlɔkɔɔl, Nikɛnɔɔl ta Timɔn, Paalemeenase ta Antiyɔse nui Nikɔla, nii é ɓɔni mɔungi Zuifuiti ta-GALA pelei ma. ⁶ Ti ti leeni ga keelaiti, naati kpegai ma ga GALA falii ge, ti yeelaani ti ma.

⁷ GALA daawooi zu gɛni wɔɔɓzu, kaladopoiti ti da mɔin Zeeluzalɛme, zalaɓa gɔla nui ma mɔinmɔin ge gɛni gɔdaalevezu ɓalaa.

Yesu Kilista ná-zeelei Etiyeni zɔɔ vai

⁸ Etiyeni nii GALA ná-zaalai ta ná-zɛbei gɛni ba ga gola, é gɛni maaɓele vaiti ta laavɔɔ ɔoogiti keezu nubuseiti saama. ⁹ Kele nui tanigaa ti wuzegeni daalɔɓma, tanigaa ti zegeni GALA dɛbi velei wu, nii daaseigi ga «Duaɔ niiti ti unmɔɔgai,» naa tanigaa ti gɛni ga Silene Zuifuiti ta Alɛgezandili veaiti, naa vɛɛ Silisi ta Azi Zuifuiti ba. Ti Etiyeni maaɓaalini, ¹⁰ kele ti la gɛni ziezɔ bu, tɔɔzei é gɛni ɓɔezɔ ga gɔgi, nii Zenvu Nadegai gɛni feezu zea. ¹¹ Ti veleni nuiti su, ti da ge ma: «Gi goomenige, é da woo nɔi wo Moize ta GALA daalɔɓma.» ¹² Vele gana ti vuutugi leveni la nubuseiti saama, ta totuɓɔiti, naa vɛɛ tɔ kalamɔinti ba, naa volumna ti liini, ti so ga maaɓaai, ti vaa la tukpɔɓaaleve nu wolaiti pɔ. ¹³ Ti zɛɛ zeeleiti kulani, ti da ge ma: «Zunui nii ga woo nɔi wosu nɔ gɔ ada nadegai ta tɔgi laalɔɓma. ¹⁴ Mazɔɔɔ gi goomenige, é da ge ma, Nazalɛte nui Yesu ga ade vɛ goloɓolosu, ta é faa vɔlmaiti maavalibo, niiti Moize ti laai ga adeye.» ¹⁵ Zoiti kpein ti gɛni zeini tukpɔɓaalevezuɛ, ti gaaazuloga gɛni de Etiyeni va, ti pɛteni ga gaazuɛ gɛɛɛɛ ege geezuɓeelai.

7

Etiyeni ná-kpɔɛzuɓulai

¹ Zalaɓa gɔla gundigɔi wolai gɛni ma: «Gaama ga nuu nei ti bosu?» ² Etiyeni googaaɔoteni, é ge ma: «À woilo mà, wɔi wo ga kɛeni ta kɛleaiti! Lebiya GALAGI gɔlani kelema ade-mɛmɛwola Aɓalaame vɛ, siɛgi zu é gɛni la Meezɔpɔtami, aisa é va li, é zeɪ Galan. ³ E gɛni ma: «Zegɛ da-yooi zu, da-woladai zu, li zooi naa zu, vɛ gɛ ná leezu ga de.» ⁴ Názu ga é gɔla la Kaledee yooi va, é li é zeɪ Galan. Miná ga é yeni ná, keegɛ zaai ma, GALA ge buɔe la zooi nii zu, vɛ wo zeini ná za. ⁵ E la gɛni ada nɔpe feeni zea naama yooi zu, anɛɛ kɔɓɔ lo daa gɔla keɓala you, kele é minazegeni be ga toɓa zooi naa veezu be, ta mavofodaiti be tɔun poluma, naazu doun nɔpe ge la gɛni de zea. ⁶ A woilo deɛ naa ma, nii GALA ge boni ma: «Suɓwɛɛ ga é-mavofodaiti ta ge ga seikɔɓma nuiti zooi taɓili su, ta ge ná ga duɔiti, ti ti zopele nɔu kona unnaanigɔ (400) laawu. ⁷ Kele ná zii naa lukpɔɓaaleve, nii ta duɔlai ge zeezu, naa volumna, ta gɔla, ti va, ti dɛbi vɛ.» ⁸ Naa volumna, GALA ge minazegɛgi ɓɛteni ti yɔɓɔzu ta Aɓalaame, é tatipelevolui ge ga ma ɔoogi. Naa ga é keeni, é Izaake zɔɔɔgai ma, é tatini pelevolu foloi ɓɔsavasiɛi ma, Izaake ɓalaa keeni gana nɔ ga Zakɔbe, Zakɔbe ɓalaa ke gana nɔ ga ade-mɛmɛwola puugɔ maazu felegɔiti (12).

⁹ Ade-memewolani ti toloi gʻulani ga Zozefe, ti pɔdi ga ti lii la Ezipete yooi zu. Kele GALA ge gʻeni ba, ¹⁰ é kula ná-maanɔgɔi pɛ su. GALA ge gʻigi veeni zea, é zaala zɔlɔ Ezipete masagi Falagɔn gaazu, naa sei ga kundigʻii Ezipete yooi ta ná-peleyeɣei unda. ¹¹ Pului looni Ezipete yooi zu ná pɛ ta Kanaan yooi balaa su, kpɔloi wola wɔlɔni, ade-memewolani ti la gʻeni gɔnɔ sɔlɔsu. ¹² Zakɔbe menigai ma ga moloi gʻa Ezipete yooi zu, é ade-memewolani teveni ná mɔunpa. ¹³ Ti zie laa velesiei zu, Zozefe bɔgɔ leeni ga keeɣelointi, Falagɔn Zozefe gʻulazuve gʻweeni. ¹⁴ Naa voluma, Zozefe valini ga ti va ga keeɣe Zakɔbe, ta ná-peleyeɣei pɛ, ti pɛ kpɔga gʻeni ga nu uuulafela maazu lɔlugɔ (75). ¹⁵ Zakɔbe liini Ezipete, é ye ná, é za, ade-memewolani balaa ti za. ¹⁶ Ti liini ga ti-ma uoomaiti Sikeme, ti ti maagʻulu Abalaame ná-kabamuve, nii é geyani ga walii Amɔl ná-doun zunuiti ma Sikeme.

¹⁷ Tei yeeɣefalai maa gʻeni buɣazu ga GALA ná-minazegɣei laazeeli, nii é keeni Abalaame ve, ada-nubuseiti ti mɔinni, ti buɣu Ezipete yooi zu, ¹⁸ eyesu masagi taɣili ge wuzegɣe Ezipete yooi zu, nii é la gʻeni Zozefe gʻwee. ¹⁹ Masagi naa zeini ada-nubuseiti ga, é da ade-memewolani kpɔlɔ, eyesu é gʻe naati ma, ti da ta-loun nɛgiti kula pelei va, ti da za.

²⁰ Naama ziegi zu gʻa Moize zɔlɔga da, gola va GALA gaazu. E keeni ga alu savagɔ, ti da kɔnɔkula keeɣe velei wu. ²¹ Siegi zu ti kulani la pelei va, Falagɔn ná-doun anzanui seɣeni, é kulasu eɣe kpɔgɔ loun zunu. ²² Moize kalagi zɔlɔni Ezipete gʻimalai pɛ su, sebei wɔlɔni kpɔezugʻulai ta keewotiiti su.

²³ E kona uuunaanigɔi (40) zɔlɔgai ma, gʻi ge looni be ga é wele keeɣelointi ma, Izelayele nuiti. ²⁴ E gila kaani, ti da kpɔlɔ, é naa maaloboni, nii ti gʻeni kpɔlɔzu, naa nɔnɔi uotokulazuve, é Ezipete nui vaani. ²⁵ E gʻisiɛni ga keeɣelointi ta gaagʻa ga GALA ka pɔ é ti gʻizo ga maavele, kele naati ti la gʻeni naa gaagʻaani. ²⁶ Poluma voloi, é liini, é lɔ tanigaa yɔgɔzu, niiti ti gʻeni nɛpii gɔozu, nii a ke é ti yɔgɔzubeɣe, é gʻeni ti ma: «Wa ga gʻeeɣelointi, lee vaa zu wo bɔgɔ bɔlɔzu?» ²⁷ Kele zɔi é gʻeni bɔlɔlai bɔlɔzu, naa goolaavilini, é gʻe ma: «Be gʻa é è zeida ga kundigʻii ta tukpɔgʻaaleve nui gi unda?» ²⁸ Da pɔ è pàa, eɣevelei é Ezipete nui vaani la wogi?» ²⁹ Moize naama woointi menigai ma, é velani, é li, é ze Madiyan nuiti ta-yooi zu, é doun zunu felegɔ zɔlɔ miná.

³⁰ Kona uuunaanigɔ (40) levegai ma mɔnɔ, geezuɣeelai gila ge gʻulani be kelema Sinayi gizei ma levebai zu, abuzogi zaama, nii é gʻeni kpɔvɔ goi va. ³¹ Moize laavɔ velei ma ga naama gʻulakelɛmai, é gʻeni maabuɣazu ba ga é ka, Maliɣii bɔeni pɔ, é gʻe ma: ³² «Nà gʻa gè ga è-memewolani ta-GALAGI, Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe.» Moize zasubalini, é la gʻeni zoosu é va wele. ³³ Maliɣii gʻeni ma: «Da-zavalagiti kula gʻɔgʻa, mazɔlɔ adave ve è loni ná, zou ve gè maɣee veai ba. ³⁴ Gaamazu, gè nà-nubuseiti ta-bɔlɔi gaa Ezipete yooi zu, gè ti bala gooi meniga, ti bosu. Gè vaa ga gè ti unmɔ. Naa gʻa é ba, nà è levesu Ezipete yooi zu.»

³⁵ Moizei tɔna nii ti gʻelɛni ba, ti da gʻe ma: «Be gʻa é è zeida ga kundigʻii ta tukpɔgʻaaleve nui?» Naa gʻa GALA ge teveni ga kundigʻii ta unmɔ nui, geezuɣeelai ná-kpɔbai zaɓui zu, nii é gʻulani be kelema kpɔvɔ goi zu. ³⁶ Tɔ gʻa é ti gʻulani Ezipete yooi va ga maabele vaiti ta laavɔ vaiti, Kpolode Bɔigi zaama ta tevebai zu kona uuunaanigɔ (40) laawu. ³⁷ Moize gʻilagi naa nɔ gʻa, é gʻeni Izelayele nuiti ma: «GALA ka GALA goo wo nui ta wuzegʻezu wo ve ga nɔnɔn kevele, wo-gʻeeleaiti saama.» ³⁸ Siegi zu nubuseiti gaalea gʻeni de

la ba tevebai zu, tɔnɔ ɔa é ɔeni ade-memewolani zɔɔɔzu ta geezuɔeelai, nii é ɔeni bɔezu pɔ Sinayi gizei ma. E zenvu su wootti sɔlɔni, ga é ti laazeeli ade ma. ³⁹ Ade-memewolani ti la ɔeni keeni, ti va ɔolo be, kele ti ɔeni daavilisu, ti-yiimaɔe pe tatiga ɔeni de Ezipete yooi ma. ⁴⁰ Ti ɔeni Aalɔn ma: «Wuzefena, é galagiti kpete gi ve, ti lo gi luɔɔ, mazɔɔ Moize nii, é gi ɔulaai Ezipete yooi va, gi la kwee nii keai la.» ⁴¹ Naama ziegi zu, ti nike yiɔoi maaniinigi beteni, ti da zalaɔaiti kula kɔɔɔ ganigi naa ve, ti da ɔoozune naa ma, nii ti kpeteai ga ti bɔɔ yeei. ⁴² GALA ge voluaveni ti va, é ti ye ná, ti da aniiti pe debi, ti volozu geeɔɔlɔgi zu. Naa ɔa seveai GALA goo wo nuiti ta-zevai zu ga:

«Ee, Izelayele nuiti, zalaɔa zuai wo ɔeni ti vaazu, ta zalaɔai niiti wo ɔeni ti ɔulazu

kona uuunaanigɔ (40) laawu tevebai zu,
nà ɔa wo ɔeni ti ɔulazu bè ɔaa?

⁴³ Ba-o, wo Mɔlɔke ná-seɔe velei zefeni,
ta wa-ɔalagi Lefan ma zomideɔai,
maaniinigi niiti wo ti beteai ga wo da nɔko ti wu!

Tɔ ɔa é ba, nà wo levesu duɔlai zu poun Babilɔne volu velei.»

⁴⁴ Ade-memewolani keai ma tevebai zu, seɔe velei ɔeni ti ya, nii minazefegi ma zevai ɔeni bu, seɔe velei nii GALA ge Moize leveni ga é to, ga naama ɔazavigi nii é kaani. ⁴⁵ Ade-memewolani ti naa zɔlɔɔgai ma, Zozuwe yeni ti luɔɔ, ti leɛ la zooi naa zu, ti kulani ziiti zea, niiti GALA ge ɔeni ti bɛezu ti luɔɔ. Seɔe velei naa yeni ná eyesu Davide ná-yeefɛɔɔalal, ⁴⁶ naa zaala zɔlɔni GALA gaazu, é suvali ga zobo ge ve be, é peɛ lo Zakɔbe ná-GALAGI ve. ⁴⁷ Keɛ Salmɔn ɔa niina, é peɛi loni GALA be. ⁴⁸ Keɛ anɛɛ naa ve, GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa la da ga ze peɛi wu, nii togai ga nu bɔɔ yeei, eɔevelei GALA goo wo nui boni da, é ɔe ma:

⁴⁹ «Maliɔii wooi ɔaa: Geeɔɔlɔgi ɔa é ga nà-masa kɔkɔɔgi,
zooi ɔe ga nà-kɔɔloma anii.

Peɛi ma zii begele ɔa wa to bè?

Mini ɔa ná a ɔe ga sɛizuve?

⁵⁰ Nà lei gè va naama aniiti pe kpete ɔaa?»

⁵¹ Ee, suvɔɔ nuiti, niiti ti-yiimaɔe, ta ti-woiyefegiti daaɔulugai! Wa Zenvu Nadagai zakpesu yeenɔpe! Wo ɔulaɔe ga wo-memewolani. ⁵² GALA goo wo nui be ɔa, wo-memewolani ti la kɔlɔni? Ti naati paani vɔlɔ, niiti ti ɔeni Telebo Nui vaa vai wosu ma yeeluɔɔ, nii wo yaavaai, wo pa. ⁵³ Wɔigi wo GALA ná-tɔgi zɔlɔɔgai ga geezuɔeelaiti maavele, kele wo la keeni wo va ɔolo be.»

Etiyeni zɔɔ vai ga kotuiti

⁵⁴ Ti naama wootti menigai ma, é wanani ti ma ga gola, ti da niigai zie ga Etiyeni laalɔɔma. ⁵⁵ Keɛ tei Etiyeni mu daavega ɔeni de ga Zenvu Nadagai, é ɔaazuwuzefeni geeɔɔlɔgi zu vele, é GALA ná-lebiyai ɔaani, ta é Yesu ɔa loni GALA zeezazuve. ⁵⁶ E ɔeni ma: «Nà geeɔɔlɔgi laalaogai ɔaazu, ta Nu ná-Doun Zunui loni GALA zeezazuve.» ⁵⁷ Názu ɔa ti kpeei looni la, ti da ti-woiyefegiti daaɔulu, ti bize vɔɔma daalɔɔma. ⁵⁸ Ti kpeeni, ti kula taai va, ti da sɔ ga kotuiti. Naama zeeleiti ti ɔeni ta-zefegiti feezu zunu loungei ta ya, nii daaseigi ɔeni ga Sɔle. ⁵⁹ Siegi zu ti ɔeni Etiyeni zɔɔzu la, é ɔeni GALA falizu, é da ɔe ma: «Maliɔii Yesu, yeezei zènvui wu.» ⁶⁰ Naa voluma,

é vileni jiiibii ɔa, é bain ga woo wola, é ɔe ma: «Maliɔii, mina niima ɔotoi la ti unma.» E naa wogai ma, é zaani.

8

¹ Sole vaani bu, ti Etiyeni va.

Wainzeɔemai ta kidaaleve nuiti faza fai

Naama voloi nɔ, wainzeɔema wolai laaleeni Zeeluzalame Egilisii wu. E ɔula keelaiti polu, kidaaleve nuiti pe ti vazani Zudee laaiti ta Samali laaiti su. ² GALA gaazuluaba nuiti ti Etiyeni maafuluni, ti wola wɔɔ ná-faa zu. ³ Kεle Sole mu ge ɔeni Egilisi nuiti kpɔlɔzu, é ɔeni lεezu peleti bu, é da kidaaleve nuiti folo ná, zunuiti ta anzanuiti, é da ti vili kasoi ɔa.

GALA daawooi laazeeli vai Samali

⁴ Zɔiti ti vazani, naati ti ɔeni liizu adeti, ti da Woo Niine Uagɔi laazeeli. ⁵ Filipe yeini Samali laa wolai gila su, é Kilista ná-fai laazeeli ná. ⁶ Bebei pe ge woiloni ga pagɔ Filipe wooi ma, siegi zu ti ɔeni gooi menisu da, ti da laavɔɔ vaiti ka, niiti é ɔeni ti ɔeezu. ⁷ Mazɔɔ kɔzɔba yenvui ma mɔinmɔin ge ɔeni ɔulazu inε su nuiti su, ti da kpeei loo ga gola, naa voluma meɔeɔe nuiti ta maaleɔeɔe nui ma mɔinmɔin ge ɔeni valozu. ⁸ Koozunε wolai ɔeni taa wolai naa zu.

⁹ Kaite zunui ta ɔeni taai naa zu, daaseigi ga Simɔn, é ɔeni molikula fai ɔeezu, é Samali nubuseiti pe daavɔɔni, é ɔeni bɔɔɔ lεezu ga toɔa ga nu wola. ¹⁰ Eεe pe, é zo doungoiti ma, é li kpakologiti pɔ, ti ɔeni woilosu goo ma ga pagɔ, ti da ɔe ma: «Zunui nii ɔa é ga GALA ná-zεbei, nii daaseigi ga «Zεbe Wolai.» » ¹¹ Ti wola batani ba, mazɔɔ é lebini gola ti laavɔɔzu ga ná-molikula faiti. ¹² Kεle siegi zu ti ɔidaaleveni la Filipe laawooi ma, nii é ɔeni GALA ná-masadaɔi ta Yesu Kilista laaseigi ma Woo Niine Uagɔi laazeelizu ti ma, zinaa ta anzaa, ti batizeni. ¹³ Simɔn bɔɔɔi balaa ɔidaaleveni. Kpegai ma ga batize, é la mɔ ɔeni zεgezu Filipe volu. Daa ɔeni vɔɔzu ga maabele vaiti ta laavɔɔ vai, niiti Filipe ɔeni ti ɔeezu.

¹⁴ Keelaiti ti ɔeni Zeeluzalame, ti menigai ma ga Samali nuiti ti yeezeida GALA daawooi wu, ti Piyεe ta Zan leveni ti ma. ¹⁵ Naati ti zeelii ma ná, ti GALA falini ti ve, nii a ke ti Zenvu Nadegai zɔɔɔ. ¹⁶ Mazɔɔ Zenvu Nadegai la ɔeni de yeini ti tanɔpe ma, ti batizeni nɔ Maliɔii Yesu laaseigi zu. ¹⁷ Piyεe ta Zan ti yeelaani ti ma, ti Zenvu Nadegai zɔɔɔ.

¹⁸ Simɔn kaai ma ga kidaaleve nuiti ta Zenvu Nadegai zɔɔɔsu siegi zu keelaiti ti yeelaazu la ti ma, é walii leteni Piyeleni ta Zan ma. ¹⁹ E ɔeni ti ma: «À ma zεbei ve bε, ga zɔi nɔpe ná yeela ma, ma nu Zenvu Nadegai zɔɔɔ.» ²⁰ Kεle Piyεe ɔeni ma: «Da walii ye è va, wo li undaaviligi zu, tɔɔzei da ɔisiezu ga GALA ná-vebeanii ɔa zɔɔɔsu ga walii. ²¹ Dɔnɔ ta è-ɔɔɔda nɔpe ge la niima vai zu, mazɔɔ è-yii la zɔleni GALA gaazu. ²² Nimiza mu ga é ɔoozu ɔisie nɔi, Maliɔii maaneεεε, nii a ke ni soloo faa ve, é è zuvaaye ga kisiei, nii é è-yiimave. ²³ Mazɔɔ velei ge kaazu la, è laavege ga faa wanai, ta da ga faa nɔi ná-duɔi.» ²⁴ Simɔn ɔeni ma: «Wa bɔɔɔi à Maliɔii maaneεεε bε, nii a ke nii kpein wo bogai, naa tanɔpe ge mina zeeli mà.»

²⁵ Piyεe ta Zan ti begai ma ga zeele wooi wo, ta ti Maliɔii laawooi laazeeli, ti ɔaleni ma Zeeluzalame, ti da li ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Samali nuiti ta-laa go mɔinmɔin su.

Filipe ta Etiyopi ɔundiɔi wolai

²⁶ Yeeta, Maligii ná-geezuḡeelai gila ge ɔɔeni Filipe ɔɔ, é ḡe ma: «Wuzegé, é li ga lekpeɾma ɔelei nu yeezazuɔe, pelei naa zu nii é zeḡezu Zeeluzaleme, é yei Gaza ɔelei, nii é tevebai zu.» ²⁷ Filipe liini gaamanɔ. Ná-pelei zu, é zunu zeeḡagai gila kaani, Etiyopi nu ḡeni de. E ḡeni ga kundigfi wola, Etiyopi masa anzanui Kandase ná-naavoloi unda nui ḡeni de. E vaani Zeeluzaleme GALA deɔbizu. ²⁸ E ḡeni ḡalesu ma, é zeini ná-soo wotoloi zu, é da GALA goo wo nui Ezayi ná-seɔvei ḡala. ²⁹ Zenvu Nadegai ḡeni Filipe ma: «Maabuḡa soo wotoloi nuu ɔa.» ³⁰ Filipe ɔizeni, é Etiyopi zunui woomeni, é da GALA goo wo nui Ezayi ná-seɔvei ḡala. E ḡeni naa ma: «Nii é kalasu, da gaḡaaazu nei?»

³¹ Zunui gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Nà gaḡa ḡale, ni nu la suḡulani mà?» E Filipe lolini ga naa le, é zei koba wotoloi zu. ³² Ue é ḡeni ná ḡalasu, é zɔveni ná ga:

«É la ḡeni woo ne gila kpalaa boni,
eḡe baalagɩ ti liizu la paazuɔe,
eḡe baala zivoi é loni maaleḡa leve nui ḡakala.

³³ Ná-ɔoḡmaayei zu, ti ná-tukpoi ḡaaleveni ga telebotalai,
ɔe ḡa a keeḡalazuveti dee?
Mazɔɔ zenvui ḡulani zea.»

³⁴ Etiyopi zunui Filipe ḡaazaḡani, é ḡe ma: «Nà è maanenezu, ɔe ḡa GALA goo wo nui vaazu ma? To ɔoḡɔi ɔe, ɔaa nu ḡili be?» ³⁵ Filipe kpɔei zegeni naazu, é tɔzei naama zɔvei zu wooi ma, é Yesu ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli ma. ³⁶ Ti yei liizu, ti zeeli ade ta, ɔe ziei ḡeni ná, kundigfi ḡeni Filipe ma: «Wele ziei ɔa. Lee ḡa é pele levesu tũḡɔ, ḡe ɔa batize?» ³⁷ Filipe gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Ni da ḡidaalevena ga è-yiimave pe, da zoo batizesu.» Zunui ḡe ma: «Ḡè ḡidaalevea ga Yesu Kilista ḡa é ga GALA Doun Zunui.» ³⁸ Etiyopi zunui devei veeni ga wotoloi lo. Filipe ta zunui naa ti felegɩ ti vileni ziei wu, Filipe kpatize. ³⁹ Sieḡi zu ti ḡulani la ziei wu, Maligii ná-Zenvui Filipe zegeni. Etiyopi zunui la mɔ ḡeni Filipe ḡaani, kele é liini ga koozuneei. ⁴⁰ Filipe weleni nɔ, é ɔoḡɔ ḡa Azote, naa ɔoluma, taa wolai niiti kpein é ḡeni levesu ti zu, é Woo Niine Uagɔi laazeelini naati pe, eyesu é zeeli Seezalee.

9

Sole ḡidaaleve vai

¹ Naama ziesu, Sole ḡeni ba nɔ, é da maalua vaiti ta nu vaa vai wo Maligii ná-kaladopoiti daalɔḡma. E liini zalaḡa ḡula ḡundigfi wolai ɔɔ be, ² é sevea ḡaizie zea, tevegai Damase GALA deɔi ɔelei wu nuiti ma, ga ni a nu nɔpe kaana, zunu ɔaa anzanu, é kidaaleve ɔele niinei naa ma, é gili, é vaa la Zeeluzaleme.

³ Keei ma pelei zu, é da li, maabuḡaai ma Damase ɔa, gaamago nɔ wozakalagɩ ta ḡulani geeḡɔlogɩ zu, é da volo maagoolii zu. ⁴ E looni zoi ma, é wooi ta menini, é da toli, é da ḡe ma: «Sole, Sole, lee vaa zu é wɔinzeḡezu?» ⁵ E ḡeni naa ma: «Be ḡa ga de, Maligii?» Naa ḡe ma: «Nà ḡa ḡe ga Yesu, nii é wɔinzeḡezu. ⁶ Kele wuzegé, é le taa zu, ta naa wo é ma, nii da ke.» ⁷ Sieḡɔḡiti ti loni, ti laavɔ kpaan, ti la zooni ti ɔa woo ḡila kpalaa bo, ti ḡeni wooi menisu, kele ti la ḡeni nu nɔpe kaazu. ⁸ Sole wuzegeni zoi ma, gaazuḡeni ma, kele é la ḡeni wozaḡaazu. Ti soni zeei ɔa, ti lii la Damase. ⁹ E keeni ga folo savago, é la wozaḡaazu, é la laamiizu, é la ɔoɔlezu.

¹⁰Tama kaladopoi ta ɣeni Damase, daaseigi ga Ananiase. Maligii tolini, é ɣe ma: «Ananiase!» E googaavote, é ɣe ma: «Nà ɣaa, Maligii!» ¹¹Maligii ɣeni ma: «Wuzefé, é li ga koiyɔɣɔzu velei nii daaseigi ga ‹Solegai,› è wéle Zudase ná-pelei wu ga zunui nii daa ga Sòle, Taalese nui, mazɔɔ tofa GALA falizu. ¹²Tama é zunui ta ɣaave kulakelamai zu, daaseigi ga Ananiase, é da le pelei wu ga é yeela ma, nii a ke gaazuve zefé ma.» ¹³Ananiase ɣeni ma: «Maligii, gè meniga nu moinmoin da, ga zunui naa faa ɲou moinmoin kea ga dá-nuiti Zeeluzaléme taazuve. ¹⁴Naa voluma, zalaɣa ɣula ɣundigiiti ta-zobogi ɣa zea ve, nii a ke é naati gili, zɔiti nɔpe a ti ɣa, ti da woogula GALA ma è-laaseigi zu.» ¹⁵Kele Maligii ɣeni ma: «Li, tɔzei zunui nuu ɣa ga anɲakakai nii gè yimazeféai la, nii a ke é dàaseigi ɣula keléma zii ɣiligiti be, ta masagiti, naa veé Izelayele nubuseiti ba. ¹⁶Nà bɔɣɔi, nà vaazu deezu la, velei é vaazu bɔɔzu la bè.»

¹⁷Ananiase liini, seeliai ma pelei wu, é yeelaani Sòle ma, é ɣe ma: «Kèeloun Sòle, Maligii Yesu, nii kulaai è ve keléma pelei zu, nii è vaai la, naa ɣa é tèvegai ga è-ɣaazuve zefé ma, ta è laave ga Zenvu Nadegai.» ¹⁸Gaamago nɔ, é ɣeni eɣe ani ɣalaiti ta ɣula Sòle ɣaazuve, ti loo, gaazuve zefé ma. E wuzegeni, é batize. ¹⁹E daamii wogai ma, é zebéi zɔɔni. E foloi tanigaa ɣeni kaladopoiti ba, niiti ti ɣeni Damase. ²⁰E tɔzeini gaamago ga Yesu ná-fai laazeeli GALA debi veleiti bu, é da ɣe ma: «Yesu ɣa é ga GALA Doun Zunui.» ²¹Zɔiti pe ti ɣeni goomenisu, ti laavɔni, ti da bɔɣɔ ɣaazaɣa ga: «Nii lei é ɣea naama nuiti wɔnzefézu Zeeluzaléme, niiti ti GALA tolisu daaseigi nii zu? Kebe, paa ungi ɣa nɔ ga é naama nuiti gili, é li ga tiye zalaɣa ɣula ɣundigiiti pɔ, kele?» ²²Kele folo-o-folo Sòle ná-kala gooi zebéi ɣeni baagɔzu: Zuifui niiti ti ɣeni Damase, ti la mɔ ɣeni kwéé nii ta bo, tɔzei é ɣeni deezu ga tiye ga Yesu ɣa é ga Kilista.

²³Yeegéɣala zugooza tevegai ma, Zuifuiti ti bɔɣɔ leveni ga ti paa. ²⁴Sòle faa ɣwéeni ta-yaava vai zu. Ti ɣeni wélezu vɔɔ taa zigidaɔeti ma, folo veé kpidi va, nii a ke ti paa. ²⁵Kele, ná-kaladopoiti ti seɣeni ga kpidi, ti da kpɔɔgi zu, ti zeɣi ga sigigi volu velei.

Sòle ɣeni Zeeluzaléme

²⁶Sòle zeeliai ma Zeeluzaléme, é kɔɣɔni ga é vɔ peé kaladopoiti ba, kele ti pe ti ɣeni luazu ba, ti la ɣeni laani da ga é ɣea ga kaladopoi ta. ²⁷Balanaɔbase seɣe vele ɣana, é lii la keelaiti pɔ be. E naa kpein sugulani ti ma, velei Maligii bɔɣɔ léni la ga Sòle pelei zu, é bɔe pɔ, ta velei Sòle GALA daawooi laazeelini la ga ladalai Maligii Yesu laaseigi zu Damase. ²⁸E zo naazu ma niina, ta naati ti ɣeni lézu, ti da yei Zeeluzaléme taazuve, é da GALA daawooi laazeeli ga ladalai Maligii laaseigi zu. ²⁹Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, ta naati ti ɣeni yepézu, ti da bɔɣɔ maagaaali, kele naati ti ɣeni paa ɣeleɣele gaizézu. ³⁰Kidaaleve nuiti ti naa zugwéegai ma, ti liini la Seezalee, ti teve Taalese.

³¹Ziileigi ɣeni Zudee Egilisi pe su, ta Galilee, naa veé Samali va, é ɣeni wɔɔɔzu kidaalevei zu, é da zie bɔɣɔmaayei zu Maligii ve, gaa ɣeni wɔɔɔzu ga nui lieɣi, nii é ɣeni veézu ba ga Zenvu Nadegai ná-kpɔbai.

Enee valo vai

³²Tei Piyéle ɣeni levesu zooi zu ná pe, é zeelini balaa kidaaleve nuiti pɔ be, niiti ti ɣeni Lida taazuve. ³³E zunui ta ɣaani ná, daa ga Enee, é laani seebe vetei ɣa kaite kona dasava laawu ga kɔɔsama zeebèi. ³⁴Piyéle ɣeni ma: «Enee, Yesu Kilista é valo! Wuzefé, da bɔɣɔi é dà-vetei le ba.» E

wuzegeni gaamago. ³⁵ Lida ta Salɔn nemei zu nuiti pe ti miná gaa ma, ti gidaaleveni Maliǵii ma.

*Dɔlakase wuzegɛ vai,
é ǵula saai ya*

³⁶ Kidaaleve anzanu ǵila ge ǵeni Zɔpee, daa ga Tabita, (nii poluve ga «Dɔlakase»), é ǵeni botii vagɔ mɔinmɔin keezu, é da faaɔɔǵiti ke. ³⁷ Naama ziegɛ zu, é zeebɛni, é za. Ti maagbaai ma, ti daani geezu vɛlei ta wu. ³⁸ Zɔpee ǵaladopoiti ti menigai ma ga Piyɛ ǵa ti ǵɔbave laai zu Lida, ti zunu felegɔ leveni polu, ti ǵɛ ma: «Soma, è va fala gi vɔ be.» ³⁹ Piyɛ wuzegɛni, é vile ti volu, ti li. Ti zeeliai ma, ti lɛni la geezu vɛlei wu. Poanzaiti pe ti maaɔɔǵani ba, ti da wɔɔ, ti ǵeni seǵe goiti ta tookɔba wolaiti dɛezu la, niiti Dɔlakase ǵeni ti bɛtezu ti vɛ, sieǵi zu naa ǵeni la ti va. ⁴⁰ Piyɛ eɛe pe kulani eteave, é GALA fali. Naa voluma, é ǵaavoteni poomai ma, é ǵɛ ma: «Tabita, wuzegɛ!» Naa ǵaazuzegɛni ma, é Piyɛ ǵa, é zɛba é zɛi. ⁴¹ Piyɛ yeelaani zea, é buzegɛ, naa voluma é kidaaleve nuiti ta poanzaiti tolini, é dɛɛ ga tiye, é vulua. ⁴² Zɔpee nuɔuseiti pe ti naa menini, ma mɔinmɔin ge gidaaleve Maliǵii ma. ⁴³ Piyɛ yeeǵɛǵala go ǵɛni Zɔpee kɔɔ bɛte nui ta vɔ be, nii daa ga Simɔn.

10

Kulakɛɛmai Kɔlenɛye sɔɔɔni Seezalee

¹ Zunui ta ǵeni Seezalee, daaseigi ga Kɔlenɛye, é ǵeni salavusu bulu gila maazu, nii é zegɛni Itali. ² Zunui naa ta ná-peleyegɛni ti ǵeni ga GALA gaazuluaba nua, é ǵeni faaɔɔǵɔ mɔinmɔin keezu nuɔuseiti be, é ǵeni GALA falizu sienɔpe su. ³ Yeeta, kpɔkɔ volo yeeǵɛǵalai zavasiɛi ma, é GALA ná-geezuǵeelai gila kaani, kulaai keɛma kpezekele, é da le ná-pelei wu, naa tolini, é ǵɛ ma: «Kɔlenɛye!» ⁴ E ǵaazuloni naa va, dualuagi soni, é ǵɛ ma: «Toǵa ǵale, Maliǵii?» Naa ǵɛ ma: «Da-GALA faliiti, ta da-vaabɔǵiti ti zeelia GALA ma, ki ka ti zu. ⁵ Keelaiti tevɛna ǵani ǵani nɔ Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyɛ. ⁶ Kɔɔ bɛte nui Simɔn ná-pelei wu ǵa é niizu ná, kpoloɔɛi laave.» ⁷ Geezuǵeelai nii é ǵeni bɔɛzu pɔ, naa liini nɔ feya, Kɔlenɛye ná-botigɛ nu felegɔ loli, ta GALA gaazuluaba zalaavusui gila, nii é botii ǵɛɛzu tɔun ba. ⁸ Kpegai ma ga fai pe sugula ti ma, é ti leveni Zɔpee.

Kulakɛɛmai Piyɛ sɔɔɔni Zɔpee

⁹ Polumai, tei ti ǵeni pelei ma, ti maa da buǵa Zɔpee va, Piyɛ lɛni peɛ ǵɔmave ga folo bekepegi, ná bɛɛai ga dooǵo bosuve, ga é GALA fali. ¹⁰ Pului soni, é ǵeni pɔ ga é daamii wo. Sieǵi zu ti ǵeni ǵɔnɔgi bɛtezu la be, sugilini. ¹¹ E geegɔɔǵi laalaogai ǵaani, é ani ta ǵaani eǵe seǵe wolai toko logai seki naanigɔi pe ga, é da yei zooli ma. ¹² Ǵɔǵɔ naani suaiti ti ǵeni su, ta kpokpo suaiti, naa vɛɛ wɔniiti ba. ¹³ Wooi ta zeelini ma, é ǵɛ ma: «Piyɛ, wuzegɛ, è ta vaa, è mi!» ¹⁴ Keɛ Piyɛ ǵeni ma: «Ba-o, Maliǵii, tɔɔzei kaipa gè la de tɔ ma ani ba kɔzɔba ani miini.» ¹⁵ Wooi naa ǵeni ma volu ná velesiɛi: «Nii GALA ge ǵɛɛzu ma jadege, mina naa vete ga kɔzɔba ani.» ¹⁶ Naama vai zeini ma ga seizu savago, naa voluma, anii naa ǵaǵaleni ma geegɔɔǵi zu.

¹⁷ Sieǵi zu Piyɛ ǵoozuvilini da ga é kulakɛɛmai naa poluve ǵwɛɛ, gaamago Kɔlenɛye ná-keelaiti é ti leveni, ti gaazaǵagiti boni, ti va kwɛɛ ve Simɔn ná-pelei ná, naati ti loni siǵidave. ¹⁸ Ti toligi woni, ta ti da gaazaǵagiti wo, ni Simɔn laazuve ǵa ná, nii daasei peai ga Piyɛ. ¹⁹ Tei Piyɛ ǵeni

ḡisiezú kulakelamai voluue zu, Zenvu Nadegai ḡeni ma: «Wele, zunu savago vaave, ti da é ḡaizie. ²⁰ Wuzegé, é yei, mina ineine, à li vóoma wa tiye, tózei ná ḡa gè ti levegai.» ²¹ Piyele yeini, é ḡe zunui naati ma: «Wele ná va, ná ḡa wo ḡaiziezu, lee ḡa é ga wo vaa ungi ve?» ²² Ti goodaavoteni, ti ḡe ma: «Salausu dundiḡi daa ga Koleneye, é ga zunui nii telebogai, ta é luazu GALA ba, nii Zuifuiti pe ti tóḡo vagoi wosu, naa ḡa GALA ge ná-geezuḡeela nadegai gila tevegai ma, é ḡe, é è loli ná-pelei wu, nii a ke é è woomeni.» ²³ Piyele ti leeni pelei wu, é ti laazuve.

Poluma zobui é wuzegeni, é vile ti volu, ti li. Zópee ḡidaaleve nuiti tanigaa ti vileni polu, ti maaza. ²⁴ Poluma voloi, ti zeelini Seezalee. Koleneye ḡeni ti óonsu, é ná-nuiti ta bóola wanawanagiti tolini ná-pelei wu. ²⁵ Sieḡi zu Piyele leeni la pelei wu, Koleneye daaḡomini, é loo kóḡowu, é nókó bu. ²⁶ Kele Piyele buzegeni, é ḡe ma: «Wuzegé, tózei ná balaa, ná ga nui ga é ḡevele.» ²⁷ Ti yeni yepézu, ti le pelei wu, ti nu mainmain kaani, ti ḡaalai ba. ²⁸ E ḡeni ti ma: «Wo kwéeni ga tó ka Zuifuiti ma, ga ti mina bó faa nópe ma ta zii ḡiligiti, ba ti va le naati ta-vele wu. Kele GALA ge deeve ga ze ga maa la neeni, nu va ḡe nui tanópe ma kózóba nu, ba nadetala nu. ²⁹ Naa ḡa é kea, sieḡi zu wo keela levega da má, gè va, gè la maaḡaali nópe keeni su. Kele ná wo ḡaazaḡasu, lee ḡa wo tóligai ma?» ³⁰ Koleneye ḡeni ma: «Ma volo naanisiei ḡa ga za, niima yeeḡeḡalai nó zu, gè ḡeni GALA falizu ná-pelei wu kpókó volo yeeḡeḡalai zavasiei ma. Zunui ḡila ge vaani, é lo kákala, kóba zeḡei ḡoleai é da volo, ³¹ é ḡe má: «Koleneye, da-GALA falii ḡaavotega, GALA ki ka da-vaabóḡoiti su. ³² Keelaiti tevena ḡani ḡani nó Zópee, ti Simón loli, nii daasei peai ga Piyele. Kólo beḡe nui Simón ná-pelei wu ḡa é jiizu ná, kpolodei laave.» ³³ Gaamago nó, gè keelaiti teve è ma, è laaḡomi fai zu, da ma, è solooge ga è va fala. Ue niina gi pe ka gi GALA gaazu, gi woilo naa ma, nii Maligii è leveai ma.»

Piyele ná-kpœi é boni Koleneye vo be

³⁴ Piyele kpœi zegeni naazu, é ḡe ma: «Gaamazu, gè kwéega niina ga GALA ge la zeelzóḡózu ḡéezu nuiti ba, ³⁵ kele zii pe saama, zoi nópe é luazu ba, ta é telebodai ḡéezu, naama nui neeve be. ³⁶ Wo daawooi ḡwéeni, nii é tevegai Izelayele nuiti ma, é ziilei Goo Niine Uagó laazeeli ti ma ga Yesu Kilista maavele, tama ka é ga ese pe Maligii. ³⁷ Wo kwéeni nii é ḡeeni de Galilee, naa vóluma Zudee yooi zu ná pe, Zan daazeelii ma bebei ma ga ti batizei. ³⁸ Wo kwéeni velei GALA ge Zenvu Nadegai yeini la Nazalete nui Yesu ma, ta é zebéi ve zea. Wo kwéeni balaa velei Yesu ḡeni levesu da zoi zu, é da faa vagoi ḡe, é da naama nuiti pe balo, niiti ti ḡeni Inegi ná-zobogi wu, tózei GALA ge ḡeni ba. ³⁹ Nii kpein é keai Zuifuiti ta-yooi zu ta Zeeluzaléme, giya ḡa gi ga naama zeeleiti. Ti kpadóni saa wului ma, ti paa. ⁴⁰ GALA ge buzegeni, é kula saai ya foloi zavasiei, é zobogi ve zea ga é bóḡo le ga nuiti. ⁴¹ Kele nui pe ge la ḡeni de, keni zóiti niiti GALA ge yimazegeni ga tiye kaite, ga ti ḡe ga zeeleiti, gá ya, gei gi daamii ta kpóolei woni vóoma gá tiye, GALA kpegai ma ga buzegé, é kula saai ya. ⁴² Naa vóluma, Yesu devei veeni giya ga gi GALA daawooi laazeeli nuḡuseiti ma, gi zeele wooi wo ga tó ḡa GALA ge yeelogai ba, ga é ḡe ga nu vuluiti ta ḡoveiti ta-lukpóḡaaleve nui. ⁴³ GALA goo wo nuiti pe ta naama zeele wooi wosu ná-faa zu, ga zoi nópe a ḡidaalevena Yesu ma, naama nui ná-kotoi zuvaa ḡa ye ga toun daaseigi maavele.»

Zenvu Nadegai yei vai zii ḡiligiti ma

44 Siegi zu Piyele feni de naama wootti bosu da, Zenvu Nadegai yeini nuiti pe ma, niiti ti feni woilosu. 45 Kidaaleve nui niiti pe ti feni ga Zuifuiti ti yeini Piyele volu ti va, ti laavooni ga Zenvu Nadegai yei vai zii giligiti balaa ma. 46 Mazoloo ti feni naati goomenisu, ti da boe zii woo giligiti su, ti da GALA debi. 47 Piyele kpoei zegeni volu, e fe ma: «Nu ga fele nei naama nuiti kpatizesu ziei wu, niiti ti Zenvu Nadegai zolobgai ga ade fevele baa?» 48 E devei veeni, ti naati kpatize Yesu Kilista laaseigi zu. Ti maaneneni ga e ye ti joba foloi tanigaa laawu.

11

Piyele na-poluvaawogi Zeeluzalame Egilisii zu

1 Keelaiti ta kidaaleve nui niiti ti feni Zudee yooi zu, ti menini ga zii giligiti balaa, ti yeezeive GALA daawooi wu. 2 Siegi zu Piyele leeni la Zeeluzalame, kidaaleve nui niiti ti ga Zuifuiti ti peelalani, ti fe ma: 3 «E leve fale, e liai, e le zii giligiti ta-velei wu, naa voluma wo laami uuma wa tiye.»

4 Piyele toozeini naazu ga faiti sugula ti ma ga gilagila, e feni ti ma: 5 «Ge feni Zopee taazuve, ge yeini GALA falizu sugili, ge kulakelamai ta zolooni. Ani ta zegeni geegolagi zu, ege sege wola toko logai seki naanigoi pe ga, e da yei, eyesu e zeeli ma. 6 Ge suveteni ga pagoo, ge dogoo naani suaiti kaani, ta dooo zuaiti, naa ve kpokpo suaiti ta woniiti ba. 7 Ge woo gila menini balaa, e da fe ma: «Wuzege, Piyele, e ta vaa, e mi.» 8 Kele ge feni ma: «Ba-o, Maligii, toozei kaipa koozoba ani ba to ma ani la de looni daave.» 9 Woi woni ma volu na velesiei zu, e gula geezuve, e fe ma: «Nii GALA ge feezu ma jadede, mina naa ve ga koozoba ani.» 10 Naama vai zeini ma ga seizu savago, naa voluma, ti pe ge gaagaleni ma geegolagi zu. 11 Gaamago no, zunu savago unkulani, ti zefe Seezalee, ti va toliisu, ti loni sigidave, ve gi feni na. 12 Zenvu Nadegai feni ma, ge vile ti volu gi li, ge mina ineine. Wele keeloun lozitaite ba, niiti ti maazani, gi li, gi le Koleneye na-pelei wu. 13 Naa balaa boni gi ma, velei e kulakelamai zolooni la, geezugelalai loni, e da fe ma: «Keela leve Zopee, ti Simon loli, nii daasei peai ga Piyele. 14 Toga naa le ga de, velei da fizo da, wa da-vele wu nuiti.» 15 Siegi zu ge kpoezugulai toozeini la, Zenvu Nadegai yeini ti ma, velei e yeini la ade ma moungi. 16 Naama ziegi zu, kigi looni Maligii laawooi nii zu ga: «Mazoloo Zan batizei woni ga ziei, kele woun, wa batize ga Zenvu Nadegai.» 17 Ni tama GALA ge vebeani gilagi naa no vea ti ya, nii feai ada balaa zea, adei de gidaleveai Maligii Yesu Kilista ma, non na ga leeni, na li losu GALA daawu?»

18 Naama woi ti yiimaaleini, ti lebiyai ve GALA be, ti da fe ma: «GALA ge va bu ga zii giligiti balaa ti ti zie velei maavalibo, nii a ke ti zenvui zoloo!»

Antiyose Egilisii toozei velei

19 Woinzegemai vaai ma eyesu ti Etiyeni va, kidaaleve nui zoiiti ti vazani, naa tanigaa ti zeelini fo Fenisi, ta Sipele, naa ve Antiyose va, kele ti la feni GALA daawooi laazeelizu zii gili nape ma, keni Zuifuiti no. 20 Anee naa ve, ti zaama nui tanigaa, niiti ti zegeni Sipele ta Silene, ti li Antiyose, naati ti boeni balaa zii giligiti po, ti Maligii Yesu na-Woo Niine Dagoi lazeeli ti ma. 21 Maligii feni ti va, nu mainmain ge laani ti-laawooi la, ti gaavote Maligii ma.

22 Naama woi zeelini Zeeluzalame Egilisii zu nuiti ma, ti Balanabase leveni fo Antiyose. 23 Naa zeelii ma, e peteni velei GALA na-zaalai feni

botii g̃eezu la, koozuñeni gola. E kidaaleve nuiti ij̃oḍoḍni ga ti g̃e ga wooḡeḡf̃ila nu Maliḡii ve, ta ti ḡili ba ga ti-yiimave pe. ²⁴ Mazl̃oḍ Balanaḡase ḡeni ga nu vago, nii daavegai ga Zenvu Nadegai ta kidaalevei. Nu m̃ainm̃ain ge zol̃oḍni, ti boḡo ve Maliḡii ya. ²⁵ Naa voluma, Balanaḡase liini Taalese, é Sole laaḡomi. ²⁶ E naa ḡaani ná, ti ye volu, ti va Antiyose. Ti kona gila keeni miná, ti da gaalebai wo ṽoḍma ta Egilisii, ta ti da nu m̃ainm̃ain kala. Antiyose ḡa kaladopoiti ti-laasei ge veeni ná m̃ounpa ga keletieinti.

²⁷ Naama ziegi zu, GALA goo wo nuiti ti zeḡeni Zeeluzalame, ti yei Antiyose. ²⁸ Ti ḡila ge ḡeni ná, nii daaseigi ḡeni ga Agaḡuse. Zenvu Nadegai loni tuḡo, é wuzeḡe, é bo ga pulu wolai ḡa loozu eteai zu ná pe. Pului naama ge looni W̃ol̃ome masagi Kelode ná-siegi zu. ²⁹ Kaladopoiti ti deveni ti zoloo ma ga nii ñapegi ma zobogi ese be, ma nu ke ga kp̃obai kidaaleve nuiti be, niiti ti Zudee yooi zu. ³⁰ Naa ḡa ti keeni, ti fe Balanaḡase ta Sole ya, naati ti teve totuḡoiti p̃o.

12

Piyele ḡula vai kasoi ḡa

¹ Naama ziegi zu, masagi El̃ode yeeveeni Egilisii zu nui tanigaa ma. ² E Zan keeḡeloin Zake vaani ga boḡa z̃okp̃oi. ³ Tei é kaani ga naa wola neeni Zuifuiti be, é Piyele ḡalaa soni, feti ziegi zu, siegi zu ta da bului mi la, nii leve la su. ⁴ E naa zogai ma, é pili kasoi ḡa, é kalivaani salavusu naanigo zeizu naanigo ma, ga ti da wele ma. Ná-kisieḡi ḡeni ga é naa ná-tukp̃oi ḡaaleve, siegi zu Pake fetii leve su da. ⁵ Piyele makeḡa ḡeni de kasoi ḡa, Egilisi nuiti ti la ḡeni looḡosu GALA falii va be.

⁶ Yeei El̃ode deveni la ga geelaa ḡa laona ño feya, é naa ná-tukp̃oi ḡaaleve kelezu, naama yee bidii, Piyele ḡeni laani, é da ni salavusu felego ỹoḡoḡzu, kaso make nuiti ti loni kaso veleḡi laave. ⁷ Gaamaño, Maliḡii ná-geezuḡeelai gila ge ḡulani kelema, kaso veleḡi wu ḡalani kpoke, ve Piyele ḡeni ná. Geezuḡeelai yeelooni Piyele beḡeagave, é maaloga, é ḡe ma: «Wuzeḡe fala!» Yol̃oḡoiti ti vieni Piyele yeeiti ba, ti loo. ⁸ Geezuḡeelai ḡe ma: «Da-zaamaḡiligi ḡili zaama, é da-zavalagiti do ḡoḡo!» Piyele naa ḡeeni. Geezuḡeelai ḡe ma: «Da-zeḡe wolai loo ḡoba, é vile p̃olu.» ⁹ Piyele ḡulani kaso veleḡi wu, é vile polu, é la ḡeni laani da ga nii geezuḡeelai keezu, ḡite vaa ve, é ḡeni ḡisiezu ga kulakelema ño ḡa é kaazu. ¹⁰ Siegi zu ti leveni la kaso make nuiti seizu m̃oungi ta felesieḡi va, ti zeelini k̃olu boḡi ma, nii daalaosu ga taazu veleḡi. Naa laalaoni boḡo ve ti luḡo, ti ḡulani ti vile koi ỹoḡoḡzu veleḡi gila ma, ti da li. Gaamago, geezuḡeelai neḡeni koba.

¹¹ Piyele naama vaiti gaḡaani niina, é ḡe ma: «Gaamazu, g̃e kwee niina ga Maliḡii ná-geezuḡeelai leveḡe ga é k̃ula El̃ode yeezu, ta naa pe su, nii Zuifui nuḡuseiti ki ge ḡea ba, é lo ñoun ba.» ¹² E ḡidaai ma faiti bu, é sakpani Zan nii daaseḡi p̃eai ga Maleke naa dee Maali ná-peleḡi wu, ve nu m̃ainm̃ain ge ḡaal̃eni ba ná, ti da GALA fali. ¹³ Siegi zu é siḡiḡi ma boḡi laaloḡani la, botiḡe anzanui ta ḡeni ná, daaseigi ga Loode, naa maaḡuḡani kpogi va ga é woilo. ¹⁴ E ḡweesu ḡaani Piyele wooi va, koozuñe veleḡi ma, é la ḡite siḡiḡi laalaoni, é bizeni, é li ḡeezu ti ma, Piyele ḡa é siḡidave. ¹⁵ Ti ḡeni ma: «E litige!» Kele é ti ḡisug̃alani ga gaamai ve. Ti ḡeni ma: «Ná-geezuḡeelai ve mu.» ¹⁶ Naazu Piyele ḡeni ba ño, é da peleḡi laaloḡa. Ti peleḡi laalaogai ma, ti laaṽoḍni ga kaa vai. ¹⁷ E yee ḡeeni ti ma beḡe ga ti maḡḡe kp̃o, é z̃eba é naa zuḡula ti ma, veleḡi Maliḡii kulaai la kasoi ḡa, naa voluma,

é ɣeni ti ma: «À bo Zake ma ta kidaaleve nui zɔiti.» Naa voluma, é liini ga ada ɣili pele.

¹⁸ Poluma zobui, salaɔusuiti ti wola ɣeni unga wuulee naama vai zu, nii é ɣeni ga Piyele. ¹⁹ Elɔde numaa vileni ga ti Piyele ɣaizie, keke ti la kaani. E kaso make nuiti gaazaɣani, é devei ve ga ti naati paa. Naa voluma, é zeɣeni Zudee yooi zu, é li zeizu Seezalee.

Masagi Elɔde zaa vai

²⁰ Kpɔei ɣeni Elɔdeni zɔɣɔzu ta Tiil nuiti, naa veɛ Sidɔn nuiti ba. Naati seizu felegɔ ti zolooni faa ɣila ma, ti voluzeigi ɣe ga Belasetuse, masagi nii vɛlei wu lotuɣɔi. Naa voluma ti liini ga ti ziileigi maavali masagi ma, tɔɔzei ti-ɣɔnɔgi pe ge ɣeni zeɣezu masagi ná-zooi nɔ zu. ²¹ Naama voloi zeelii ma, Elɔde bɔɣɔ maagilini ga masa segei, é zeí ná-masa kpɔkpɔgi ɣa, é da masa kpɔe wolai wo ti ma. ²² Nuɔuseiti ti ɣeni maamusezu, ti da ɣe ma: «Nu woo la ga nuu, galagi ta woo ve de!» ²³ Gaamago nɔ, Maliɣii ná-geezuɣeelai gila ge Elɔde loɣani, kpeinti ti kpudegi zumiini, é za, mazɔɔɔ é la ɣeni lɛbiya veeni GALA bɛ.

²⁴ Keke GALA daawooi ɣaa ɣeni wɔɔɔzu.

²⁵ Balanabase ta Sɔle ti beɣai ma ga ta-wotii ɣe Zeeluzalame, ti ɣaleni ma. Ti liizuve, ti liini ga Zan, nii daasei peai ga Maleke.

13

Balanabase ta Sɔle leve fai keela ziegi ma

¹ GALA goo wo nuiti, ta kalamɔn wolai niiti ka ti ɣeni Antiyɔse Egilisii zu: Balanabase, Simiyɔn nii daaseigi velesiei ga ma Leigi, Lusiyuse Silene nui, Manayɛn nii ta masagi Elɔde ti wɔɔɔni wɔɔma, ta Sɔle. ² Yeeta, ti ɣeai ma Maliɣii lɛbizu wɔɔma, ti da zugi zo, Zɛnvu Nadegai ɣeni ti ma: «À Balanabase ta Sɔle ɣula bɔɣɔ zaama bɛ ye, naama wotii vaa zu, nii gè ti loligai ma.» ³ Ti beɣai ma ga zugi zo, ti GALA fali, ti yeelaani ti ma, ti be ti va, ti li.

Balanabase ta Sɔle ti lii vai Sipele

⁴ Zɛnvu Nadegai Balanabase ta Sɔle leveɣai ma, ti liini Selusi, ti le ɣatoi zu miná, ti li Sipele. ⁵ Ti zeelii ma Salamine, ti GALA daawooi laazeelini Zuifuiti ta-ɣALA debi vɛleiti bu. Zan-Maleke ɣa é ɣeni ga ta-ɔɔba nui. ⁶ Naa voluma, siegi zu ti beɣni la ga zie zaama yooi maaleve, ti zeeli Pafɔse. Ti molikula nui ta ɣaani ná, Zuifui ta ɣeni de, é ga zee ɣala goo wo nui, daaseigi ga Baal-Yesu. ⁷ E ɣeni kundigii Selezizyuse Pɔluse va, zunui naa ɣeni ga faaɣwe nu wola. Naama zunui Balanabase ta Sɔle lolini, é deɛ ga wɔin ɣa ma ga é GALA daawooi meni. ⁸ Keke molikula nui Elimase (tɔɔzei daaseigi ɣana Geleke wooi zu), naa ɣeni ti laalɔɣma, é ɣeni pɔ ga é pele leve kundigii luɣɔ ga a va ɣidaaleve Yesu ma. ⁹ Naazu, Zɛnvu Nadegai Sɔle laaveni, nii daaseigi balaa ga Pɔle, naa ɣaazulo ba, ¹⁰ é ɣe ma: «Ee, da ve, deí é laaveɣai ga keleɣele nɔi ma zii pe ta yaavai, Inegi ná-doun zunui, telebodai pe sili nui! E la ɔɔba ɔaa, ga Maliɣii ná-pele zɔlegiti segea kevele ma? ¹¹ Niizu niina, Maliɣii ɣa yeevɔɣuzu è va, è ɣaazuɣole, yeeɣeɣala go laawu è la ɣaazulaa foloi ma.» Gaamago nɔ, kpidií veeni Elimase ɣaazuveɣti ma, é da nuiti ɣaizie meɣe ga ti pelei leɛ la. ¹² Kundigii naama vai ɣaai ma, nii keai, é ɣidaaleveni, mazɔɔɔ daavɔni ga Maliɣii ná-kalagi.

Põle ta Balanabase ti lii vai Antiyõse Pisidi jõvii ma

¹³ Põle ta siejõjõiti ti læni batõi zu Pafõse, ti li Peleze Panfli jõvii ma. Zan-Maleke zefeni ti volu, é gãle ma Zeeluzalẽme. ¹⁴ Tõnõi, ti zefeni Peleze, ti li ga luõõ, ti zeeli Antiyõse Pisidi jõvii ma. Doogõ folõi, ti læni GALA debi velei wu, ti zeii. ¹⁵ Ti begai ma ga GALA ná-tõgi ta GALA goo wo nuiti ta-zevõiti su wooi tanigaa gãla, GALA debi velei ma jõundijõiti ti nu leveni ti ma, é gãe ti ma: «Gi-gẽeleaiti, ni tẽne goo gã wo la nuõuseiti faa ma, à bona.»

¹⁶ Põle wuzefeni naazu, é yee gã bebe ga ti maagẽ kpõ, é gãe ti ma: «Izelayele nuiti ta wõigiti wo luazu GALA ba, à woilo gõo ma. ¹⁷ Izelayele nuõusei niiti ta-GALAGI gã é yimazefeni ga ade-memewolani, é ti gaaawõõõ siegi zu ti jõeni zeini la Ezipete yooi zu. E ti jõulani ná va ga ná-zẽbe wolai. ¹⁸ E yeezeini ti wu kona õuunaanigõ (40) gãgala laawu teebai zu. ¹⁹ Kpegai ma ga zii lõfela jõologolo Kanaan yooi zu, é naati ta-yooi veeni ade-memewolani zea ga tõnõ, ²⁰ kona unnaanigõ puulõõlugõ (450) laawu. Naa voluma, é tukpõgaaaleve nuiti fe ti ya, eyesu é zeeli GALA goo wo nui Samiyele ma. ²¹ Naa voluma, wõin jõeni ti ma ga masa ge zeii ti unda. GALA ge Kise ná-doun zunui Sõle zeini ti unda kona õuunaanigõ (40) laawu, é jõeni ga Benzamẽn ná-bolodamai zu nui ta. ²² GALA kpegai ma ga gãle Sõle va, é Davide veeni ti ya ga masagi, é niima wooi woni naa ná-faa zu, é gãe ma: «Gè Izayi ná-doun zunui Davide gaaave, zõima nui nii é vaazu zõima vaiti pe keezu.» ²³ Egvõelei GALA ge minazefeni la, Davide naa mavofodai zu gã é Yesu jõulaai ná ga Izelayele Gizo Nui. ²⁴ Aisa Yesu va zõõõ, Zan jõeni GALA daawooi laazeelizu Izelayele nuõuseiti pe ma ga ti ti zie velei maavalibo, ti batize. ²⁵ Zan gãai ma ná-botii gaaabelasu, é jõeni ma: «Nà lei gè va gã ga naa, nii wo jõisiezu su. Kele taõili ka vaazu nõun poluma, nii gè la võõõ kula jõeni su ga gè va ná-savalagiti daavie.»

²⁶ Kẽeleaiti, wo jõeni ga Abalaame mavofodai ta, ba wõiti wo luazu GALA ba, ade ya gã kizo kpõei nii levegai ade ma. ²⁷ Tõõzei Zeeluzalẽme zeii wo nuiti ta ta-gõundijõiti ti la Yesu ná-fai gaaõaani, naa veẽ GALA goo wo nuiti gooi va, nii é gãlasu doogõ folõi pe. Ti peelalaai ma, ti GALA goo wo nuiti daawooi naati pileni su. ²⁸ Anẽẽ ni ti la jõeni sõ kaani ba, nii nu a nu vaa su, ti jõeni Pilate ma, é Yesu va. ²⁹ Ti begai ma ga naama vaiti pe daazeeli, niiti ti zevõai ná-faa zu, ti kulani saa wului ma, ti da kabai zu. ³⁰ Kele GALA ge buzefeni, é kula saai ya. ³¹ Folo mõinmõin daawu, é bõõõ læni ga niiti ti yeni ba, ti zeje Galilee, ti li Zeeluzalẽme, ti gãai niina ga ná-zeeleiti nuõuseiti koba.

³² Giya bõõõi balaa, gá naama Woo Niine Uagõi laazeelizu wo ma, nii GALA ge ma minazefegi woni ade-memewolani be, ³³ GALA ge naa laazeelia ade ve, adeiti ade ga ti-lointi, ga Yesu wuzefẽ vai, é jõula saai ya, egvõelei seveai la GALA sevei ma wuyei velesiei zu ga:

«Da ga dõun zunui,
gè è zõõõge za.»

³⁴ GALA ge buzefẽ vai, é kula saai ya, é mina mõ gãle ma, é va luula, naa gã é boni ga:

«Nà faa nõadegaiti ke wo ve,
niiti ti maa la valiboga pe,
nii gè minazefeni la Davide ve.»

³⁵ Naa gã é keai é bogai la ná taõili ga:
«E la vaa bu da-wotii jõe nui,

é ga woogefila nui, é va luula kabayegei zu.»

³⁶ Tama Davide begai ma ga botii ge GALA be ná-yeefegalai zu, é zaani, é li memewolani po, é luula. ³⁷ Kele zoi GALA ge buzegeai, é gula saai ya, naa la luulani.

³⁸ Keelointi, à sugwee mu ga Yesu maavele ga kotoi zuvaaye fai laazeelizu la wo ma. ³⁹ Zoi nape é gidaalevezu ma, naama nui ná-kotoi zegea ba, nii Moize ná-togi la geni zooga keezu wo ve. ⁴⁰ A dama ga bogu mu, naa ga a ke nii bogai GALA goo wo nuiti ta-zeveti su, naa mina zeeli wo ma ga:

⁴¹ «Woi wo ga nubuseiti ti laavegai ga maayo bala bei, à wele, wo laa ga vo, wo-ma zuwu gaaleve.

Mazloò ná vaazu fai ta geezu wa-yeefegalai, naama vai ni nu a la bona wo ma, wo la geni la da.» »

⁴² Bebei geai ma gulazu, ti naati maaneneni ga ti boe volu, é vile naama vaa dilagi no va, doogfo foloi nii é vaazu. ⁴³ Gaalebai voluma, Zuifui ma moimoin ta zii giligi niiti ti latigai, ti vile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ti vileni Pole ta Balanabase volu. Naati ti geni boezu ti vo, ti da ti ipodo ga ti gili kpaan GALA ná-zaalai va.

⁴⁴ Poluma loogfo foloi, nu ga ge ma, taazuve nubusei pe ka no é gaaaleni ba GALA daawooi meni fai zu. ⁴⁵ Zuifuiti ti bebei gaai ma, ti laaveni ga toloi. Nii Pole geni bosu, ti da naa maaqaali ga woo joiti. ⁴⁶ Pole ta Balanabase ti boeni ti vo ga ladalai, ti ge ti ma: «Wa ga moonpa GALA daawooi maa gea neni, é wo wo ma. Kele tei wo gelezu ba, ta wo bogu levezu ga wo la zolooni dogo zenvui ma, naa maavele ma, be gi gaaote zii giligiti ma. ⁴⁷ Toozei naama levei ga Maligii feai gi ya, é ge ma:

«Gè è loga, è ge ga ziiti ta-wozakalagi, è kizo fai gula keléma eyesu zou bela ga.» »

⁴⁸ Zii giligiti ti naama wooi menigai ma, ti goozuneni gola, ti da Maligii lebi daawooi vaa zu. Niiti kpein dogo zenvui gevele beteni ti ma vaa ma, naati ti gidaaleveni. ⁴⁹ Maligii laawooi gaa geni wolozu naama yooi zu ná pe. ⁵⁰ Kele Zuifuiti ti looni tosuba anzanuiti unsu niiti ti latini, ti vile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ta taazuve zeizumaanegiti, ti woinzegemai vileni Pole ta Balanabase volu, ti naati kpe ta-yooi zu. ⁵¹ Naati felego ti ti dogo vufiligi bukpuneni ti laalogoma, ti li Ikoniyume. ⁵² Kaladopoiti mu, ti laaveni ga koozuneci ta Zenvu Nadegai.

14

Pole ta Balanabase ti geni Ikoniyume

¹ Pole ta Balanabase ti geai ma Ikoniyume, ti leni miná balaa Zuifuiti ta-GALA debi velei wu, ti yeni boezu ga kevelei ta, Zuifui ma moimoin ta Gelekii ma moimoin ti gidaaleve. ² Kele Zuifuiti ti gikpaai, naati ti looni zii giligiti unsu, ti naati daavili ga ti faa pou ge ga kidaaleve nuiti. ³ Anee naa ve, Pole ta Balanabase ti lebini Ikoniyume, ti geni boezu ga ladalai, toozei ti laani Maligii la, naama ge geni ná-zaala wooi ma gaamai gulazu keléma ga laavoo vaiti ta maabele vaiti, nii é ma zobogi veeni ti ve ga ti da ke. ⁴ Taazuve nubusei gaagweeni su fele, gilazuve geni Zuifuiti polu, gilazuve ge keelaiti polu. ⁵ Tei zii giligiti ta Zuifuiti é ve ta-gundigiiti ba, ti geni gevele betezu ga ti Pole ta Balanabase maanog, ti va ti zoo ga kotuiti, ⁶ naati ti sugweegai ma, ti velani ti li Likaoni govii ma: Lisetele, Delebe, ta ti-maafoolii zu. ⁷ Ti Woo Niine Uagoi laazeelini miná.

Põle ta Balanabase ti ɣeni Lisetele

⁸ Mɛɣɛle zunui ta ɣeni zeini Lisetele taazuve, nii é zolɔɔni ga mɛɣɛlegi, kaipa é la ɣeni de zooni é va zie. ⁹ E ɣeni woilosu Põle woo ma. Naa wɛleni ba, é ka ga kidaalevei ɣa zea ga é valo, ¹⁰ Põle woogʉlani, é ɣe ma: «Wuzɛɣe, è lo è-ɣogɔiti gal!» Zunui vilini kpulu kogɔiti ga, é tɔzei ga é da zie. ¹¹ Tei bebei naa ɣaani, nii Pole ɣeni keezu, ti ɣeni bainsu ga woo wola Likaoni wooi zu, ti da ɣe ma: «Galagiti ti nubuse ɣolɔgi zɛɣea, ti yei gi zaama.» ¹² Ti Balanabase laasei pɛeni ga Zuuse, ti Põle laasei pɛe ga ɢɛɛlemɛse, tɔzei naa ɣa kpɔei ɣeni da. ¹³ Galagi nii daa ga Zuuse, naama zalaɣa ɣula nui ná-gala pelei ɣeni taa loave, é vaani ga nike zineiti ta tufa levelevegaiti taa zigɣidave. Ta bebei ti zolooni ma niina ga ti naama aniiti kula ga zalaɣai Balanabase ta Põle ve.

¹⁴ Keela felegɔiti ti naa mɛnigai ma, ti ta-zeɣeiti balini ga ɣaba, ti bize bebei vɔ pelei, ti bain ga tiye, ti ɣe ma: ¹⁵ «Lee vaa zu wo naa ɣeezu? Gá balaa gá nɔ ga nubusei ga wo ɣevele, gi vaave Woo Niine Uagɔi laazeelizu wo ma, ga wo beteve ɣimalala vai naati ba, wo lati zenvu su GALAGI ma, nii é geeɣolɔgi, ta zooni ta kpolodei betea ta ti zu aniiti. ¹⁶ Yeeɣɣagalai niiti ti levegai, é zii ɣilagilagiti pe zɛɣe ná, ese ge da zie ga yiima vele. ¹⁷ Anɛe naa ve, é la beni bɔɣɔ leezu ga tiye ga ná-faabɔɣɔiti maavele, niiti é ti ɣeezu, tɔzei tɔ ɣa é tonai ta ani bete yeeɣɣagalaiti tevesu wo ma, é da ɣonɔgi ve wo ya, ta é koozunɛi lo wo-yiimaveti.» ¹⁸ Anɛe balaa keelaiti ti naama wooiti boni, kelé é ɣeni ga faa baaba gola, ti va pele leve bebei lugɔ ga naati ti mina zalaɣai ɣula ti ve.

¹⁹ Naa voluma, Zuifuiti ti zɛɣeni Antiyɔse ta Ikoniyyume, ti va ti bebei unsu leve. Ti Põle zooni ga kɔtuiti, ti kpokpo, ti kula taai va, tɔzei ti ɣeni ɣisiezu ga é za. ²⁰ Kelé siegi zu kaladopoiti ti ɣaalɛni ba la koba, é wuzɛɣeni é le taazuve, poluma zobui ta Balanabase ti liini Delebe.

Ti ɣale ma vai Antiyɔse

²¹ Siegi zu Põle ta Balanabase ti beni la ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Delebe, ti kaladopo mɔinmɔin solɔɔni ná, ti ɣaleni ma Lisetele ta Ikoniyyume, ti gaabela Antiyɔse. ²² Ti ɣeni kaladopoiti ijɔdɔɔzu, ti da ti lenɛ ga ti ye kidaalevei zu, ti da ɣe naati ma: «Kenii ade kpɔlɔ mɔinmɔin solɔɔ pe, ade va lo GALA ná-masadaí zu.» ²³ Ti yeeloni totuɣɔiti ba Egilisii ɣilagilagi pe su, ta la bena ga GALA fali ti zugi zo, ti ɣeni naati kalivaazu Maligɣii ma, nii ti ɣidaaleveai ma.

²⁴ Naa voluma, ti leveni Pisidi ɣovii ma, ti zeeli Panfli. ²⁵ Ti GALA daawooi laazeelini Peleze, naa voluma ti li Atali. ²⁶ Ti zeɣeai ma miná, ti leeni batoi zu, ti li Antiyɔse, ve ti ɣalivaani ná GALA ná-zaalai ma, botii naama vaa zu, nii ti beni ga ke. ²⁷ Ti zeelii ma, ti Egilisii zu nuiti pe gaalɛni ba, ti voluvaawo ti ma ga nii pe GALA ge keai ga ti maavele, ta vele naa kidaalevei ma velei laalaogai la zii ɣiligiti tuɣɔ. ²⁸ Ti ku ɣɛeni ná fele kaladopoiti saama.

15

Maabɔgi nii é ɣɛeni Zeeluzalɛme

¹ Zunui tanigaa ti zɛɣeni Zudee yooi zu, ti va Antiyɔse, ti da kidaaleve nuiti kala, ti da ɣe ti ma: «Ni wo la latini pelevolu, eɣevelei seveai la Moize ná-tɔgi zu, wo la zooga ɣizosu.» ² Naa ɣaaɣelani ga maaɣaali baaba golai ti yɔɣɔzu ta Põle naa veɛ Balanabase va. Naa voluma, ti deveni ga Pole ta

Balanaabase naa vee taqiligaa va ti le Zeeluzalame, ti naama vai yagofuzule ga keelaiti ta Egilisi lotugofiti. ³ Antiyose Egilisii ti leveni, ti liini ti leve ga Fenisi ta Samali vele, ti da naa zufula, veleii zii qiligiti ti gidaaaveai la. Naama woointi ti geni ga koozune vaa wola kidaaveve nuiti be. ⁴ Ti zeelii ma Zeeluzalame, Egilisii nuiti ti ti laafomini ta keelaiti naa vee totugofiti ba, ti voluvaawoni naati ma ga nii pe GALA ge keeni ga ti maavele. ⁵ Falizieinti saama, niiti ti gidaaaveveni, naa tanigaa ti wuzegeni, ti ge ma: «Keeni zii qiligiti ti lati pelevolu, e ti leve ga ti golo Moize na-tagi ve.»

⁶ Keelaiti ta totugofiti ti gaaleeni ba, ti naama vai wuuvee ga pagu. ⁷ Kpoezufula wolai begai ma, Piyee wuzegeni, e ge ti ma: «Keleaiti, wo kweeni ga kaite GALA ge yimazegeni ga ze wo zaama, nii a ke ge Woo Niine Vagai lazeeli zii qiligiti ma, ti gidaaave. ⁸ GALA nii e nu yimave gwee, naa bogoi ma zeele wooi woga ga e yeezeida ti wu, toozei e Zenvu Nadagai vea tiya ga ade gevele, ⁹ e la zeefaagweezu geeni ade yagofu ada tiye, toozei e ti-yimaveeti nadegge ga ta-gidaaavei maavele. ¹⁰ Lee vaa zu mu wo GALA sufogofu, ga wo unbawului naa la kaladopoiti kpogofa, nii ada ade-memewolani ade la zienu sege vai wu? ¹¹ Kele adoun, Maliqii Yesu zaalai ga ade gidaaaveai la ga ade gizoge ga ti gevele.»

¹² Bebei pe ge maageni kpoe, ti woilo Balanaabase ta Pole woo ma, ti da naa zufula, veleii GALA ge geni laavoo vaiti ta maabele vaiti keezu la ga ti maavele zii qiligiti saama. ¹³ Ti begai ma ga boe, Zake kpoei zegeni, e ge ma: «Keleaiti, a woilo dee gdo ma! ¹⁴ Simon naa zufulaa ade ma, veleii toozeizu monpa GALA ge yimazegeni la zii qiligiti saama ga zii qila, nii a ge ga nono. ¹⁵ Naama vai balaa zolooge GALA goo wo nuiti daawooi ma, toozei seveve ga:

¹⁶ «Naa voluma na gale ma volu,
Davide na-pelei nii goloai, na gaalo volu,
veti nati kologologai, ge minati kpete volu.
Na to volu,

¹⁷ naa ga a ke, nubusei motaiti ti Maliqii gaizie,
ta zii qiligi niiti kpein ti geai ga nono.

Naa ga Maliqii bogai,

¹⁸ nii e na-faazeikpasuiti kulaai kelema kaite wolowolo.»

¹⁹ Zake geni mono ti ma: «Naa ga e ba, na kaazu ga fizoge ga ade mina faaba kpete zii qiligiti tufo, niiti ti gidaaavezu GALA ma, ²⁰ kele ade sevei leve ti ma ga ti bogofa maagne ga koofo ganigiti ta-gofoba vaiti, kologologi, ta ti mina sua mi nii ma nama la vuuni, naa vee namai va. ²¹ Toozei kaite wolowolo ziegiti su, nuiti ta taa qilagilagiti su ti da Moize na-tagi gala, ta tofa galasu doogo foloiti pe GALA debi veleiti bu.»

Devei niiti ti zegeni ta sevei e leveni kidaaveve nuiti ma

²² Naama ziegi zu, keelaiti ta totugofiti, naa vee Egilisii zu nuiti pe ba ti zolooni ma, ga ti nui tanigaa fula bogofa zaama, ti ti vile Pole ta Balanaabaseni polu, ti li Antiyose. Ti yeeloni Zude va, nii e lolisu ga Balasabase, ta Silase, ti felego ti geni ga nuiti, niiti unfema wola geni ti ve kidaaveve nuiti saama. ²³ Ti sevei veeni ti ya, nii su wooi geni ga nii: «Wo-geelointi, ti ga keelaiti ta totugofiti ta wo luvoosu, woiiti wo la ga Zuifua, wo Antiyose taazuve, naa vee Siili ta Silisi foviiti ba. ²⁴ Gi menige ga gi zaama, nui tanigaa ti vaave wo vo be, ti wo yiibolo, ti wo niikpi ga ta-boezufulai. Ga lei gi va naama levei ve ti ya. ²⁵ Gi pe gi zolooge ma ga gi yeelo nua va, gi ti vee gi-neeogofiti

Balanaabase ta Pøle va, ti va wo vø be, ²⁶ niiti ti gikula ti-yenvuiti su ade-Maliqii Yesu Kilista laaseigi vaa zu. ²⁷ Naa ga é kea, gi Zude ta Silase levega wo ma, ga ti va ti niima geela woo laazeeli wo ma ga laawoo. ²⁸ Neve Zenvu Nadegai ve, ta ga bõgõ gi ve, ga nu mina kasõ nõpe da wo unma, keni nii maalaasu la ná. ²⁹ Naa ga é ga, keni wo mina da ga suaiti mi, niiti ti gfulaai ga zalaqai kõõgõ ganigiti be, ta pamai, naa ve sua voomaiti ba, wo bõgõ maape balaa ga kologologi. Wa naati keena, faa vago ve wo ve. Ade gaana mõi!»

³⁰ Ti yeebeni keelai naati ba, ti li. Ti liini Antiyõse, ti kidaaleve nu bõgi pe gaale ba, ti sevei ve ti ya. ³¹ Sevei galagai ma, ti wola goozuneneni, tõezi iñõdõ wooi va é qeni su. ³² Tei Zude ta Silase ti qeni ga GALA goo wo nuiti, ti lebini bõezu kidaaleve nuiti põ, ti da naati tene, ta ti da ti iñõdõ. ³³ Ti ku qeni ná fele, naa vøluma gëegfelointi ti yeebeni ti va ga ziileigi, ti qale ma naama nuiti põ, niiti ti valini ti ma. ³⁴ [Ane naa ve, é neni Silase ve ga é ye ná.] ³⁵ Pøle ta Balanaabase ti yeni Antiyõse, naa ve nu moinmoin ba, ti kalagi wo, ta ti da Maliqii ná-Woo Niine Uagõ laazeeli.

Pøle ta Silase lii vai keela zigi velesi ma

³⁶ Ku qeni fele, naa vøluma Pøle qeni Balanaabase ma: «De qale ma vogi zu, de li de kidaaleve nuiti ka, ve pe de levega ná, de Maliqii laawooi laazeeli, de ka mini gëgala qai ti ná kidaalevei zu.» ³⁷ Balanaabase qeni põ, é Zan vile ti vølu, nii daasei peai ga Maleke, ³⁸ kele Pøle kaani ga é la vizõni ga ti va naa vile vølu, nii é zegeni ti vølu sie mõiungi zu Panfilii zõli, é la qeni ti va ta-wotii zu. ³⁹ Naama maagaalii baani ti yõgõzu, eyesu ti bali ma. Balanaabase Maleke zegeni, ti le batõi zu, ti li Sipele. ⁴⁰ Pøle ma ge yimazege ga Silase, kidaaleve nuiti ti ti qalivaani Maliqii ná-zaalai ma, ti da li. ⁴¹ Ti leveni Siili yooi zu ta Silisi, ti da Egilisiiti iñõdõ.

16

Timõtee vile fai Pøle ta Silase vølu

¹ Naa vøluma, Pøle zeelini Delebe, ta Lisetele. Kidaaleve nui ta qeni miná, daaseigi ga Timõtee, dee qeni ga Zuifu anzanui ta kidaaleveai Kilista na, keegë qeni ga Gelekii ta. ² Kidaaleve nui niiti ti qeni Lisetele ta Ikoniyme, naati ti qeni zeele woo vago wosu, é lo Timõtee va. ³ Wõin qeni Pøle ma ga é naa qe ga zierõgõ, é naa zegeni, ti tati pelevolu, tõezi Zuifuiti ta-vai va, niiti ti qeni naama adeti, mazõõ ti pe ti qeni kweeni ga keegë qeni ga Gelekii. ⁴ Taai niiti é qeni levesu ti zu, é qeni deveiti bosu nuiti ma, niiti keelai ta totuqõiti ti ti zegeni Zeeluzalame, naa ga a ke ti golo naama leveiti be. ⁵ Egilisiiti sebe qeni lõzu kidaalevei zu, ta da ve ti va folo-o-folo.

Pøle loli fai Maseedõine

⁶ Ti Filizi ta Galate yooi maaleveni, tõezi Zenvu Nadegai pele leveni ti luqõ ga ti mina wooi laazeeli Azi yooi zu. ⁷ Ti zeelii ma Misi yooi qõbave, ti qeni põ ga ti li Bitini, kele Yesu ná-Zenvui la qeni vaani bu. ⁸ Ti Misi yooi maaleveni naazu, ti zeeli Toloase. ⁹ Kpidii Pøle kulakelamai ta zõõni, é Maseedõine zunu qila kaani loni, naa da maanene, é da qe ma: «Soma kae, é leve Maseedõine, é bõ gi va!» ¹⁰ Pøle ná-kulakelamai naa maavele ma, gi pele qazieni gaamago ga gi li Maseedõine, mazõõ gi kweeni ga naa maavele ga GALA ka gi lolisu ga gi Woo Niine Uagõ laazeeli ná.

Lidi qidaaleve vai Filipe taazuve

¹¹ Gi leeni batoi zu Toloase, gi li Samotelase zie zaama yooi vo pelei, poluma zobui gi li ga Neyapolise vele. ¹² Gi zege miná, gi li fo Filipe taazuve, nii é gjeni ga Wolome laai ta, é gjeni ga Maseedaine jovi mǎungi ma laai ta. Gi ku felego gjeni naama laai zu. ¹³ Doogo foloi gi gfulani taai va, gi li zie wolai laave, é gjeni gi gisu ga gá Zuifuiti ta-GALA falizuve ta gaa ná. Tei gi zeini, gi boeni anzanuiti po, niiti ti gaalea gjeni de ba. ¹⁴ Anzanu gila ge gjeni ná, nii é gjeni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ga Lidi, é gjeni ga sege boi podi nui, ta ná-taazuve gjeni ga Tiyatiil. E gjeni wolloso ga pagó, Maliqii ziilaalaoni, nii a ke é naati meni, nii Pole gjeni bosu. ¹⁵ Tei ta ná-pele wu nuiti ti batizeni, é gi maaneneni, é ge gi ma: «Ni wo kwéeni ga gè gidaalevea ga gite Maliqii ma, à soma wo le ná-pelei wu, wo zeí ná.» E boini gi la gola ga keni gi naa ge.

Filipe gaso zigigi zu vai

¹⁶ Yeeta, gi gjeni liizu GALA falizuve, duo anzanu gila ge gi laagomini, nii adobe yenvui gjeni su, ná-adobe vaiti maavele ma, ná-duo kegeiti ti gjeni kulanuma wola zolobu. ¹⁷ E vileni gi volu, gá-o, Pole-o, é da bain, é da ge ma: «GALA nii é Anii-Pe-Unda, naa ná-botigé nuiti ka ga zunui niiti, ti vaave kizo pelei leezu ga woye.» ¹⁸ E gjeni naa ggezu folo mainmoin daawu. Pole boloi ma ga naa, é latini, é ge zenvu jo ma: «Yesu Kilista laaseigi zu, ná è levezu ga è gula anzanui nii zu.» Gaamago é gfulani anzanui zu.

¹⁹ Siegi zu ná-duo kegeiti ti kaani la ga kito ge la mo ti ve, ti va ani mainmoin soló ga maavele, ti Pole ta Silase zoni, ti naati kpokpo taa zaamave tukpogaaleve nuiti po be. ²⁰ Ti naati teveni Wolome nuiti, niiti ti gjeni ga tukpogaaleve nuiti, ti ge ti ma: «Zunui niiti ka ti faa yagabagi viliga ada-laai zu. Zuifuiti be, ²¹ ta kalagi ma zii tanigaa wosu, nii maa la neni ga adai de ga Wolome nuiti ade va va bu, baa ade va ke.» ²² Bebei balaa wuzegeni ti laalobma. Tukpogaaleve nuiti ti ta-zegeiti kulaai ma ti goba, ti devei veeni ga ti naati dofa ga kpakoi. ²³ Ti begai ma ga ti loga ga kpakó je mainmoin, ti naati pilini kasoi ga, ti kaso make nui leve ga é da wola wele ti ma. ²⁴ Tei naama levei veeni kaso make nui ya, é ti vilini kaso vele goozu vele nuu, é ti-gogoi do kpegoi ga.

²⁵ Kua zaamai Pole ta Silase ti gjeni GALA falizu, ti da GALA debi wuyei too, kasofa nui zoiti ti gjeni ti woomenisu. ²⁶ Gaamago, zou bali wolai geeni, é kaso vele ma wuulaagiti niikpi, kpegiti daalaoni no voma, yaloboi ti vieni kasofa nuiti pe ba. ²⁷ Kaso vele make nui wuungai ma, é ka ga kaso vele ma bogiti daalaoge, é ná-boga zokpoi gfulani ma lagagi zu, é gjeni liizu bogó vaazu niina, tozei é gisieni ga kasofa nuiti pe ti vela. ²⁸ Kele Pole banni ga woo wola, é ge ma: «Mina faa jo nore ke ga bogó, gi pe gá ve.» ²⁹ Kaso vele make nui wozakalagi maalolini, é leeni ga suvile, é da bali, é looni Pole ta Silase gogowu, ³⁰ é gula ga tiye eteave, é ge ti ma: «Kéeni, ná ke fale, gè va gizo?» ³¹ Pole ta Silase ti googaavoteni, ti ge ma: «Gidaaleve Maliqii Yesu ma, da gizo wa da-veleyegei wu nuiti.» ³² Ti Maliqii laawooi woni ma, ta ná-peleyegei wu nuiti pe. ³³ Naama yeegegalai no kpiddi, kaso vele make nui liini ga Pole ta Silase, é ta-valaiti gaagba, naa volumna ti batizeni gaamanó ta ná-peleyegei wu nuiti pe. ³⁴ E leeni ga tiye ná-pelei wu, é daamianigi ve ti ya. Zunui nii ta ná-peleyegei wu nuiti pe ti goozuneneni, ti gidaaleve vai zu GALA ma.

³⁵ Sobui, tukpogaaleve nuiti ti salaabusuiti teveni kaso vele make nui ma, ti ge ma: «Yeebe zunui niiti ba, ti li.» ³⁶ Kaso vele make nui naama wooi

laazeelini Põle ma, é gje ma: «Tukpõgaaleve nuiti ti keela levege mà, ti gje gè wo vile, naa maavele ma à gfula, wo li ziileigi zu.» ³⁷ Kele Põle gjeni ti ma: «Gei gi ga Wolõme nuiti, ti la gá-veelala læeni, ti gi loğa kelemave, ti gi vili kasoi gja. Ta põ niina ga ti gi gfula dõõguzu? Gi la naa gjea pe! Keni tiya bõgõi ti va, ti gi gfula ti!» ³⁸ Salaavusuiti ti liini ti naama woiti bo tukpõgaaleve nuiti ma. Naati ti wola luani, ti menigai ma ga ta ga Wolõme nuiti. ³⁹ Ti liini ti pee ve Põle ta Silase ve, ti naati maanene ga ti gfula ta-laai va. ⁴⁰ Põle ta Silase ti gfulaai ma kasoi gja, ti læeni Lidi ná-pelei wu. Ti gjeegfelointi kaai ma, ti naati ijdõõni, naa vóluma ti da li.

17

Põle ta Silase ti lii vai Tesalõnike

¹ Põle ta Silase ti leveni Anfipõli ta Apõlõni, ti zeeli Tesalõnike, ve Zuifuiti ta-GALA dõbi velei ta gjeni ná. ² E læeni bu, egevelei a da kee la póloma, doogõ folo savagõ laawu Põle gjeni liizu, é da bõe ti võ ga GALA sevei zu vaiti. ³ E gjeni suğulazu ti ma, é dee ga tiye ga keni Kilista a la bõlo, é za, naa vóluma é wuzegje, é gfula saai ya, é gje ti ma: «Yesu nii gè ná-fai wosu wo ma, naa gja é ga Kilista.» ⁴ Tanigaa ti gidaaleveni ti zaama, ti vee Põle ta Silase va, ta Gelekii ma mõinmõin niiti ti gjeni luazu GALA ba, naa vee tosuba anzanui ma mõinmõin ba.

⁵ Kele toloi Zuifuiti ziimave laaveni, ti nu pakai tanigaa zegeni bebei zaama, ti ti gjaale ba, ti vuutugi vili taai zu. Ti liini ti Zazon ná-pele laa gale, ti da Põle ta Silase gjaize ga ti li ga tiye bebei võ. ⁶ Tei ti la gjeni ti gjaani, ti Zazon ta kidaaleve nui tanigaa zoni, ti li ga tiye tukpõgaaleve nuiti kakala, ti da bõin, ti da gje ma: «Niima zunuiti ka ti eteai pe keai unga wuulee, tiya gja ti vaai ve. ⁷ Zazon gja é yeezeidai ti wu. Ti pe ta faiti keezu masagi Seezaal ná-deveiti daalõgõma, ti gje masa kili ka ná, nii daaseigi ga Yesu.» ⁸ Naama woiti ti bebei yigulani ba ta tukpõgaaleve nuiti, ⁹ naati ti la gjeni keeni, ti va yeebe Zazon ta zõiti ba, keni ti kpõunma ani gfulani ti ya pe.

Põle ta Silase ti lii vai Beelee

¹⁰ Kpidii veeni nõ feya, kidaaleve nuiti ti Põle ta Silase leveni Beelee. Ti zeelii ma, ti liini Zuifuiti ta-GALA dõbi velei wu. ¹¹ Naati koozu gisiei vani, é leve Tesalõnike Zuifuiti ba, ti yeezeini GALA daawooi wu ga gjoozunee vele, folo-o-folo ti gjeni GALA seveiti fegfelfegfelsesu, ti pete ni nii ti bogai ti ma gaamai ve. ¹² Ma mõinmõin ge gidaaleveni ti zaama, naa vóluma Gelekiiti saama, tosuba anzanuiti ta zunui ma mõinmõin ti gidaaleveni. ¹³ Kele Tesalõnike Zuifuiti ti kweggai ma ga Põle gja GALA daawooi laazeelizu Beelee, ti vaani ná ga ti bebei gjaazule, ti vuutugi vili ti zaama. ¹⁴ Kidaaleve nuiti ti Põle leveni ga kpolõdei laa velei, kele Silase ta Timõtee ti yeni taazuve. ¹⁵ Zõiti ti liini Põle maazaasu, ti liini la fõ Atene. Ti galesuve ma, Põle valini ti ma ga Silase ta Timõtee ti li põ be fala.

Põle gjeai ma Atene

¹⁶ Siegi zu Põle gjeni siepõgõiti kpõunsu da Atene, zii gjeni bõlõzu, tõzei é kaani ga taai naa wola laavege ga kõõgõ ganigiti. ¹⁷ E gjeni bõezu Zuifuiti põ, GALA dõbi velei wu, ta zii giligiti põ, niiti ti vilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma, naa vóluma folo-o-folo é gjeni bõezu nuiti pe põ, niiti ti gjeni vaazu ete zaamave. ¹⁸ Faagwe nui tanigaa, niiti ti ga Epikulieinti ta Sitoisieiinti, ti tõzeini ga bõea põ. Tanigaa ti da gje ma: «Lee ma bõezuğula naka gja zunui nii bosu?» Zõiti ti da gje ma: «Da ka ga toğa gala kiligaa ta-vaa laazeelizu.»

Tɔɔzei ti ɣeni Pɔle woomenisu, ɛ da Yesu nά-Woo Niine Uagoi laazeeli, ta buzege vai, ɛ ɣula saai ya. ¹⁹ Ti li vele ɣana la Aleyɔpaze nuiti kakala, ti ɣe ma: «Gά zoo nei gi faa ɣwee ɔaa, ɛ vile kala niinei naa va, nii ɛ bosu ga giye? ²⁰ Tɔɔzei gά fai tanigaa menisu ɛ-la, niiti kaipa gi la de ta menini. Tɔ ɣa ɛ ba, gά pɔ gi naati poluɣwee.» ²¹ Tama Atene nuiti pe ta weeinti ti ɣeni ti zaama, ti ɣeni ta-yeedeɣalagai pe keezu nɔ ga ti da faa niineiti bo ɔɔɔ ma, ta ti da meni.

²² Pɔle wuzegeni naazu Aleyɔpaze nuiti saama, ɛ ɣe ma: «Atene nuiti, gɛ peɛ ga wo pe wa ga gala pele zie nu wolaiti, kevelei pe ma. ²³ Tɔɔzei zɛge levesu taazuve, gɛ da wa-ɣɔɔɔ ganigiti ka, eyesu gɛ nά ta ɣaa ve seveai nά ga: «Galagi nii nu la kwee, naa nɔnɔi ɣa.» Nii wo debizu, wo la kwee, naa ɣa gɛ nά-fai laazeelizu wo ma. ²⁴ GALAGI nii ɛ eteai ta su aniiti pe kpeɛa, teigi ɛ ga geeɣɔlɔgi ta zoi ti-Maliɣii, seizu la gala pelei naa wu, nii nuiti ti togai ga yeei. ²⁵ Kpeɛe la ba ɔalaa ga nuiti ti ani ve be, eɣe a vala ani ta ma zii nɔpe ma, tɔɔzei toɣa ɛ zenvui ta zenvui viilei veezu nuɔuseiti pe zea, naa veɛ ani mɔaiti pe ba. ²⁶ E etea nubusei pe kpeɛve ga nu ɣila kpegi mavofodai nɔ, nii a ke ti ze zoi ɣa nά pe. E yeeɣalaiti teveni ba, ɛ nuiti ti ze yooiti kwegiti da, ²⁷ nii a ke ni toɣa zoo ɣeezu nuiti ti ye ɣeezu tiɣili tiɣili ti GALA gaizie ti ka. Tama tɔun maa la ɣoozani de tanɔpe ba. ²⁸ Tɔɔzei:

«Tɔun maavele zu, zenvui ɣa de ya, de da niikpi, ta da vulua.»

Eɣevelei wa-vaa ɣwee nui tanigaa ti bogai la ga:

«Ada ga mavofodaiti.»

²⁹ Naa ɣa ɛ ba, tei ade ga GALA mavofodaiti, ade mina ɣisie ga GALA kulave ga kɔɔɔ ganigiti niiti neeliɣi ɣe nuiti, ti ti beɛai ga zanugi, ɔaa walii, ɔaa kɔtui, ga ti ɣoozu ɣeleɣelegiti. ³⁰ GALA ge nuɔuseiti ta-ɣimalala yeeɣalagai naati zega nά, keke niizu toɣa nuiti pe devezu adave pe ga ti ti zie velei maavalibo. ³¹ Tɔɔzei ɛ yeeɣalaga levea ba, siegi zu ɛ vaazu nuɔusei pe tukpɔaalevezu la ga telebodai, zunu ɣila kpegi maavele, nii ɛ yiimazeɣeai la, ɛ naama ɔoogi ɣula kelema ese pe be ga ɛ naa wuzegɛ, ɛ kula saai ya.»

³² Ti naama wooi menigai ma ga gɔveiti buzege vai saai ya, tanigaa ti ɣeni neeɣulasui ɣeezu la, taɣiligaa ti da ɣe ma: «Gά ɛ woomeni yee ɣili, ɛ lo naama vaiti ba.» ³³ Vele ɣana Pɔle ɣulani la ti zaama. ³⁴ Anee naa ve, ti zaama tanigaa ti ɣidaaleveni, ti ɣili Pɔle va, naati tanigaa ti ɣeni ga Denise, nii ɛ ɣeni ga Aleyɔpaze nui ɣila, ta anzanu ɣila nii daaseigi ɣeni ga Damalise, ta taɣiligaa.

18

Pɔle ɣeni Kɔlente

¹ Naa voluma, Pɔle zegeni Atene, ɛ li Kɔlente. ² E Zuifu ɣila peɛeni nά, daaseigi ga Akilase, ɛ ɣeni ga Pɔn nu, ta anzai Pelisile ti vaani nɔ feya ti zegɛ Itali, tɔɔzei masagi Kelode devei veeni ga Zuifuiti pe ti maagooza Wɔlɔme va. Pɔle ɣilini ti va, ³ tei neeliɣi ɣilagi nɔ ɣa ɛ ɣeni ti pe ti ya ga sege ɣota beɛ vai, ɛ yeni ti ɔ be, ti da boti ɣe ɔɔma. ⁴ Dooɔ foloi ɣilagilagi pe Pɔle ɣeni ɔeezu Zuifuiti ta zii ɣiligiti pɔ, GALA debi velei wu, ɛ ɣeni ɣaaɔaazu ga ɛ ti lati.

⁵ Siegi zu Silase ta Timotee ti vaani la, ti zegɛ Maseedɔine, Pɔle ɔɔɔ veeni GALA daawooi laazeeli vai nɔ ya niina, ɛ ɣeni deezu ga Zuifuiti ga Yesu ɣa ɛ ga Kilista. ⁶ Keke tei Zuifuiti ti ɣeni maagaaalizu ga woo nɔiti, ɛ nά-seɣeiti

subukpuneni, é gɛ ti ma: «Wo ma ɲamai ɟa la niina wo unma, wa-vaa nɔpɛ ge la mɔ nɔn unma, ɓɛ niina gè ɟaavote zii ɟiligiti ma.» ⁷ E zɛɟeni miná, é li zunui ta ná-pelei wu, nii é ɟeni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ɟeni ga Titiyuse Zusetuse, ná-pelei ɟeni GALA debi ɓɛlei ɟobavɛ. ⁸ Anɛɛ naa ɓɛ, GALA debi ɓɛlei ma ɟundidɟii, nii daa ɟeni ga Kilisepuse, naa ɟidaaleveni Malidɟii ma, ta ná-pele wu nuiti pɛ. Kɔlente nui ma mɔinmɔin ɓalaa, niiti ti ɟeni Pɔle woomenisu, ti ɟidaaleveni, ti batizei zɔɔɔ.

⁹ Yeeta kpidii, Malidɟii ɟeni Pɔle ma kulakɛɛmai zu: «Mina lua pɛ, ɓɔɛ mina maagɛ kpɔ, ¹⁰ tɔɔzei nɔn ná è ɓa, nu nɔpɛ ge la vɔɔɟua è ɓa, é ɓa faa ɲɔu ɟɛ ga de, mazɔɔɔ ná-nubusei wola mɔinɓɛ taai nii zu.» ¹¹ Pɔle kɛɛni Kɔlente ga kona gila ta tukpɛ (1,5), é da nuiti kala ga GALA daawooi.

¹² Siegi zu Galiyɔn ɟeni la ga Akayi masagi, Zuifuiti pɛ ti zolooni faa ɟila ma, ti wuzɛɟɛ Pɔle laalɔɟɔma, ti liini la tukpɔɟaalevezuɓɛ, ¹³ ti ɟɛ ma: «Zunui nii ɟa é nuiti tatisu, é GALA debi ɓɛlei taɟili dɛɛzu ga nuiti, nii é la zolooni tɔɟi ma.» ¹⁴ Pɔle ɟɛnina ɟɛɛzu é ɓɔɛ, eyɛsu Galiyɔn kpɔɛi zɛɟɛ, é ɟɛ ma: «Eɛ, Zuifuiti! E ga é ɟeni ga telebotala va ɓa faa ɲɔu va, ná la woilo wo-woo ma, ɓɛlei maanɛai é ɟɛ la, ¹⁵ keɛ tɛi é ga maagɛali nɔ, é ɓile woiti ta daaseigiti ba, naa ɓɛ wo ɓɔɟɔ lɔgiti ba, wa-vaa ɟana. Gè la pɔ ga gè ɟɛ ga naama lukpɔɟaaleɓɛ nu.» ¹⁶ E ti ɓɛɛni, ti zɛɟɛ tukpɔɟaalevezuɓɛ. ¹⁷ Ti pɛ ti Sɔsetene zoni naazu, nii é ɟeni ga GALA debi ɓɛlei ma ɟundidɟii, ti da doɟa tukpɔɟaalevezuɓɛ ɟakala. Kɛɛ Galiyɔn maavaa la ɟeni naa zu.

Pɔle ɟale fai ma volu Antiyɔse

¹⁸ Pɔle ku ɟɛɛni fele Kɔlente, naa ɓoluma é valini kidaaleɓɛ nuiti ma, é le batoi zu, dii vai zu Siili ɓɛle, ta Pelisile naa ɓɛɛ Akilase ɓa. Aisa é ɓa zɛɟɛ ná, é nɔungi ɓuyeni ma bato losuɓɛ Sankelee, tɔɔzei é minazɛɟɛ kɛɛni. ¹⁹ Siegi zu ti zeelini la Efeze, Pɔle sieɲɔɟɔiti zeni miná. E ɛɛni GALA debi ɓɛlei wu, é da ɓɔɛ Zuifuiti, ²⁰ naati ti maanɛɛni ga é yeeɟɛɟala go ɟɛ ti ɓa, keɛ é la ɟeni vaani naa wu. ²¹ Anɛɛ naa ɓɛ, seɟɛzuɓɛ ná, é ɟeni ti ma: «Ni GALA ka vaana bu, ná de ɟalesu ma wo ɓɔ ɓɛ.» E ɛɛni batoi zu Efeze. ²² E ɟulani batoi zu Seezale, é zɛɟɛ miná é le Zeeluzalɛme, é laali Egilisii zu nuiti ma, naa ɓoluma é yeini Antiyɔse.

Pɔle lii vai keela ziegi zavasiei ma

²³ E ku ɟɛai ma fele miná, é ɟaleni ma volu, é da leɓeteɓɛ Galate ta Filizi, é da kaladopoiti iɲɔɔɔ.

²⁴ Zuifui ta ɓaani Efeze, é ɟeni ga Alɛgezandili nu, daaseigi ɟeni ga Apɔɔɓɛ. Zunui naa ɟeni ga kpɔɛzuɟula nu wola, kalagai gola GALA seɓɛi zu. ²⁵ E ɟaleni ga Malidɟii ná-pelei ma vai, zɛɓɛi ɟeni ba, é da nuiti kala ga Yesu ná-faiti ga gaamai, keɛ Zan ná-batizei nɔ ɟa é ɟeni kwɛɛni. ²⁶ E tɔɔzeini ga ɓɔɛa ga ladalai GALA debi ɓɛlei wu, keɛ siegi zu Pelisile ta Akilase ti goomɛni da, ti seɟeni ti maaɓuɟa ɓɔɟɔ ɓa, ti GALA ná-pelei ɛɛ la ga pagɔ. ²⁷ Tɛi é deveni ga é li ga Akayi ɓɛle, kidaaleɓɛ nuiti ti iɲɔɔɔni. Ti seɓɛi ɟɛɛni kaladopoiti ma ga naati ti yeezei bu ga pagɔ. Seeliai ma miná, é ɟeni ga kpɔɔba nu wola naati ɓɛ, niiti ti ɟidaaleveni GALA ná-zaalai zaɓui zu. ²⁸ Tɔɔzei é ɟeni Zuifuiti ta-ɓɔɛiti polulaazu nɔ kpaun keɛi zu, é da dɛɛ ga tiye GALA seɓɛiti su ga Yesu ɟa é ga Kilista.

1 Siégi zu Apólóse ǵeni la Kólente, Póle leveni ga maazu vele yooi zu vele, é zeeli Efeze. E kaladopoi tanigaa ǵaani ná, ² é ti ǵaazaǵa, é ǵe ti ma: «Siégi zu wo ǵidaalevea la, wo Zenvu Nadegai zólóoni?» Kéle naati ti googaaivoteni, ti ǵe ma: «Toun kaipa gi la de vóló menini ga Zenvu Nadega ǵa ná.» ³ E ǵeni ti ma: «Batizei ma begele ǵa mu wo sólógai?» Ti ǵe ma: «Zan ná-batizei.» ⁴ Póle kpóei zefeni volu, é ǵe ma: «Batizei nii Zan ǵeni kéezu, naa ǵeni ga nuiti sie vele maavalibo fai, é ǵeni ǵeezu nuiti ma, ti ǵidaaleve naama nui ma, nii é vaazu toun poluma, naa ǵa é ga Yesu.» ⁵ Ti naama wooi menigai ma, ti batizei zólóoni Maligii Yesu laaseigi zu. ⁶ Póle yeelaai ma ti ma, ti Zenvu Nadegai zóló, ti tózei ga bóea zii woo ǵiligiti su, ta ti da GALA gooi wo. ⁷ Ti pe kpóga ǵeni ga nu puugó maazu felegó (12) ǵeǵala.

Teneigi Póle boni Efeze

⁸ Póle ǵeni leezu GALA débi vélei wu alu savagó laawu, é da bóe ladalai zu Zuifuiti pó ga GALA ná-masadai ma vai, é ǵeni ǵaabaazu ga é naati tati, niiti é ǵeni bóezu ti vó. ⁹ Kéle tei tanigaa ti ǵigi baani, ti la kéeni, ti va maavalibo, toun ti da kpóe nóiti bo kidaaleve vele niinei ma, bebei ǵaazu, Póle zefeni ti ǵoba. E ǵeni liizu ga kaladopoiti, folo-o-folo é da ti ǵala Tilanuse ná-kala bosuve. ¹⁰ E yeni naa ǵeezu, eyesu é ǵe ga kona felegó, naa maavele ma nuiti kpein ti ǵeni zeini Azi yooi zu, Zuifuiti ta zii ǵiligiti, ti pe ti Maligii laawooi menini.

Seva ná-doun zunu lofelaiti

¹¹ GALA ge ǵeni laavóo vaiti kéezu ga Póle maavele, niiti ti la ǵeni ǵeezu pólóma. ¹² Eyesi ti da Póle ná-maabale seǵeiti ba ná-seǵe maazu seǵeiti pé seebé nuiti ma, ti da ǵede, zenvu nóiti ti da ǵula ti zu. ¹³ Zuifui tanigaa niiti ti ǵeni levetevesu ga ti da inegiti kpe nuiti su, ti sugóǵoni ga ti da Maligii Yesu laaseigi wo naama nuiti ma, niiti zenvu nóiti ti ǵeni ti zu, ti da ǵe ma: «Nà wo levezu Yesu laaseigi zu, nii Póle ná-fai laazeelizu!» ¹⁴ Zóiti ti ǵeni niima vaiti kéezu, ti ǵeni ga Seva ná-doun zunu lofelaiti, nii é ǵeni ga Zuifuiti ta-zalaǵa ǵula ǵundigii gila. ¹⁵ Zenvu nóiti ti wooǵaivoteni, é ǵe ti ma: «Gé Yesu ǵwéeni, gé kwéeni balaa zoi é ga Póle, kéle woun, wa ga béni?» ¹⁶ Gaamanó, zunui nii zenvu nóiti ǵeni su, naa valani ti va, é vóni ti ma, é ti loǵa ǵezéǵeze, eyesu ti vela ga ti-maapnakaiti, ti maawanaai. ¹⁷ E se pe ge naama vai ǵwéeni, Zuifuiti ta zii ǵiligiti niiti ti ǵeni nii wosu Efeze taazuve, dualuagi bóoni ti pe su, naa ǵeni ga zaǵu Maligii Yesu laaseigi lebiya zóló. ¹⁸ Zóiti pe ti ǵidaaleveni, naati ma moinmoin ti ǵeni vaazu, ti da lo zó ga ga nii pe ti kéai. ¹⁹ Niiti pe ti molikula faiti kéeni, naati ti vaani ga ta-zeveiti, ti gala e se pe gaazu. Ti naama zóngói ǵaaluni, é ǵe ga wali ǵae waavuulólugó (50 000).

²⁰ Uele ǵana Maligii laawooi wo fai zu ǵeni wólózu la ga gaabaai, Maligii bóǵoi ná-zébei zaǵui zu.

Uuutugi é leveni Efeze ta Póle zefé vai ná

²¹ Naama vaiti kpegai ma, Póle deveni ga é li Zeeluzaléme, é leve ga Maseedóine ta Akayi vele. E ǵeni ǵeezu ma: «Siégi zu gé zeelizu la Zeeluzaléme, kéni balaa gé ǵaazula Wólóme ma.» ²² E ná-kpóba nu felegó leveni Maseedóine, Timótee ta Eelasete, tó bóǵoi é yeni de Azi yooi zu.

²³ Naama yeeǵeǵalalai zu ǵa kpóe wolai leveni la, é lo kidaaleve vele niinei va. ²⁴ Zanu kpete nui ta ǵeni ná, daaseigi ga Deemeetiliyuse, é ǵeni anzanu ǵalagii Aaleteemise ná-pelei maaniini koiti kpetezu ga wali ǵolegi, é ǵeni

naavolo wola gaałeezu ba koođo gani naama jeełiđi ge nuiti be. ²⁵ E naati gaaleeni ba ta zoi niiti ti gēni jeełiđi gilađi geezu, e ge ti ma: «Wo pe wo kwēeni ga ada-đulanumai ga niima wotii no zu, ²⁶ kele wa menisu ta wa petesu nii Pole keezu, Efeze taazuwe ta Azi yooi zu na pe, e nu moimoin tatiga, e da ge ti ma, galagi niiti pe nuiti ti kpeteai bođo we, naa tanope ge la ga gala. ²⁷ Naama vai ga vaazu baađulazu ada-wotii ma, e bełegula anzanu gala golai Aaleteemise na-pelei va, naa voluma toga vala lebiya wolai ma, nii e zea, teigi nuiti ti nokosu be Azi yooi zu ta eteai pe su.»

²⁸ Naama wootti menigai ma ti we, ti wola yijaawanani, ti da bain, ti da ge ma: «Efeze nuiti ta-đalagi Aaleteemise woolwe!» ²⁹ Taai zu na pe ge gēni no wuulee, ti pe ti liini wooma ga kpizee naama adawe, na ga maađo bosuwe, ti li ga Pole zieroođo felegoiti Maseedaine nuiti Gaiyuse ta Alisetaake. ³⁰ Pole gēni po e bođo le ga bebei, kele kaladopoiti ti la gēni keeni. ³¹ Azi nu wolaiti tanigaa wolo, niiti ti gēni ga bołaiti, naati ti wooleveni ma, ti ge ma, e mina li maađo bosuwe. ³² Ewe pe ge gēni bainsu ga welei e po la, tozei faa wuuleegi wola wooloni bebei zaama, nui bołozu ti la wolo gēni kwēeni lee vaa zu ti gaałeai ba. ³³ Nui tanigaa ti ma vai zuđulani Alegezandele ma, nii Zuifuiti ti gēni daawilisu welelawe. Alegezandele yee gēni ti ma bebe, e gēni po ga e gozuđula bo bebei gaažu. ³⁴ Kele ti kweegai ma ga toga ga Zuifuiti, ti pe ti gēni bainsu lele felego laawu, ti da ge ma: «Efeze nuiti ta-đalagi Aaleteemise woolwe!»

³⁵ Gaabelagi zu, taa zewe ge nui zooni e bebei gaađe, e gēni ti ma: «Efeze nuiti, be ga e la kwee ga Efeze taai ga ga Aaleteemise wolai na-pelei makesuwe, ta maaniinigi nii e đulani geegoloođi zu, e loo? ³⁶ Tei nu nape ge la zooga zejezu naa ga, wo maaneewe wo maagē kpo, wo mina kazemazu vaa nape ke. ³⁷ Tozei wo va ga zunui niiti, tama ti la faa gologoloni gala pelei ma, ti la woo joo woni ada-anzanu galagi ma. ³⁸ Ni nui tanope so ka Deemeetiliyuse we ta na-jeełiđi gēeroođoiti be, tukpoođalewe voloiti ta na, tukpoođalewe nuiti ta na, ti va ti ta-baazađai la. ³⁹ Kele ni faa giligaa ta wo đisu, naati gaaga đula ba gaaleba gitei zu. ⁴⁰ Zaa vai nii tevegai, ni ade la daani ma, toga la ade unma, ti ade weelala, ege ada ge ga gaazulee wea, tozei gi woozuđulasu nape ge la na, nii a ge ga kpođi nii ma ungi.» ⁴¹ Siegi zu e beni la ga naama wootti bo, e bebei gaađaleni ma.

20

Pole lii vai Toloase

¹ Siegi zu zongoi beni la, Pole kaladopoiti tolini, e ti lene. Naa voluma e valini ti ma, e pele zo, e da li ga Maseedaine wele. ² E naama yooi zu zieni, e da tene moimoin bo ga kidaalewe nuiti. Naa voluma e liini Geleki yooi zu, ³ e yeni miná alu savago laawu. E gēwele beteni niina ga e le batoi zu, e li Siili, eyesu e faa gweesu ga Zuifuiti ti yaavai gilive ma. Naa maavele ma, e deveni ga e gale ma Maseedaine wele. ⁴ Sieeroođoiti daasegiti kaa: Beelee nui Piiluse na-doun zunui Sopateel, Tesaloonike nu felegoi Alisetaake ta Sekonduse, naa wee Delebe nui Gaiyuse va, ta Timotee, naa voluma Azi nuiti Tisike ta Tolofime. ⁵ Naati ti toni da gi luđo, ti li ti da gi boon Toloase. ⁶ Gono, siegi zu bului nii leve la su naama veti voloiti ti beni la, gi leeni batoi zu Filipe taazuwe, gi ke ga folo loolugo ziei ga, gi li gi ti ga Toloase, gi ke miná ga doođo gila.

*Etikuse wuzefe vai,
e gula saai ya Toloase*

⁷ Dooḡḡoi ma volo mounḡi, gi ḡaalea ḡeni de ba ga gi bului ḡaaḡwe bōḡḡo va. Tei Pōle maaneeni ga é li poluma zobui, é ḡeni bōezu gaalebai zu nuiḡi pō, é ná-krōei zuḡoozani, eyesu kua zaamai zeeli. ⁸ Lanboi wola mōinni geezu velei wu, ve gi ḡeni ná gaalebai zu. ⁹ Zunu lounḡoi ta ḡeni zeini fenetelei laaue, daaseigi ga Etikuse, tei Pōle ḡeni ná-krōei wola zuḡoozazu, niimēni leveni la ga gola, é ḡula geezu velei zavasiei zu, é loo zōoi ma. Ti buzeḡeni, kele é zaani niina. ¹⁰ Kele siegi zu Pōle vilēni da, é maaveeni zunu lounḡoi ma, é seḡe é da yeezu, é ḡe ti ma: «À mina yiizoolē, toḡa vulua!» ¹¹ Pōle laai ma volu geezu velei wu, é bului ḡaleḡalēni, é daamii wo. Naa voluma, é yeḡi krōezufulai ḡa eyesu wozai seḡe ma, é zēba é da li. ¹² Ti vaani ga zunu lounḡoi, é vulua, naa ḡeni ga ese pe inōdō va.

Pōle lii vai Milē

¹³ ḡoun, gi toni da Pōle luḡḡo batoḡi zu, gi li Asōse, miná ḡa maaneeni ga gi Pōle zeḡe ná, eḡevelei tō bōḡḡoi é deveni la, mazōlō kēni a la leve ga sie kōḡḡa velei. ¹⁴ Seeliai ma gi ma Asōse, gi seḡeni batoḡi zu, gi li Mitilēne. ¹⁵ Gi zeḡe miná, gi ye kpolodei ḡa poluma zobui, gi zeeli Siyo. Naa volu voloi, gi zeeli Samōse, naa voluma voloi gi leḡa zeeli Milē. ¹⁶ Pōle deveni ga é leve Efeze ḡoba, naa ḡa a ke é mina bōḡḡo ma volo li Azi yooi zu, tōzei é ḡeni zuvilēzu ga é li Zeeluzalēme, ni a la zoo ḡeezu ná Pantekote voloi.

Pōle ná-falima wooiti Efeze lotuḡḡiti ma

¹⁷ Kele Pōle yeḡi Milē, é keela leve Egilisi lotuḡḡiti tuḡḡo Efeze ga ti va. ¹⁸ Siegi zu naati ti vaani la pō be, é ḡeni ti ma: «Yeefēḡalai kpein ge kea wo va, wa bōḡḡoi wo kwēeni velei ḡe ḡea ziezu la, é lōzei folo mounḡi ma, yee ḡe vilēni la Azi yooi ma. ¹⁹ ḡe botii ḡeeve Maligii ve bōḡḡomaayēii zu naa veē ḡolōi ta kpolōiti ba, niiti ti ḡeni zeizu mā Zuifuiti ta-yaavaiti maavele ma. ²⁰ Wo kwēeni balaa ga ḡe la faa nōpe dōḡḡuni wo va, kele ḡe naa pe daazeelini wo ma, ta ḡe wo ḡala kelei zu, ta wa-veleiti bu ga nii kpein soloogai wo ma. ²¹ ḡe ḡeni Zuifuiti ta zii ḡiligiti tolisu yeenōpe ga ti ti zie velei maavalibo, é vile GALA ba, ta ti ḡidaaleve ade-Maligii Yesu Kilista ma.

²² Niima ziegi zu ná ḡa ḡe liizu Zeeluzalēme, Zenvu Nadegai ḡa é ḡe, kēni ḡe li. Nōun, ḡe la kwēeni nii é kpōnsu ná. ²³ Kele taai kpein ḡe levesu su, Zenvu Nadegai ḡa dēezu ga ze, é bo mā ga kasoi ta maanōḡḡiti ta kpōnsu. ²⁴ Kele nōun zenvui la ḡāazu ga ani nōpe, ḡe la peḡesu ga sōbelama ani nōpe, nii mā yiizolei ma, naa ḡa ga ḡe kpizei ḡaabela ta botii, nii ḡe sōlōḡai Maligii Yesu ya, nii é ga ḡe GALA ná-zaalai ma Woo Niine Uaḡoi laazeeli.

²⁵ ḡe kwēeni niina ga wōi kpein ḡe ḡea levesu wo zaama, ga GALA ná-masadaḡi ma wooi laazeelia wo ma, wo tanōpe ge la mō nōun peḡega. ²⁶ Naa ḡa é ba, ná bosu wo ma za ga: Wo tanōpe ma ḡamai ma ḡoto la bā. ²⁷ Tōzei ḡe la GALA ziima vai tanōpe dōḡḡuni wo va, ḡe ti pe dēeve ga woye. ²⁸ Naa ḡa é ba, à make bōḡḡo ma, ta GALA ná-baala kpulugi pe ma, nii Zenvu Nadegai wo zeidai unda ga wo make. A ḡaaḡa GALA ná-Egilisii ma, nii é geyaaḡi ga tō bōḡḡoi ná-Doun zunui ma ḡamai. ²⁹ ḡe kwēeni ga siegi zu ḡe liizu la, zuluḡu vilēiti ta lō wo zaama, ti la GALA ná-baala kpulugi maawōinḡa. ³⁰ Wa bōḡḡo wo zaama, nui tanigaa ta wuzēgezu, ti da zēe bōēiti bo, nii a ke ti kaladopoiti tati ga ti vō pelei. ³¹ A wele bōḡḡo ma mu, wo ḡize su ga kona saavō laawu, ḡe la bōlōni folo veē kpidi va ga wo ḡilagilagi pe tēnega yeeta vōlō ga ḡolōi.

³² Niizu, nà wo veezu GALA ta ná-zaalai ma wooi ya. Zobogi ɔ́a GALA be ga é wo wɔ́ɔɔ kidaalevei zu, ta é tuyai loo wo ve, nii é makεgai nu ɲadegaiti pε be. ³³ Gàazu la ɔ́ulani nu nɔ́pε ná-wali ba zanu, ba nu ná-segea va. ³⁴ A wele zèeiti ba, wa ɔ́ɔɔɔi wo kwεeni ga niiti ka ti māvaviti gaafulaai ba, ta zoiti balaa ti ɔ́a pòlu. ³⁵ Gè deεve ga woye kevelei pε su ga vele ɔ́ana wo maanεai wo botii ɔ́e la, nii wo ɔ́asu da zebesulala nuiti ba, wo ɔ́ize balaa Maligii ɔ́ɔɔɔi wooi zu, nii é boni ga: «Undaanεε ɔ́a faanεε ɔ́e nui ve, é leve naa va, nii é sɔ́ɔsu.» »

³⁶ Siεgi zu é beni la ga naama wooiti bo, é vileni ɲiibiɔ́a ga ti GALA fali vɔ́oma. ³⁷ Ti pε ti veleveleni Pòle ɔ́ɔbu, ti da wola wɔ́ɔ, ti da nεεnε. ³⁸ Pòle wooi é boni ti ma ga: «Wo la mɔ́ gàazuve vetega,» naa ɔ́a é ti wola yiizooleni. Ti liini ti pu ga pele ɔ́atoi vɔ́ be.

21

Pòle leε vai Zeeluzalεme

¹ Gi zegeai ma ti ɔ́oba, gi leeni ɔ́atoi zu, gi sakpa Kɔ́se, naa vɔ́luma voloi gi zeeli Lɔ́ode, gi zege miná gi li Patala. ² Tei gi ɔ́atoi ta ɔ́aani miná, é da kpolodei maaleve ga Fenisi vele, gi leeni su, gi da li. ³ Gi zeeliani ma Sipele ɔ́ɔbaε, gi zeni ga ɔ́vεzu velei, gi li ga Siili vele. Gi loni Tiil, tɔ́zei miná ɔ́a ɔ́atoi maanεeni ga é laayei ná ná-kasɔ́i wu. ⁴ Gi kaladopoiti kaani miná, gi yeni ti ɔ́oba dɔ́ɔɔ ɔ́ila daawu. Zenvu ɲadegai puuni naati ziima ga ti Pòle lenε ga é mina le Zeeluzalεme. ⁵ Kele naama voloiti tevεgai ma, gi pele zoni, ti pε ti gi vuuni ga pele, ta ti-anzaiti é veε ti-lointi ba, eyesu gi ɔ́ula taai va, gi vileni ɲiibiɔ́a kpolodei laave ga gi GALA fali. ⁶ Naa vɔ́luma, gi valini ɔ́ɔɔ ma ga tiye, ɔ́oun gi le ɔ́atoi zu, tiya ma, ti ɔ́ale ma ta-laazu.

⁷ Gi kpolode ɔ́a ziei ɔ́aabelani ga gi zege Tiil gi li Petɔ́leemayise, gi laali kidaaleve nuiti ma miná, gi folo ɔ́ila ke ti va. ⁸ Gi zege ná poluma voloi, gi zeelini Seezalee. Gi leeni woo niine vaɔ́ laazeeli nui Filipe ná-pelei wu, é ɔ́eni ga nu ɔ́felaiti gila, niiti zeelobai woni ga tiye. Gi yeni ná-pelei wu. ⁹ Anza lopo naanigɔ́ ɔ́eni zea, ti la de zunu vaa ɔ́wεε, naati ti ɔ́eni GALA gooi wosu.

¹⁰ Tei gi ku ɔ́eeni ná fele, GALA goo wo nui ta zegeɲi Zudee yooi zu, é yei, daaseigi ga Agabuse. ¹¹ E vaani gi vɔ́ be, é Pòle ná-saamaɔ́iligi zege, é ɔ́ɔɔɔiti ta zeeiti sugili, é ɔ́e ma: «Zenvu ɲadegai ɔ́e: «Zunui nii nɔ́nɔ́ ga saamaɔ́iligi nii, vele ɔ́a Zuifuiti ti vaazu gilizu la Zeeluzalεme, ti fe zii ɔ́iligiti zea.» »

¹² Gi naama wooi menigai ma ga taai naa zu nuiti, gi Pòle maanεeneni ga é mina le Zeeluzalεme. ¹³ Kele Pòle gi woɔ́aavoteni, é ɔ́e ma: «Lee ɔ́ana wo keezu, wo da wɔ́ɔ, wo da zii ɔ́ologolo? Nɔ́un, kèvele ɔ́eteve gili vai nɔ́ laade, kele gè za balaa Zeeluzalεme Maligii Yesu laaseigi ve.» ¹⁴ Tei gi la ɔ́eni zoosu gi va ná-kisiei lati, gi la mɔ́ ɔ́eni daani kpaangbali, gi ɔ́eni ma nɔ́: «Maligii yiimai zoo, é ɔ́e!»

¹⁵ Naama voloiti tevεgai ma, gi gá-ɔ́evele ɔ́eteni, gi le Zeeluzalεme. ¹⁶ Kaladopoi tanigaa ti zegeɲi Seezalee, ti vile gi vɔ́lu, ti li ti gi laazuveε Sipele nui ta ná-pelei wu, daaseigi ga Menasɔ́n, zunui naa ɔ́eni ga kidaaleve nu vɔ́ɔma.

Pòle ta Zake ti ɔ́omi fai

¹⁷ Siεgi zu gi zeelini la Zeeluzalεme, kidaaleve nuiti ti gi laaɔ́omini ga koozunεi. ¹⁸ Poluma voloi, Pòle veeni gi va, gi li Zake vɔ́ be, totuɔ́iti gaaleε ɔ́eni de ba balaa ná. ¹⁹ Pòle ti luɔ́ni, naa vɔ́luma é tɔ́zei ga naa zuɔ́lana ti ma ga gilagila, nii GALA ge keai zii ɔ́iligiti saama ga ná-botii maavele. ²⁰ Ti

begai ma ga goomeni, ti lebiyai veeni GALA be. Naa voluma, ti geni ma: «Keeeloun, e petega, nu waa moimoin ge fidalevea Zuifuiti saama, ti pe ti zebezegewe togi zo fai zu ga gola. ²¹ Tama ti menige ga Zuifuiti niiti ti zii giligiti saama, da naati pe kalasu ga ti betewe Moize na-togiti ba, da geezu ti ma ti mina mo ti-lointi tati pelevolu, naa voluma ti mina mo vokogofa faa volomaiti ma. ²² Toja ge fale mu? Tozei zege ma nape ge la ba, ta vaazu menisu ga e vaave. ²³ Naa ja e ba, nii gi bosu e ma, naa ge. Zunu naanigo ja gi zaama, niiti ti minazege keai, ²⁴ ti zege wo bogofa made vama wa tiye, e ti-maavaiti pe sege ga gaso, naa ja a ke ti toungeiti kpuye. Naazu ese pe ka kwee ga zeei ja ti bogai ti ma da-vaa zu, kele da balaagi da ga to so nui ta. ²⁵ Nii e ga zii giligiti toni, niiti ti fidaleveai, gi sevei levege ti ma ga ti mina da ga suaiti mi, niiti ti gulaai ga zalaai kagoganigiti be, ta namai, naa ve suaiti ba ti ma nama la vuuni, ti bogofa maape balaa ga kologologi.» ²⁶ Poluma voloi Pole zunui naati segeni, ti bogofa made ta naati, naa voluma ti le GALA sei velei wu. E kui le ga tiye voloi ta-made fai gaabelazu la, yeei zalaai maaneai la, e gula ti dilagilagi ve.

Pole zo fai GALA sei velei wu

²⁷ Folo lafelasiei gaabelazuve geai ma zeelizu, Azi yooi zu Zuifuiti ti Pole gaai ma GALA sei velei wu, ti bebei pe buzegeni daalagoma, ti so, ²⁸ ti da kpeei loo, ti da ge ma: «Izelayele nuiti, a bo gi va! Wele, zunui nii ja e ese pe kalasu adave pe Izelayele nubuseiti daalagoma, ta Moize na-togi ta GALA sei velei laalagoma, e lea ga volo zii giligiti GALA sei velei wu, ti ada padegai nii gogaa!» ²⁹ Ti geni naa wosu, tozei mounpa ti Efeze nui Tolofime gaani Pole volu taazuve, ti geni kaazu ga teve ga naa GALA sei velei wu. ³⁰ Taazuve naa pe ge geni gaama wuulee, nubuseiti ti da gula adeti pe ga kpize, ti da va, ti Pole zoni, ti kula GALA sei velei wu, ti kpogiti daagfulu gaamano. ³¹ Ti geni geezu, ti Pole va, eyesu ma wooi zeeli Wolome salavusu bulugiti unda gogofulu bai ma ga Zeeluzalame taazuve ja wuulee. ³² Gaamago no, e salavusuiti ta ta-gundiiti segeni, ti li bebei vo pelei ga kpize. Ti kogofulu bai gaai ma ta salavusuiti, ti beni Pole loga vai va. ³³ Kogofulu bai maaogani Pole va, e so, e devei ve ga ti gili ga yologo felego. Naa voluma, e ti gaazagani ga toja ga be, ta leeni ja e keai. ³⁴ Kele bebei zaama ese pe ge geni nono wosu, ti da bain, ti woo la liini ga faa gila. Tei kogofulu bai la geni faa nape gaagaazu naama vaa zupui zaama, e devei veeni ga ti lii la koolagai zu. ³⁵ Siegi zu Pole geni la nu leezuve, keni salavusuiti ti segeni, tozei bebei na-zii fulai va, ³⁶ mazaloo bebei geni polu, ti da bain, ti da ge ma: «A paa!»

Pole boe vai bebei vo

³⁷ Siegi zu ti geni Pole leezu la koolagai zu, e kogofulu bai gaazagani, e ge ma: «Da ke ge boe e vo baa?» Naa ge ma: «E Geleke wooi gwee mu baa? ³⁸ Da lei e va ge mu ga Ezipete nui naa, nii e vuutugi leveai feya, e li ga nu vaa nu waanaanigo (4 000) tevebai zu?» ³⁹ Pole ge ma: «Ba-o, nono, na ga Zuifu gitegite, sologe Taalese, Silisi yooi zu, na ga sobelama laa wolai naa zu nu. Na e maaneenezu, va bu, ge boe nubuseiti po.» ⁴⁰ Tei kogofulu bai vaani bu, Pole yeni loni nu leezuve, e yee ge bebe nubuseiti ma ga ti maage kpoo. Naa leini toontoon, Pole tozei ga boea ti vo Alame wooi zu, e ge ti ma:

22

¹ «Kèeni ta kèeleaiti, à woilo nii ma gè bosu ga nà-goozufulagi.» ² Naa mōta leini volu tōntōn, siegi zu ti menini la ga Pōle ɔa bōezu ti vō Alame wooi zu. Pōle ɔeni ti ma: ³ «Nōun, nà ga Zuifui ta, sōlōge Taalese, Silisi yooi zu, kele gè kulasui woge taa wolai nii zu, gè kalagi zōlō Gamaliyēle yeezu, nii a ke gè vile gi-mēmewolani ta-lōgi ɔwēegai volu ga ɔiteɔite. Sēbezeɔeni gola GALA nā-fai zu, eɔevelei wo la za. ⁴ Gè kidaaleve vele niinei nii ma nuiti wōinzeɔe eyesu saai da zeeli tanigaa ma, gè zunuiti ta anzanuiti gili, gè da ti vili kasoi ɔa. ⁵ Zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai ta totuɔoiti pe ta zoo ɔēezu ga nā-zeele. Gè falima zēveiti sōlōni vōlō ti ya, ga é ve ade-ɔēelointi Zuifuiti zea, siegi zu gè ɔeni liizu la Damase ga gè naama ɔidaaleve nuiti gili, gè va ga tiye Zeeluzalēme, nii a ke gè faa ze ti ma.

⁶ Tei gè ɔeni pelei ma, maaɔuɔazuve Damase va, folo gaalōgai ma ziegi zu, gaamago wozakala golai ta ɔulani geeɔlōgi zu, é da volo maaɔoolii zu.» ⁷ Gè looni zooi ma, gè wooi ta menini, é da ɔe mā: «Sōle, Sōle, lee vaa zu è wōinzeɔezu?» ⁸ Gè ɔeni ma: «Be ɔa ga de, Māliɔii?» E ɔe mā: «Nā ɔa gè ga Nazalete nui Yesu, nii è wōinzeɔezu.» ⁹ Siēnōɔoiti ti wozakalagi ɔaani, kele ti la ɔeni naama nui woomenisu, nii è ɔeni bōezu pō. ¹⁰ Gè ɔeni ma: «Māliɔii, lee ɔa nà ke?» Māliɔii ɔe mā: «Wuzēge, è li Damase, ta naa pe bo è ma, nii maaneai ga è ke.» ¹¹ Tei wozakalagi naa ma voloi gāazuɔoleni, siēnōɔoiti ti sōni zēei va, ti li ga ze Damase.

¹² Zunui ta ɔeni miná, daaseigi ga Ananiase. GALA gaazuluaba nu ɔeni de, é ɔoloni GALA nā-tōgi ve. Zuifuiti kpein ti Damase ti ɔeni tōɔo vagōi wosu. ¹³ E vaani, é ɔe mā: «Kēeloun Sōle, wozāɔa volu!» Gaamago nō, gāazuve zēfeni ma, gè wele ba. ¹⁴ E ɔeni mā: «Ade-mēmewolani ta-GALAGI yeeloge è va kaite ma yeelugō ga è ziimai ɔwēe, è Telebo Nui vete, ta è daawooiti menī. ¹⁵ Da ɔēezu ga nā-zeelei nuɔuseiti pe gaazu, é vile naama vai va, nii è kaai ta è menigai. ¹⁶ Lee vaa zu mu è nekēsu? Wuzēge, è batize, da-ɔotoiti ti gba è va, è bōɔo ɔaliva Māliɔii ma.»

¹⁷ Naa voluma, siegi zu gè vaani la volu Zeeluzalēme, yeeta gè ɔeni GALA falizu GALA sei vele wu sūɔili. ¹⁸ Gè weleni, gè Māliɔii ɔa, é da ɔe mā: «Suvile, è ɔula Zeeluzalēme va, tōzei nuɔusei niiti ti zeini nā, ti la woiloga pe da-zeele wooi ma, é vile nōun ba.» ¹⁹ Gè googaavoteni, gè ɔe ma: «Māliɔii, ti pe ti suɔwēeni ga gè ɔea liizu GALA deɔi veleiti bu, gè da naama nuiti pili kasoi ɔa, ta gè da ti loɔa, niiti ti ɔidaaleveai è ma. ²⁰ Anēe balaa siegi zu ti ɔeni da-zeelei Etiyeni vaazu la, nà bōɔo gè ɔeni nā, gè vaani bu, nà ɔa gè ɔeni makesu ma nu vaa nuiti ta-zēfēiti ba.» ²¹ Naazu Māliɔii ɔeni mā: «Li, nà è levesu ɔoozama poun zii ɔiligiti pō be.» »

Pōle vili fai kasoi ɔa

²² Ti woiloni goo ma, eyesu é naama wooi wo. Kele naa voluma ti woofulani, ti ɔe ma: «À nii ɔeɔala nui vaa! Maa la nēeni ga wo va ze vulua!» ²³ Ti ɔeni kpeei loozu, ti da ta-zēfēiti pili ya, ti da fufiligi wuzēge geezuve. ²⁴ Kōɔɔulubai devei veeni ga ti le ga Pōle kōlaɔai zu, ti gaazaɔa ga kpakōi, nii a ke ti kwēe lee vaa zu nuiti ti bainsu ɔani toun daalōɔoma. ²⁵ Tei ti ɔeni gilizu ga ti va doɔa, Pōle salavusu ɔundiɔii ɔaazaɔani, é ɔe ma: «Zobo feeve wo ya ga Wōlome nu loɔa, nii nā-tukpōi ɔaa la de vōlō leveni?» ²⁶ Salavusu ɔundiɔii naa menigai ma, é liini é ɔe kōɔɔulubai ma: «Lee ɔa è vaazu kēezu? Zunui nii ɔa ga Wōlome nu.» ²⁷ Kōɔɔulubai vaani, é ɔe Pōle ma: «Bo mā, da ga Wōlome nu ɔiteɔite?» Pōle ɔe ma: «Ungo.» ²⁸ Kōɔɔulubai ɔe ma: «Wali

wola ɔa n̄un gè kula, gè va ɔe ga Wolome nu.» Pòle ɔe ma: «N̄un, s̄l̄oɔge su.» ²⁹ Z̄oiti ti ɔeni gaazaɔasu ga kpakoi, naati ti ɔeni ba. Kooɔfulubai wola luani, é kwεεgai ma ga Pòle ɔa ga Wolome nu, tama é naa ɔiliai ga yoloɔɔiti.

Pòle ɔeni tukpɔɔaaleve nuiti kakala

³⁰ Poluma zobui, tei kooɔfulubai ɔeni pɔ ga é naama vai ɔwεε ɔiteɔite, nii Zuifuiti ti Pòle veelalazu su, é fiēni, é devei ve ga zalaɔa ɔula ɔundigiiti ta tukpɔɔaaleve nu wolaiti pε ti ɔaale ba. Naa voluma é devei veeni ga ti yei ga Pòle, é naa vilēni ti zaama.

23

¹ Pòle weleni tukpɔɔaaleve nu wolaiti pε ba, é ɔe ti ma: «K̄εleaiti, s̄iεve GALA gaazu ga kisiε vaɔoi eyesu za voloi.» ² Kεle zalaɔa ɔula ɔundigi wolai Ananiase devei veeni naama nuiti zea, niiti ti ɔeni Pòle ɔoba, ga ti naa loɔa daave. ³ Naama ziegi zu Pòle ɔeni ma: «GALA ka é loɔa, siɔi kolegi! Da zeini ga è n̄a-tukpɔi ɔaaleve ga tɔgi, è zεba è da devei ve tɔgi laaloɔɔoma ga ti d̄oɔa!» ⁴ Z̄oiti ti ɔeni ná, naati ti ɔeni Pòle ma: «Da GALA ná-zalaɔa ɔula ɔundigi wolai voomusu!» ⁵ Pòle ɔeni ti ma: «K̄εleaiti, gè la ɔea kwεε ga zalaɔa ɔula ɔundigi wolai ve, t̄oɔzei seveve GALA sevei zu ga: «Mina woo ɔou wo da-nubuseiti ta-ɔundigi ma.» »

⁶ Tei Pòle kwεeni ga kpɔgi ɔilazuve ɔa ga Saduseyeinti, gilazuve ɔe ga Falizieinti, é woɔfulani tukpɔɔaaleve nu wolaiti saama, é ɔe ma: «K̄εleaiti, n̄a ga Falizien, Faliziein ta ná-doun zunu ɔa ga ze, kitogi é z̄ea ɔoveiti buzeɔe vai zu saai ya, naa maavele ɔa za tukpɔɔaalevezu la.» ⁷ E naama wooi wogai ma, maagaali looni Falizieinti ta Saduseyeinti z̄oɔzu, bebei ɔaagwεeni su fele. ⁸ T̄oɔzei Saduseyeinti ti ɔeni bosu ga ɔoveiti ti la wuzεea saai ya, geezufeela la ná, ta zenvu la ná, Falizieinti ma ti laave naama vaiti pε da. ⁹ Kp̄oe wolai leveni, Falizieinti pɔ pele t̄o kalamoin tanigaa ti wuzεeni, ti maagaali vili su, ti ɔe ma: «Gi la zunui nii z̄o ɔou n̄oɔe kaazu. Be ɔa é kwεε ni zenvui ta ɔa kp̄oeai p̄o, ba geezufeelai ta ɔa kp̄oeai p̄o?» ¹⁰ Kp̄oei zuwooloni, kooɔfulubai ɔeni luazu ga nuiti ti mina Pòle vaa, é devei veeni salaɔusu bulu gila zea ga ti yei ti Pòle ɔula ti zaama, ti leε la kooɔaɔai zu.

¹¹ Naama yee ɔidii, Maligii ɔulani kelema Pòle ve, é ɔe ma: «Zεbezeɔe, è ɔea ga n̄a-zeelei Zeeluzalēme, keni balaa è ɔe ga n̄a-zeelei Wolome taazuve.»

Zuifuiti ta-yaavai Pòle laaloɔoma

¹² Poluma voloi sobuzobu wolai, Zuifuiti tanigaa ti yaavai ɔilini, ti ɔona ga tan̄oɔe ge mina daami wo ba kp̄ole, keni ta Pòle vaana pε. ¹³ Z̄oiti ti naama yaavai ɔeteni, ti moinni nu vuunaanigo (40) ma. ¹⁴ Ti liini zalaɔa ɔula ɔundigiiti pɔ be ta totuɔɔiti, ti ɔe ti ma: «Gi minazeɔe, gi ɔona ga gi la ani n̄oɔe pokɔɔga, ni gi la de Pòle vaani. ¹⁵ Wa balaa mu, à zoloo faa ɔila ma wa tukpɔɔaaleve nu wolaiti, wo b̄oe kooɔfulubai v̄o, ga é va ga Pòle wo v̄o, eɔe wa ɔe ná-fai wuuɔetesu ga pago. Goun, gi ɔevele ɔetene naama zie su ga é va ɔe é zeeli, gi paa.»

¹⁶ Kεle Pòle daabei yaavai naa zuɔwεeni, é liini kooɔaɔai zu, é sugula Pòle ma. ¹⁷ Pòle salaɔusu ɔundigi gila tolini, é ɔe ma: «Li ga zunu loungoi nii kooɔfulubai v̄o be, faa ɔa kisu ga é bo naa ma.» ¹⁸ Salaɔusu ɔundigii naa liini ga zunu loungoi kooɔfulubai v̄o be, é ɔe ma: «Kasɔa nui Pòle ɔe gè va ga zunu loungoi nii è v̄o, faa ɔa kisu ga é bo è ma.» ¹⁹ Kooɔfulubai zunu

loungei zoni zeei va, é lii la, ti maagelesa ge leve, é ge ma: «Lee ga è pɔ ga è bo mà?»²⁰ Naa googaavoteni, é ge ma: «Zuifuiti ti zolooge ma ga ti va è vɔ be ga è Pɔle leve tukpɔgaaleve nu wolaiti pɔ lina, egɛ ta ge ná-fai wuuwetesu ga pagɔ.²¹ Kele mina woilo ti-woo ma, tɔzei tanigaa ta ti zaama ta mɔin nu vuunaanigɔ (40) ma, niiti ti minazegɛai, ti gɔna ga ti la daami woga ɔa kpɔle, ni ti la de Pɔle vaani, ti gevele betevɛ na, ɔa nɔ ga niina, ti è ɔɔnsu ga è va bu.»²² Kɔɔɔfuluɔai beni zunu loungei va, é li, kele é naa laa maabakpani, é ge ma: «Mina bo nu nɔpe ma ga è vaave è niima vai wo mà.»

Ti Pɔle leve fai masagi Felikise ma

²³ Naa voluma, kɔɔɔfuluɔai ná-salavusu gɔndigɔ felegɔ lolini, é ge ti ma: «À salavusu unfelegɔ (200) gevele betɛ, ta soo bize zalavusu vuulɔfela (70), naa vɛɛ kpeɛn vili nu unfelegɔ (200) va, za bidii nɔ lelei laavuusiɛi ma, wo li Seezalee.²⁴ Keni balaa wo sooiti faagɛ Pɔle vɛ, naa ga a ke é zeeli zou zɛvɛ gɔndigɔii Felikise ma ga pagɔ.»

²⁵ Ná-sevei zu wooi gaa, nii é keɛni:²⁶ «Kelode Lisiyase ga é ná-tuvɔ gooi laazeelizu ná-nu vagɔ wolai zou zɛvɛ gɔndigɔii Felikise ma.²⁷ Zuifuiti ti zunui tɛi soni, nii gɛ tevesu è ma, ti gɛnina paazu, eyɛsu gɛ zoloo ná ma, ga salavusui bulugiti ti kula ti ya, gɛ kwɛɛgai ma ga toga ga Wolome nu.²⁸ Tɛi gɛ gɛni pɔ ga gɛ so ungi gɔwɛɛ, gɛ liini la ta-lukpɔgaaleve nu wolaiti kakala.²⁹ Gɛ peteni ga ta peelalazu, é vile ta-lɔgi ma vaiti ba, kele é gɔla naa volu, é la faa gɔli kologoloni, nii nu a paa su, ɔa nu a gili ma vaa zu.³⁰ Kele nui ta gɔi vɛa ga yaavai gɔliɛ ma ga ti paa. Naa ga é kea, gɛ la ná maabɔnsu, gɛ tevɛga è ma, gɛ maalɔɔ nuiti deve ga ti va è vɔ be, ti baazaɔa ná.»

³¹ Tɛi salavusuiti ti naama levei zɔɔni, ti Pɔle zegeni ga kpidi, eyɛsu ti zeeli Antipatili.³² Poluma zobui, ti gɛleni ma kɔɔlaɔai zu, ti zɛ soo bize zalavusuiti zea, ti li ta naati.³³ Ti zeelii ma Seezalee, naati ti sevei veeni zou zɛvɛ gɔndigɔii ya, ti Pɔle lɛɛ la.³⁴ Siegi zu è beni la ga sevei gɔla, é Pɔle gaazaɔani naa zegɛzuvɛ ma. Tɛi é kwɛɛni ga naa zegɛvɛ Silisi gɔvii ma,³⁵ é gɛni naa ma: «Nà è woomeni, siegi zu è maalɔɔ nuiti ti vaazu la.» E devei veeni ga ti make naa va Elode ná-masa pelei wu.

24

Pɔle maalɔɔ vai zou zɛvɛ gɔndigɔii Felikise ma

¹ Folo laɔlugɔ volu ma, zalaɔa gɔla gɔndigɔ wolai Ananiase, ta totugɔiti, naa vɛɛ laavaawo gila ba daaseigi ga Teeletule, ti yeini Seezalee. Ti zeelini zou zɛvɛ gɔndigɔii Felikise vɔ be, ti baazaɔa ma ga Pɔle laalɔɔ.² Ti naa lolini, Teeletule ná-kpɔɛzuguɔlai laɔzeini gani: «Ee, gá-nu vagɔi Felikise, è zaala ga gi ziilei daazeelii zu la, ta falibo pagɔi niiti ti zooi zu, gi naati sɔɔɔga ga ɔa-gɔma wotii maavele.³ La da ga yeegɛgɔalai pɛ su, ta adɛ pɛ gi ɔa-vaa ɔɔɔi wuugɔwɛɛ.⁴ Kele gi la pɔ ga gi è lebi zeini ada gɔlagi, naa ga é ba, soma ɔa-nu vagɔlai zu, è woilo gi-woo ma yeegɛgɔala buɔako laawu.⁵ Gi kaave ga zunui nii ga ga debulusa nu wola nuɔuseiti saama, toga kpɔɛi laɔzu Zuifuiti pɛ zɔɔɔzu eteai zu ná pɛ, toga é ga Nazalɛte gɔlabo nuiti talotugɔi.⁶ E gaabaani vɔɔ ga è GALA sei vɛlei gɔzɔ, tama gi so. [Gi gɛni pɔ ga gi ná-tukpɔi gaaleve, egɛvelei gá-lɔgi la.⁷ Kele kɔɔɔfuluɔai Lisiyase vaani ga maabaai, é kula gi ya,⁸ é devei ve ga gi va, gi gá-baazaɔai la è vɔ be.]⁸ Da ɔɔɔi gaazaɔa, é naama vaiti kwɛɛ niiti gi ti-ma baazaɔai wosu è ma ga daalɔɔɔ.»⁹ Zuifuiti ti vaani bu, ti ge ma zekana niima vaiti ti la.

Pole ná-goozufulagi

¹⁰ Zou zεve fündigii yeeleteni Pöle ma ga é bõe, Pöle kpöei zegeni, é gε ma: «Gè kwεeni ga kaite da gá è tukpögaalevezu gá-yooi zu, naa maavele ma ná vaazu ná-goozufulagi wosu é ma ladalai pe su. ¹¹ Da bögöi da zoo è polufula ga é la de leveni folo puugö maazu felegö (12) va, gè leeni Zeeluzaléme GALA dëbi vai ma. ¹² Nu la kàani GALA sei vèlei wu, ba GALA dëbi vèleitì bu, ba taazuvε gi va da maağaali gε ga nu, gè va nu buseiti buzege kpöleve vaa ma. ¹³ Niima nuiti ti la zooga ti va gaama gila kpalaa dεε naama vaiti su, niiti ti maałözu ti zu. ¹⁴ Nii gè kwεeni naa gá ga, ná gimεwolani ta-GALAGI lεbizu ga kidaaleve vele niinei, nii ti gεezu ma, gaagwe velei. Nöun, dāave naa pe da, nii seveai tögì zu ta GALA goo wo nuiti ta-zεvεiti su. ¹⁵ Kitogi gá zèa, é lo GALA ba, naama gītogi gá balaa ga tönö, ga gōvεiti ta wuzεge saai ya, telebo nuiti ta telebotala nuiti. ¹⁶ Naa gá é ba, ná gaağaazu kele yeenöpe ga peelalazu nöpe ge mina gε bà ná-kisiei zu, GALA ta nuiti gaazu.

¹⁷ Naa volu kona mainmain tevegai ma, pāave ga gè faabögöi gε ná-zou zu nuiti bε, ta gè zalağa gūla, gè fe GALA bε. ¹⁸ Nāzu gá ti kàani la GALA sei vèlei ma gōizuvε, kpegai ma ga ná-ɲade fai pe ke, bεbε la gēni kōba, zongö la gēni ná. ¹⁹ Kεle Zuifu tanigaa ti zegeai Azi, naati ka ti va ti pète, tiya mu ka volö maa gεa nēeni ga ti va ti baazağa è ma, ni faa gá ti gisu nōun daalögōma. ²⁰ Ni naa laade, zoiti ti vε, naati ti dēna nii nöpe ti kaai ga pēelalazuvε, siēgi zu gè gēni la tukpögaaleve nu wolaiti kakala. ²¹ Keni, ni ti yiğaaawanave mā, tōzei naama wooi va gè boni kpaun ti zaama ga: «Kitogi é zèa gōvεiti buzege vai va saai ya, naa maavele gá za tukpögaalevezu la wo gakala.» »

²² Tei Felikise bögöi faa gītegīte kwεε é vile kidaaleve vele niinei va, é ku loni ma de, é gε ti ma: «Siēgi zu kōgfuluğai Lisiyase vaazu la, ná da-vai wuvvεte niina.» ²³ E devei veeni salaavusu fündigii ya ga é makε Pöle ma kasoi gá, kεle é mina da ga naa wola bata, ta é mina pele leve naa ná-nui tanöpe tuğö ga ti va faa gε be.

²⁴ Ku gēeni fele naa voluma, Felikise vaani ta anzai Dulisile, nii é gēni ga Zuifu ta. E nu leveni ga ti va ga Pöle, é woiloni naa woo ma, é vile kidaalevei va Yesu Kilista ma. ²⁵ Kεle tei Pöle gēni bōezu, é vile telebodai va, ta bögözogì, naa vεε tukpöi va é vaazu, Felikise luani gola, é gε Pöle ma: «Gūla volu de, voloi ná yeegεgala vago zölö da, ná è loli niina.» ²⁶ E ki gēni ba ga Pöle gá wali veezu zea, naa gá é kēeni é gēni naa lolisu da valafala, é da yεpe pö.

²⁷ Ti yeni naa zu kona felegö leve, naa voluma ti Felikise maavalibo ga Pölisiyuse Fεsetuse. Tei Felikise gēni pö é Zuifuiti ziima vai gε, é Pöle yeni kasoi gá.

25

Pöle woofula vai masagi Seezaal ma

¹ Siēgi zu Fεsetuse folo savagöi gēni la zooi unda, é zegeni Seezalee, é le Zeeluzaléme. ² Zalağa gūla fündigīiti ta Zuifuiti ta-nu wolaiti ti vaani pö, ti baazağa ma ga Pöle laalögö. ³ Ti gola maanēnēni ga naa gε ga faabögö wola ti vε, é Pöle leve ti ma Zeeluzaléme. Ti yaavai zeini Pöle luğö ga ti paa pelei zu. ⁴ Fεsetuse ti woogaaoteni ga Pöle gá kasoi gá Seezalee, naa voluma tō bögöi toğā galesu ma fala. ⁵ E gēni ti ma: «Zoiti ti ga nu biingiti wo zaama, naati ti vile pölu, gi li, ni zunui nii faa gōlogölo kεεve, ti maağaazağa la.»

⁶ Fesetuse folo lɔsava ɓa folo puugo nɔ ɗeeni ti va Zeeluzalɛme, ɛ yei ɔlu Seezalee. Poluma voloi, ɛ zeini tukpɔɗaalevezuɔɔ, ɛ devei ve ga ti va ga Pɔle. ⁷ Siegi zu naa vaani la, Zuifui niiti ti zegeni Zeeluzalɛme ti yei Seezalee, naati ti ɗakuni ma, ti da maalɔ ga faaba golaiti, nii tiya ɓɔɗɔi ti la ɗeni zooga gaama ɗezeɗeze bo su. ⁸ Pɔle wooɗɗulani, ɛ ɗe ma: «Gè la faa nɔpe gaazani Zuifuiti ta-lɔgi ma, ta GALA sei velei ma, anɛɛ masagi Seezaal ɓalaa ma.» ⁹ Tei Fesetuse ɗeni pɔ ɛ Zuifuiti ziima vai ɗe, ɛ ɗeni Pɔle ma: «Da pɔ ga ɛ li Zeeluzalɛme, ade pe ade ye ná da-lukpɔi ɗaaleve gaaazu, ɛ lo niima vai va?» ¹⁰ Pɔle gooɗaavoteni, ɛ ɗe ma: «Ba-o, ná lɔni ve masagi ná-tukpɔɗaalevezuɔɔ, ve ɗa ná-tukpɔi ɗaalevezu ná. Gè la telebotala vaa nɔpe keeni ga Zuifuiti, eɗevele da ɓɔɗɔi ɛ naa ɗweeni la. ¹¹ Ni ná ga sɔba nu, ɓaa ni gè faa ɗologologɛ, nii soloogai saai ma, gè la ɗeleni nɔun saa vai va, keɛ ni gaama nɔpe ge la niiti ta-ɓaazaɗai zu, nii ti bosu ga ze, zobo ge la nu nɔpe zea ga ɛ nɔun fe ti ya. Ná wooɗɗulazu masagi Seezaal ma, gè suɗula ma.» ¹² Siegi zu Fesetuse ta nu wolaiti ti ɓeni la ga un pee ɓɔɗɔ va, ɛ Pɔle wooɗaavoteni, ɛ ɗe ma: «È wooɗɗulaa Seezaal ma, naa ɗa ɛ ba, keeni niina ɛ li nɔ ti Seezaal ɗakala.»

Pɔle lo fai Agelipa ta Belenise ɗakala

¹³ Ku ɗeeni fele, naa ɔluma masagi Agelipa ta Belenise ti vaani laaliizu Fesetuse ma, Seezalee. ¹⁴ Tei ɛ ɗeni ku ɗeezu ná fele, Fesetuse Pɔle ná-fai keeni ga masagi, ɛ ɗe ma: «Felikise zunui ɗila zɛge ve kasoi ɗa. ¹⁵ Siegi zu gè liini la Zeeluzalɛme, zalaɗa ɗula ɗundigiiti ta Zuifuiti ta-lotuɗɔiti ti ɓaazaɗani ga daalɔɗɔ, ti ɗe gè ná-saa vai leve. ¹⁶ Gè ɗeni ti ma: «Wɔlɔme nui ti la da ga nui zaa vai levea nɔ, ni ti la ma nui lɔni maalɔ nui ti kakala, ti va lukpɔ ta naati ɛ wooɗɗula.» ¹⁷ Naa ɗa ɛ keeni ti vaani ve, gè la ku ɗili toni ma, poluma zobui nɔ gè zeini tukpɔɗaalevezuɔɔ, gè devei veeni ga ti va ga zunui naa. ¹⁸ Gè ɗeni ɗisiezɔ ga kpɔɓɔɗɔiti ta vaazu maalɔzu ga faaɗaaza golaiti, keɛ naa la ɗeeni. ¹⁹ Nii ɓaagi ɛ ɗeni ti yɔɗɔzu, naa ɗeni nɔ ga fai tanigaa ti vilegai ta-ɗala pelei va, ta zunu ɗila nii daa ga Yesu, nii ɛ zaani, tama Pɔle ɗeezu ma toɗa vulua. ²⁰ Gè peteni ga gè la zooga deve nɔpe segezu naa ɗeɗala vai zu, naa ɗa ɛ keeni, gè Pɔle ɗaazaɗani, ni toɗa pɔ ga ɛ li Zeeluzalɛme, ti ná-tukpɔi ɗaaleve miná. ²¹ Keɛ Pɔle wooɗɗulani niina masa golai ma, ɛ naa ɗweɛ faa loo ná-fai zu, gè deveve ga ti make ba kasoi ɗa eyɛsu gè teve Seezaal ma.» ²² Agelipa ɗeni Fesetuse ma: «Nà ɓalaa ná pɔ gè zunui naa woomeni.» Naa ɗe ma: «Lina da goomeni.»

²³ Poluma voloi Agelipa ta Belenise ti keeni tukpɔɗaaleve velei wu lebiya wolai zaama, kɔɗɗuluɓaiti ta taazuve nu wolaiti ti ɗeni ti ɔlu. Fesetuse devei veeni ti va ga Pɔle. ²⁴ Naama ziegi zu Fesetuse ɗeni ma: «Masagi Agelipa ta wɔigi pe wo gi ɗoba, zunui nii ɛ wo ɗakala, nii ɗa Zuifuiti ti ma vɛɛɛ wolai vaani, ti ɓaazaɗa mà ga daalɔɗɔ Zeeluzalɛme ta taai nii zu, ti da ɓain, ti ɗe zunui nii maa la mɔ neeni, ɛ va ye vulua. ²⁵ Nɔun gè kaave ga ɛ la faa ɗaazani, nii nu a paa su, keɛ tei tɔ ɓɔɗɔi ɛ wooɗɗula masa golai ma, gè ɗisieve ga solooge ga gè teve naa ma. ²⁶ Keɛ tama faa ɗiteɗite ge la ná, nii ná seve ná-faa zu masa golai ma, naa ɗa ɛ kea gè toliga wo ɗakala, keɛ da ɗiteɗite ɛ ɗakala, masagi Agelipa, naa ɗa a ke ada ɓena ga gaazaɗa, gè ɗe kweɛ nii gè vaazu sevezu. ²⁷ Tɔɔzei toɗa ɓè ga keleɗeletala va ga gè kasoɗa nu leve, ni gè la sɔgi ɗulani keɛma, nii ɛ laani unma.»

26

Pole ná-goozuḡfulagi masagi Agelipa ḡaazu

¹ Agelipa ḡeni Pole ma: «Kpɔei ḡa è ya, da zoo è woozuḡfula.» Pole yeemaaleni, é woozuḡfula, é ḡe ma: ² «Ee, masagi Agelipa, ḡòla undaanεευε ga gè woozuḡfula è ḡaazu, é vile naama vaiti pe ba, nii Zuifuiti ti daazu ùnma. ³ Tɔɔzei da bɔḡɔi è Zuifuiti keε vaa vɔlomaiti kwεε kala, ta ta-bɔεzuḡlulaiti. Nà è maanεενεzu soma kae, è yiilɔɔ, è woilo ḡòo ma.

⁴ Zuifuiti pe ti siε velei ḡwεε, kaite kèai ma ga buzeḡe niinεgi nà-nubuseiti saama, ma un ge da ma ga Zeeluzalεme taazuε. ⁵ Kaite ti kwèeni, tiya bɔḡɔi ni ta pɔ ta zoo ti naama zeele wooi ve, ga gè nà-eteai ḡεευε é zoloo kpɔgi naa ma, nii ná-fai wola baai ada-GALA pelei ma, naa ḡa é ga Falizieinti ta-bɔgi. ⁶ Niima ziegi zu ti va ga ze tukpɔḡaalevεzυε, tɔɔzei kitogi naa va, nii é zèa minazεḡegi zu, nii GALA ge keeni ade-mεmεwolani bε, ⁷ ada-woloda puug maazu felegɔiti (12) pe kitoge naa laazeeli vai va, ti da GALA dɛbi ma vaa zu kpidi vεε folo va. Ee, masagi Agelipa, naama ḡitogi maavele ḡa Zuifuiti ti maaλɔzu su! ⁸ Tɔḡa ḡale mu! Wo la laani da baā ga GALA ka zoo é zεnvui ve ḡvεiti zea vɔlu?

⁹ Nòun nà bɔḡɔi gè ḡisieni dε ga keeni gè leve ga pele goi ma zii pe, gè wuzeḡe Yesu Nazalεte nui laaseigi laalɔḡoma. ¹⁰ Naa ḡa gè keeni Zeeluzalεme, zobogi nii gè sɔlɔni zalaḡa ḡula ḡundigɔiti zea, gè lo naa ma, gè da kidaaleve nui ma mɔinmɔin pili kasoi ḡa. Ni a la ḡena ga ti zaa vai leve vai, gè ḡeni vɔɔpεεzu ba ga ti maanεευε ga ti za. ¹¹ Gè ḡeni levesu siε mɔinmɔin su GALA dɛbi vεlεiti pe bu, ga gè ḡeni faa zeizu ti ma, gè bɔi ti la ga ti ḡεle ta-ḡidaalevei va, nà-ziiḡulai lateve pele ma ti laalɔḡoma, gè ḡeni liizu gè da ti zo wεen laaiti su.

¹² Naa ḡa gè yeeni su yeeta, zalaḡa ḡula ḡundigɔiti ti valini mà ga ta-zobogi gè li Damase. ¹³ Ee, masagi, gè yeeni pelei zu, folo bekpegi gè wozakalagi ḡa, é zeḡe geeḡɔlɔgi zu, é da volo gi-maaḡoolii zu ga siεpɔḡɔiti, ma zezei levegai foloi nɔnɔi va. ¹⁴ Gi pe gi looni zooi ma, gè wooi ta menini, é da bɔε pɔ Alame wooi zu, é da ḡe mà: «Sɔle, Sɔle, lee vaa zu è wɔinzeḡezu? Da bɔḡɔ maawanazu ga da bɔḡɔ lɔna ani ḡaazobagiti ga.» ¹⁵ Gè ḡeni ma: «Bε ḡa ga dε, Maligɔi?» Maligɔi ḡe mà: «Nà ḡa gè ga Yesu, nii è wɔinzeḡezu. ¹⁶ Kele wuzeḡe, è lo ḡɔḡɔiti ga, mazɔlɔ gè ḡulaa è vε kelema, nii a ke gè è ḡe ga nà-botiḡe nui, è da zeele wooi wo nuiti ma ga è kaaυε, ta è naama vaiti bo ti ma, niiti gè vaaazu ti lεεzu ga dε mɔnɔ. ¹⁷ Nà è unmɔɔ Zuifuiti ma ta zii ḡiligiti, niiti gè è levesu ti zaama. ¹⁸ Nà è levesu, nii a ke è ti-ḡaazuveti seḡe ma, è ti ḡula kpidii zu, ti va wozakalagi ḡa, è ti ḡula Setana ná-zobogi wu, ti va GALA pɔ, nii a ke ti zuvaayε ga ta-ḡotoiti ta ti tɔnɔ zɔlɔ vɔɔma, ta niiti ti padegai ga kidaalevei maavele nòun ma.»

¹⁹ Masagi Agelipa, naa ḡa é keeni, gè la zooni gè va ḡεle kulakεlemai naa zu vai va, nii gè sɔlɔni, é ḡula geeḡɔlɔgi zu. ²⁰ Kele gè tɔɔzeini dε, gè daazeeli Damase nuiti ma, naa vɔluma Zeeluzalεme nuiti, naa ḡa é zeelini Zudee yooi zu nuiti pe ma, gaaβela ga zii ḡiligiti, gè ḡeni ḡεεzu ti ma, keeni ti zie velei maavalibo, ti ḡidaaleve GALA ma, ta ti keεwotiiti ke niiti ti zoloogai maavalibogi ma keai ta-eteai zu. ²¹ Naa maavele ḡa é kea Zuifuiti ti sɔgai GALA sei vεlei wu, ti ḡe ti pàa. ²² Kele GALA kpaυε nòun maazu, é yeḡa su za zeeli zaaḡaza, nà vε mu, gè da zeele wooi wo bolomadḡɔiti ta seizumaanεεgiti ma. Niima gè bosu, naa la ga faa ḡili nɔpe, keeni nii GALA goo wo nuiti ta Moizeni ti boni ga daa ḡa zeeli. ²³ Naa ḡa é keeni Kilista a

la ɓɔɓɔ, ta é ɗe ga nu mɔŋgi ɗɔŋeiti saama, é wuzegɗe, naa ɔluma é kizo fai ma wozakalagi laazeeli de Zuifuiti ma, é leɗa zeeli zii ɗiligiti ɓalaa ma.»

Masagi Agelipa ɗisu vai

²⁴ Tei é ɗeni ɓɔɓu ɗanu, Fesetuse ɓainni la, é ɗe ma: «È litige, Pòle! Da-vaagwe golai ɗana é ɓoloɗa!» ²⁵ Pòle googaaɔoteni, é ɗe ma: «Ba-o, nà-nu vago wolai Fesetuse, gè la litini. Wooi niiti gè ti wosu, ta ga gaama ɓɔɓi, gè ti woge ɓalaa ga ɗimalai. ²⁶ Tɔun ɔɓɓ masagi Agelipa ɓɔɗɔi niima vaiti suɗwee, naa ɗa é keɛzu gè la ɓɔɓu pɔ ga inɛine, dɔaave da ga niima vai tanɔpe ge la ɗeeni zeemazu, tɔzei ti la ɗeeni ga dɔɔɗuzu va. ²⁷ Masagi Agelipa, é laave nei GALA goo wo nuiti gooti da? Nɔun, kisuɗalage ga é laave ti la.» ²⁸ Agelipa ɗeni Pòle ma: «Da-ɗisiei zu, su la mɔ ɗoozani, é kè ga keletien!» ²⁹ Pòle ɗe ma: «Suɓuɗani ɓa suɗoozani, nà GALA falizu ga da ɗila nɔ laade, keɛ zɔiti pe ti ɗoɔi menisu za, wo pe wo ɗe ga kɛvele, é ɗula gili ɗalui niiti polu!»

³⁰ Naa wogai ma, masagi ve-o, zou zewe ɗundiɗii ve-o, Belenise ve-o ta zɔiti pe ti sei woni ti ɗoba, ti pe ti wuzegeni. ³¹ Siegi zu ti ɗeni ɗulazu la, ti ɗeni ɗeezu ɓɔɗɔ ma: «Zunui nii la faa nɔpe keeni nu a paa ma vaa zu, ɓa é va vili kasogɗa ma vaa zu.» ³² Agelipa ɗeni Fesetuse ma: «Ni zunui nii la ɗeni woogulani masagi Seezaal ma, nu a la yeebe ba.»

27

Pòle lii vai Wɔɓme

¹ Tei ti beni ga deve ga gi le batɔi zu, gi li Itali yooi zu, ti Pòle ta kasogɗa nui taɗligaa veeni masagi Oguste ná-salavusu bulu kundigii ta ya, nii daaseigi ɗeni ga Zuliuse. ² Gi leeni Adalamite batɔi gila su, nii é ɗeni levesu batɔ losuɔeti Azi yooi zu, gi liini. Alisetaake ɗeni gi va, Masedoine yooi zu nu ɗeni de, ná-taazuve ga Tesalɔnike. ³ Poluma voloi gi zeelini Sidɔn. Tei Zuliuse ɗeni ga nu ɓɔɗɔ Pòle ve, é vaani bu ga naa li ɓɔɓlaiti pɔ be, é kpɔba zɔɓɔ ti ya. ⁴ Gi zegeni miná, gi da zie ga Sipele ɗake ɗobu velei, tɔzei fiilei ɗeni gi laaɗomisu. ⁵ Siegi zu gi Silisi ta Panfili ɓolodei ɓudeni la, gi zeelini Miila, Lisi yooi zu. ⁶ Salavusu ɗundiɗii Alegezandili batɔi gila kaani miná, é da li Itali, é gi le naa zu. ⁷ Folo mɔinmɔin daawu gá-batɔi la ɗeni ziezu valafala, gi wola ɓɔɓni, gi va zeeli Kenide taai ɗobave. Tei fiilei la ɗeni keɛzu gi va li miná velei, gi leveni ga Salemonee vele, gi leve Kelete ɗake ɗobu velei. ⁸ Gi leveni naama ɗake ɗobuve ga kpalai nɔ, eyesu gi zeeli adave ta naa laasei ge ga «Bato losu vagoi,» Lasee taai ɗobave.

⁹ Yeedegfala mɔinmɔin ge leveni ɗana, batɔ zu ziei ɗeni liizu ga wola ɓaa, tɔzei zugɗi ma ziegi leveni niina. Naa ɗa é keeni, Pòle ɗeni ti ma: ¹⁰ «Bɔɓlaiti, nà kaazu ga ni ada ɗena ade siei nii wo nɔ ti, faa zugologolo mɔinmɔin ka ɗeezu ga batɔi ta suɗasoi, keɛ ada ɓalaa ade undaa ɗa ɗe é vili.» ¹¹ Keɛ salavusu ɗundiɗii laani batɔ ɓize nui ta batɔ keɛ nui la, é leve Pòle wooi va, é ɗeni bosu. ¹² Naa ɔluma tei batɔ losuve la ɗeni vani ga nu samai leve ná, nubusei ɓɔɓɔzu zolooni ma ga gi zegɗe ná, ni toɗa zoo ɗeezu gi zeeli Fenikise, Kelete batɔ losuve nii gaavotegai lekpeɓa nu yeezazuve folo liizu velei ma, ta lekpeɓa nu ɗɔvuzuve folo liizu velei ma, nii a ke gi samai leve miná.

Fiile wolai lokoleve vai kpolodei ɗa

¹³ Lekpeɓa nu yeezazu vele viile goi vaani fee, ti ɗisieni ga ti yiima vai laazeelia ti ve, ti kɔlu ɗapɔgi ɗulani ziei wu, ti li ga zie zaama yooi Kelete

goba velei. ¹⁴ Kele su la gɛni gɔozani, fiile nɔi nii daaseigi ga «Wulakilon,» naa lokoleveni zie zaama laai maazu. ¹⁵ Fiilei batoi zegeni ya, naa la gɛni zobo sɔɔɔni fiilei ma, gi bɔɔɔ yeni zea, é da li ga giye. ¹⁶ Gi leveni zie zaama you goi ta goba, daaseigi ga Keloda. Tei é gɛni gi tago maalɔɔɔfuzu, gi gaaɔaani kele gi kein koi mazɔɔɔ. ¹⁷ Ti teai ma batoi zu, ti kpɔba vele gɛaizeni, ti batoi zaamaɔɔli ga galuiti. Tei ti gɛni luazu ga é mina vili naɔgae munɛmunɛgi zu, ti fiile zuzo segei yeini, naa gɛ é keeni ti bɔɔɔ yeni fiilei ya, é da li ga giye. ¹⁸ Poluma voloi, tei fiilei gɛni batoi wo la niikpisi, ti ná-kasɔi gɛlazu vilini ya kpolodei wu. ¹⁹ Foloi zavasiei, ti batoi bize zɔɔlaiti pilini ya kpolodei wu ga ti bɔɔɔ yeeiti. ²⁰ Folo mɔinmɔin daawu nu la mɔ gɛni foloi ta somidegaiti kaazu. Fiilei gɛni liizu ga zeeɔaaba nɔ kenein, gaabelasu kito nɔpe ge la mɔ gɛni gi ve, ga gá ye vulua.

²¹ Suɔgɔozani niina gi la daami wosu, Pɔle wuzegeni nubuseiti saama, é gɛ ma: «Wo petega, bɔɔlaiti, ga maanɛeni ga wo woilo gɔo ma, ade mina zefɛ Kelete, naazu ade gɛa gɛzusu niima maanɔɔɔi ta faa zuɔgologologi nii ma. ²² Kele ná wo lenɛsu niizu ga wo zebɛzefɛ, wo tanɔpe ge la valaga zenvui ma, keni batoi nɔ gɛ é gologolosu. ²³ Za kpidi GALAGI nii gè zea ta gè debizu, naa ná-geezugeelai gila maabuɔave bà, ²⁴ é gɛ mà: «Pɔle, mina lua, tɔɔzei keni é lo feya Seezaal gɛazu, tɔ vɔɔ ka GALA ge è-zienɔɔɔiti pe kaliva é ma, tanɔpe ge la zaa.» ²⁵ Naa gɛ é ba, à zebɛzefɛ mu, bɔaiti, tɔɔzei nɔnɔn daave GALA da, ga velei bogai la mà, zekana é gɛezu la. ²⁶ Kele keni de ade vili ya zie zaama laai gila su.»

²⁷ Nii gɛni ga kpidi puugɔ maazu naanisiei (14), fiile wolai da li nɔ ga giye Meeditelanee bolodei gɛ, kua zaamai bato bize nuiti ti gaagɛaani ga gi maabuɔa kakei ta va. ²⁸ Ti kɔɔɔ galui vilini ziei wu, ti ka ga buɔgɔozave ga metɛle vuusavagɔ maazu lofela (37). Gi va lago li poun, ti pili mɔnɔ, ti ka ga metɛle vuufelegɔ maazu losava (28). ²⁹ Kele tei ti gɛni luazu ga batoi mina loɔa kutuiti ba, ti kɔlu gɔpɔ naanigɔ vilini batoi bogɔ velei, ti bala ga wozai seɔema vai. ³⁰ Tei bato bize nuiti ti gɛni pɔ ga ti vela, ti gɛla batoi zu, ti kein koi vileni ziei gɛ, eɔe ta gɛ liizu poun ga ti kɔlu gɔpɔgiti pili velela velei. ³¹ Pɔle gɛni salavusu gundiɔi ma ta salavusuiti: «Ni niima nuiti ti la yeni batoi zu, wo la mɔ gɛzoga.» ³² Salavusuiti ti kein koi ma gɛluiti teveleveni naazu, ti be ba, é loo bu.

³³ Wozai seɔema la yaɔɔɔzu, Pɔle gɛni nubuseiti pe tenɛsu ga ti daamii wo, é gɛ ti ma: «Za gɛ ga folo puugɔ maazu naanisiei (14) wo da maabɔungɔ wo, wo la de daamii nɔpe boni. ³⁴ Ná wo maanɛɛezu deɔemu ga wo daamii wo niina. Naa wola zolooge wo ma, nii a ke wo gɛla ve, naa vɔluma à la dà: Wo tanɔpe undɛɔai gɛla kpalaa ge loa ya.» ³⁵ E naa wogai ma, é bului zegeni, é mamagi ve GALA be ti pe gaazu, é galeɔale, naa vɔluma é tɔɔzei ga mia. ³⁶ Zɔiti pe ti zebɛzefɛni, ti tɔɔzei ga daamii woga. ³⁷ Gei kpein gi gɛni batoi zu, gi gɛni ga nu unfelegɔ puulɔfela maazu lozita (276). ³⁸ Ti daamii wogai ma, ti baɔ kpe, ti ta gɛlani batoi gɛsɔi ma, moloi da ga beleegi, ti da naa vili kpolodei wu.

³⁹ Siegi zu woza seɔeni la ma, ti la gɛweesu gɛaani kakei va, ti weleni, ti zie bekegi ta vete ta ma naɔgae, ti gɛni gɛezu, ni ta zoo ti zɔ batoi va miná velei. ⁴⁰ Ti kɔlu gɔpɔgiti ma gɛluiti teveleveni, ti naati ze ziei wu, ti yeebe gaamago bato bize aniiti ba. Ti fiile zuzo segei wuzegeni, ti te, ti da li ga kakei ma vele. ⁴¹ Kele ti zifani naɔgae sigigi gila ba, nii kpolodei ma veinfein felegɔi gaaleai ba yaɔɔɔzu, ti bata ná. Uvelelave batani ba kpe é la gɛni niikpisi, vɔluzuve da galeɔale ga kpolodei ná-zeegaaɔaai.

⁴² Salaʋusuiti ti zolooni ma ga ti kasoʒa nuiti pe paa, naa ʒa a ke ta mina ye lasesu, é va vela. ⁴³ Kele tei salaʋusu ʒundigii ʒeni pɔ ga é Pɔle ʒizo, é la ʒeni vaani bu, ti va naama vai ʒe. E devei veeni ga zoiti pe ti zoogai lasesu, naati ti vili ziei ʒa mɔnpa, ti kakei mazɔɔ. ⁴⁴ E ʒe zoiti ti ze gulu zevɛiti ma, ba batoi ma bulukpulugiti ma. Vele ʒana ese pe ge kakei maazɔɔni la ga pagɔ.

28

Pɔle ʒeai ma zie zaama yooi zu daa ga Malete

¹ Gi ʒulaai ma faabaagi laawu, gi kwɛɛni ga zie zaama yooi naa laasei ka ga Malete. ² Ná nuiti ti yeezeini gi wu ga pagɔ, ti abu wolai ʒaazoni, ti gi pe toli ga gi ʒɔɔle, tɔzei tonai ta kɔɔlei ʒa é ʒeni vaazu ga gola. ³ Pɔle kpataʒalagi ta ʒaalɛni ba ga é pu abui ʒa, kele abui liegi maavele ma, peɛʒaali ʒila ge ʒulani su, é so zeei va. ⁴ Ná nuiti ti kaalii ʒaai ma zelɛni Pɔle yeei va, ti ʒeni ʒɛɛzu bɔɔʒ ma: «Gaama zu zunui nii ʒa ʒe ga nu vaa nui ta, kulaa nɔ ʒa feya faa bɔii zu kpolodei wu, gaamanɔ ada-ʒalagi ná-tukpɔi la vaani bu, é va ye vulua.» ⁵ Kele Pɔle kaalii vɔbeni abui zu, é la vɔɔ ma zoole nɔpe gaagaani. ⁶ Naama nuiti ti ʒeni ná maaɔunsu, é ʒeni ti ʒisu ga ti Pɔle ʒa zeei ve, ba é loo é za gaamanɔ. Tei ti leɓini maaɔungu naa zu, ti la faa ʒɔu nɔpe kaani, é va ʒe ga Pɔle, ti-ʒigi valiboni, ti da ʒe ma: «Galagi ta ve de.»

⁷ Ná ʒobave zie zaama yooi naa ma nu wola mɔungi daaseigi ga Pubiliuse ná-kpeleiti ti ʒeni ná. E yeezeini gi wu ga neɛɛgi, é gi laazuvɛɛ folo savagɔ laawu. ⁸ Pubiliuse keɛʒe ʒeni zeeɔɛzu, kɔɔkpadiɛmai ta kelendegi ʒa é ʒeni ba. Pɔle leɛni pɔ be, é GALA fali be, é yeela ma, é balo. ⁹ Naa voluma, seeɔɛ nui niiti kpein ti ʒeni zie zaama laai zu, ti vaani balaa, tama ti pe ti valoni. ¹⁰ Ti unfema wola veeni gi ve, gi liizuvɛ nii pe é ʒeni ga gi bɛɛma ani, ti naa pe feeni gi ve.

Pɔle zeeli vai Wɔlɔme

¹¹ Alu savagɔ leveni pe gi va le Alegezandili batoi gila su, nii é samai ʒɛɛni zie zaama laai zu, batoi naa laaseigi voluve ʒeni ga «Gala felegoiti ti ga yoogiti.» ¹² Gi zeelini Silakuse taazuvɛ, gi ke miná ga folo savagɔ. ¹³ Gi zegeni miná, gi da li ga kake ʒobu velei, eyɛsu gi zeeli Legio. Poluma voloi lekpeɛma velei nu yeezazuvɛ viilei lokoleveni, gi keɛni ga folo felegɔ gi va zeeli Puzɔle. ¹⁴ Gi kidaaleve nuiti tanigaa ʒaani miná, ti gi maanɛɛni ga gi dɔɔʒ ʒila ke ti va. Vele ʒana gi zeelini la Wɔlɔme. ¹⁵ Wɔlɔme ʒidaaleve nuiti ti gi-maawoo menini, ti vɛle pele ma gi laaʒomisu eyɛsu ti va adave ná laa ga Apiyuse Lɔɔʒɔi, ta ve ná laa ga Wɛɛn Laazu Uele Savagɔi. Siegi zu Pɔle ti ʒaani la, é GALA mamani, naa voluma iɓɔ ge lɔɔni.

¹⁶ Siegi zu gi zeelini la Wɔlɔme, ti vaani bu ga Pɔle ye bɔɔʒ vɛle wu, salaʋusui gila ge da wele ma.

¹⁷ Folo savagɔ levegai ma, Pɔle Zuifuiti ta-lotuʒoiti tolini ga ti ʒomi ta naati. Siegi zu naati ti vaani la pɔ be, é ʒeni ti ma: «Kɛɛleaiti, gɛ la faa ʒoloʒoloni ada-nubuseiti ma, gɛ la ade-mɛmɛwolani ta-vaa vɔlɔmai ta ʒoloʒoloni balaa. Anɛɛ naa ve, ti sɔni, ti pɛli kasoi ʒa Zeeluzalɛme, ti kula miná, ti fɛ Wɔlɔme nuiti zea. ¹⁸ Naati ti begai ma ga ná-faiti buuvɛte, ti ʒeni ʒɛɛzu, ti pile, tɔzei ti la ʒeni nɔun sɔ kaani, nii soloogai nu va vaa ma. ¹⁹ Kele tei Zuifuiti ti la ʒeni vaazu naa wu, keɛ ʒelegele ge la ʒeni ná keni gɛ woogulani masagi Seezaal ma, naa la bosu ga wɔin ʒa mɔ ga gɛ ná-nubuseiti maalo. ²⁰ Naa ʒa é kea gɛ toligi wogai la ga ade ʒa, ade yepe é

vile naama vai va, tōzei Izelayele ná-kitogi maavele ɣa za gè yóloɣɔi nii zu la.»

²¹ Zuifuiti ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Gi la seve zolɔni, é va zeɣe Zudee yooi zu da-vaa zu, gi-ɣeɛloin gila kpalaa ge la vaani, é va da-vaa ɲɔu wo gi ma. ²² Kele woin ɣa gi ma ga da boɣɔi è da-ɣisiɛi le ga giye. Nii é ga kalagi naa è ɔɔpɛai ba, gi kwɛeni ga ade pe nuiti ta wuzɛɣezu daalɔɣɔma ga gola.»

²³ Ti ku ɣili toni ga ti ɣomi. Naama voloi zeeliai ma, ti vaani pɔ be, ti moin, é leve ma mɔungi va. E zo sobui ma eyesu kpɔkɔi zeeli, Pɔle boeni ti ɔɔ, é ná-kalagi wo pelei le ga tiye: E GALA ná-masadai ma wooi laazeelini ti ma, é Moize ná-tɔgi zu woiti seɣeni ta GALA goo wo nuiti ta-boɛiti, é ɣaaɓa kele ga é ti-ɣigi lati, é lo Yesu ná-fai va. ²⁴ Tanigaa ti laani gooi la, zɔiti ti la keeni pe ti va la da. ²⁵ Siegi zu ti ɣeni zeɣezu la Pɔle ɔɔ be, tiya letele ti la ɣeni zolooni faa ɣila ma, Pɔle niima ɣisiɛ ɣilagi woni ti ma, é ɣe ma: «Gaama ɣeni Zenvu Nadegai ya, siegi zu é ɣeni boɛzu la wo-memewolani pɔ ga GALA goo wo nui Ezayi maavele, é ɣeni ti ma:

²⁶ «Li, è ɣe niima nubuseiti ma:

wa la woilo nɔ,
kele wo la faa ɣaaɣaa pe.

Wa la wele nɔ,
kele wo la wozagaa pe.

²⁷ Tōzei niima nubuseiti ti ɣea ga kigaaza nuiti,
ti boɣɔ woizuɔɔɔɔ, ti yeeveɛ ɣaazu,
naa ɣa a ke ti ɣaazu mina wozagaa,
ti-woyeɣeiti ti mina faa meni,
ti-yii mina faa ɣaaɣa,
ti va ɣale ma pɔ,
nii a ke gè va ti ɣede.» »

²⁸ Pɔle ɣeni ti ma volu: «À kwɛ mu ga kizo fai nii GALA ge fea, daa ɣana zeelizu zii ɣiligiti ma, naati mu ta woilo ma.» ²⁹ [Pɔle naama wooi wogai ma, maaɣaali wolai yeni Zuifuiti zɔɣɔzu, ti da li.]

³⁰ Pɔle keeni ga kona felegɔ pelei naa wu, nii é seɣeni. E ɣeni yeezeizu nuiti pe bu ná, niiti ti ɣeni vaazu pɔ ga ti ka. ³¹ E ɣeni GALA ná-masadai ma vai laazeelizu, é da kalagi wo, é vile Maliɣii Yesu Kilista ná-fai va ladalai zu, faa nɔpe ge la ɣeni kpeteveni naa va.